

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΣΧΟΛΗ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ & ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ,
ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

«ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ»

Διεθνείς Οικονομικοί Οργανισμοί και Πανδημία.

Πρωτοβουλίες και Δράσεις του ΔΝΤ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Νικόλαος Κορομηλάς

Αθήνα, 2023

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

SCHOOL OF INTERNATIONAL STUDIES, COMMUNICATION & CULTURE,
DEPARTMENT OF INTERNATIONAL, EUROPEAN AND AREA STUDIES

MASTER DEGREE

«STRATEGIC SECURITY STUDIES»

International Financial Institutions during Pandemic.

IMF initiatives and measures.

DISSERTATION

Nikolaos Koromilas

Athens, 2023

Τριμελής Επιτροπή

Γεώργιος Στασινόπουλος, Αναπληρωτής Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου
(Επιβλέπων)

Ανδρέας Λιαρόπουλος, Επίκουρος Καθηγητής Πανεπιστημίου Πειραιώς

Κωνσταντίνος Κολιόπουλος, Καθηγητής Πανεπιστημίου Πειραιώς

Copyright © Νικόλαος Κορομηλάς, 2023

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειον Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

Δηλώνω ότι η εργασία που παραδίδω είναι αποτέλεσμα πρωτότυπης έρευνας και δεν χρησιμοποιεί πνευματική ιδιοκτησία τρίτων χωρίς τις απαραίτητες αναφορές. Επίσης αναλαμβάνω όλες τις νομικές και διοικητικές συνέπειες σε περίπτωση που αποδειχθεί ότι η εργασία μου αποτελεί προϊόν λογοκλοπής ή προϊόν τρίτων.

Συντομογραφίες

ΕΕ	: Ευρωπαϊκή Ένωση
ΔΝΤ	: Διεθνές Νομισματικό Ταμείο
ΔΟ	: Διεθνείς Οργανισμοί
ΟΗΕ	: Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
ΟΟΣΑ	: Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης
ΠΟΥ	: Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας
ΠΤ	: Παγκόσμια Τράπεζα
CCRT	: Catastrophe Containment Relief Trust
CD	: Capacity Development
CEPI	: Coalition for Epidemic Preparedness Innovations
CoE	: The Council of Europe
ECF	: Extended Credit Facility
EFF	: Extended Fund Facility
FCL	: Flexible Credit Line
GRA	: General Resources Account
IDA	: International Development Association
NATO	: North Atlantic Treaty Organization
PHEIC	: Public Health Emergencies of International Concern
PLL	: Precautionary and Liquidity Line
PRGT	: Poverty Reduction and Growth Trust
RCF	: Rapid Credit Facility
RFI	: Rapid Financial Instrument
SBA	: Stand-By Arrangement
SDR	: Special Drawing Rights
SLL	: Short-term Liquidity Line
WBG	: World Bank Group
WFP	: World Food Programme
WHO	: World Health Organization
WTO	: World Trade Organization

Σελίδα σκόπιμα κενή

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να εκφράσω τις ευχαριστίες μου στους καθηγητές του μεταπτυχιακού προγράμματος για τις πολύτιμες γνώσεις που μοιράστηκαν κατά τη διάρκεια των μαθημάτων, αλλά και τη συνεργασία.

Ευχαριστώ ιδιαιτέρως τον επιβλέποντα καθηγητή κ. Γεώργιο Στασινόπουλο, για την πολύτιμη υποστήριξη και καθοδήγηση που παρείχε στην εκπόνηση της παρούσας διπλωματικής εργασίας.

Τέλος, ευχαριστώ θερμά την οικογένειά μου, για την αμέριστη συμπαράσταση, υπομονή και κατανόηση που επέδειξε καθ' όλη τη διάρκεια της φοίτησής μου.

Σελίδα σκόπιμα κενή

Περιεχόμενα

Εισαγωγή	13
Κεφάλαιο πρώτο : Διεθνείς Οικονομικοί Οργανισμοί.....	15
Εννοιολογικό πλαίσιο (Γενικά)	15
Χαρακτηριστικά	15
Ταξινόμηση	16
Οι Διεθνείς Οικονομικοί Οργανισμοί Σήμερα	17
Στοιχεία Παγκόσμιας Πολιτικής Υγείας	19
Πανδημία – Σύντομο Χρονολόγιο	21
Δράσεις – Πρωτοβουλίες Διεθνών Οργανισμών	25
Παγκόσμια Τράπεζα.....	27
Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας.....	29
Κεφάλαιο δεύτερο : Προκλήσεις Διεθνών Οικονομικών Οργανισμών	32
Η προβληματική των Διεθνών Οικονομικών Οργανισμών	32
Η Ηγεσία στη διάρκεια της πανδημίας	33
Διακυβέρνηση εν μέσω πανδημίας	39
Ευθύνη – Λογοδοσία (accountability)	45
Κεφάλαιο τρίτο : Πρωτοβουλίες και δράσεις του ΔΝΤ	48
Γενικά	48
Βασικές Λειτουργίες ΔΝΤ.....	48
Όργανα του ΔΝΤ	49
Γενικά περί Χρηματοδοτικών Εργαλείων	50
Πρωτοβουλίες και Δράσεις του ΔΝΤ	51
Χρηματοδοτικά Εργαλεία	53
Νέα Χρηματοοικονομικά Εργαλεία	53
Ταχεία Πιστωτική Διευκόλυνση (Rapid Credit Facility, RCF).	54
Γρήγορο Εργαλείο Χρηματοδότησης (Rapid Financial Instrument, RFI).	55
Γραμμή Βραχυπρόθεσμης Ρευστότητας (Short-term Liquidity Line - SLL).....	56
Υφιστάμενα Εργαλεία	57
Καταπίστευμα Περιορισμού Καταστροφών και Ανακούφισης (<i>Catastrophe Containment Relief Trust, CCRT</i>).	57
Καταπίστευμα Μείωσης Φτώχειας και Μεγέθυνσης (<i>Poverty Reduction and Growth Trust, PRGT</i>).	58
Δάνεια Stand-By Arrangement (SBA).....	59

<i>Διευρυμένη Χρηματοδοτική Διευκόλυνση (EFF)</i>	59
<i>Διευρυμένη πιστωτική διευκόλυνση (ECF)</i>	60
<i>Η ευέλικτη πιστωτική γραμμή (FCL)</i>	60
<i>Γραμμή προφύλαξης και ρευστότητας (PLL)</i>	60
Αποτελέσματα Δράσεων ΔΝΤ	61
Κεφάλαιο τέταρτο : Συμπεράσματα	64
Γενικά	64
ΔΝΤ και Οργανισμοί	64
Ηγεσία	66
Διακυβέρνηση	67
Μετεξέλιξη	68
Επίλογος	68
Πηγές – Βιβλιογραφία	70
Παράρτημα «Α» : Πίνακας Αποσπασμάτων Συνεντεύξεων Διευθύνουσας Συμβούλου ΔΝΤ σε Σχέση με Χαρακτηριστικά Ηγεσίας	81
Παράρτημα «Β» : Πίνακας Αποσπασμάτων Συνεντεύξεων Γενικού Διευθυντή ΠΟΥ σε Σχέση με Χαρακτηριστικά Ηγεσίας	86
Παράρτημα «Γ» : Οργανόγραμμα Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου	91
Παράρτημα «Δ» : Χάρτης Χωρών που Λαμβάνουν Βοήθεια και Ελαφρύνσεις για την Εξυπηρέτηση του Χρέους	93
Παράρτημα «Ε» : Πίνακας Δικαιούχων Ελάφρυνσης Χρέους από το ΔΝΤ: Εξυπηρέτηση του Δημοσίου Εξωτερικού Χρέους, Δάνεια & Πληρωμές του ΔΝΤ (2020)	94

Περίληψη

Το 2020 ο κόσμος βίωσε ένα ξαφνικό σταμάτημα. Η πανδημία Covid-19 χτύπησε την παγκόσμια σκηνή με μια κρίση, όχι μόνο ανθρωπιστική, αλλά και οικονομική, η οποία την μετέβαλλε δραματικά σε σχέση με όσα ξέραμε. Η αντιμετώπιση της κρίσης απαιτούσε πολυμερή προσπάθεια με συνεργατικές δράσεις σε επίπεδο διεθνών οργανισμών, οι οποίοι ήρθαν στο επίκεντρο αυτής της προσπάθειας. Η αντίδραση των διεθνών οργανισμών δεν ήταν ίδια για όλους. Ειδικά στην αρχή, κάποιοι αιφνιδιάστηκαν με τα νέα δεδομένα κοινωνικής αποστασιοποίησης και προστασίας, αλλά αρκετοί ξεκίνησαν άμεσα να αντιδρούν με κινήσεις στήριξης των μελών τους. Για όλους όμως έγιναν αισθητές οι οργανωτικές ή διαρθρωτικές αδυναμίες που τους διακατέχουν.

Ο ΠΟΥ διαδραμάτισε κεντρικό ρόλο στην ενημέρωση και προειδοποίηση του κόσμου για την καταπολέμηση της νόσου, αλλά και στην παραγωγή και διανομή εμβολίων, τεστ και θεραπειών. Η Παγκόσμια Τράπεζα στον οικονομικό τομέα παρείχε οικονομική στήριξη με επιχορηγήσεις και χρηματοδότηση στις αναπτυσσόμενες χώρες, βεβαίως σε στενή συνεργασία με το ΔΝΤ. Ο βασικός στόχος ήταν η αντιμετώπιση της αιφνίδιας κατάστασης που βρέθηκαν πολλές χώρες, με αποτέλεσμα να προστρέξουν για βοήθεια. Το ΔΝΤ ακολούθησε μια προσέγγιση τεσσάρων σημείων, δηλαδή την στήριξη των συστημάτων υγείας, την προστασία ευάλωτων επιχειρήσεων και κοινωνικών ομάδων, τον περιορισμό του χρηματοπιστωτικού πανικού και την ανάκαμψη. Η ανταπόκριση του ταμείου αφορούσε δύο άξονες. Αφενός τη δημιουργία νέων εργαλείων έκτακτης χρηματοδότησης και αφετέρου στην ευρύτερη χρήση των υφιστάμενων εργαλείων του.

Τα νέα εργαλεία χρηματοδότησης που δημιουργήθηκαν ήταν η Ταχεία Διευκόλυνση Πίστωσης (RCF), το Γρήγορο Εργαλείο Χρηματοδότησης (RFI) και η Γραμμή Βραχυπρόθεσμης Ρευστότητας (SLL). Τα δύο πρώτα αφορούν κυρίως ασθενείς χώρες με προβλήματα ισοζυγίου πληρωμών, ενώ το τρίτο σε ισχυρότερες χώρες που αντιμετωπίζουν βραχυπρόθεσμες ελλείψεις ρευστότητας. Το 2021 εγκρίθηκε η διανομή στα μέλη του ΔΝΤ 650 δισεκατομμυρίων δολαρίων σε SDR. Κύριος στόχος της προσπάθειας του ταμείου ήταν η επιβράδυνση της κάμψης της

παγκόσμιας οικονομίας. Βέβαια, αποτελεί κοινή διαπίστωση, ότι λόγω της μεγάλης διάρκειας και της σφοδρότητας της κρίσης, η παροχή ελάφρυνσης χρέους στις αναπτυσσόμενες χώρες είναι αναγκαία, καθώς τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν αυτές οι οικονομίες είναι διαρθρωτικά.

Στην κρίση αυτή, όπως και σε κάθε κρίση, το θέμα της ηγεσίας γενικότερα, αλλά και της διακυβέρνησης, έχουν ιδιαίτερη σημασία. Η ηγεσία αναφέρεται τόσο στους Διεθνείς Οργανισμούς όσο και τα κράτη. Οι ηγέτες κλήθηκαν να λάβουν δύσκολες αποφάσεις στην αντιμετώπιση της πανδημίας λόγω της αβεβαιότητας, της έλλειψης πληροφοριών και βέβαια της αντιδημοφιλίας των αναγκαίων επιλογών τους. Ωστόσο, η αμεσότητα στη λήψη αποφάσεων ήταν κρίσιμης σημασίας, καθώς κάθε καθυστέρηση είχε οδυνηρές συνέπειες. Η διακυβέρνηση πρέπει να είναι χρηστή, ώστε να είναι αποδοτική, ενώ παράλληλα στη διάρκεια της πανδημίας κλήθηκε να μετασχηματιστεί ψηφιακά, τόσο στα τεχνικά διοικητικά ζητήματα, όσο και σε ζητήματα αντιπροσώπευσης, υιοθετώντας τη λεγόμενη υβριδική διπλωματία.

Προκύπτει λοιπόν συμπερασματικά ότι το ΔΝΤ λειτούργησε καταλυτικά στην αντιμετώπιση της πανδημίας. Η δανειοδοτική του ικανότητα εξασφαλίζεται από την αναπλήρωση και ορθή χρήση των πόρων του, ενώ η χρηματοδοτική του εργαλειοθήκη είναι σημαντική αλλά ίσως σημαντικότερη αποδεικνύεται η δυνατότητα προσαρμοστικότητάς του. Ο οικονομικός αντίκτυπος της πανδημίας δεν είναι δεδομένο πότε και εάν θα επανέλθει την πρότερη κατάσταση. Πάντως, ίσως το σημαντικότερο μάθημα αυτής της κρίσης είναι η εκμετάλλευσή της ως ευκαιρία αναδιοργάνωσης και διόρθωσης των δυσχερειών που διαπιστώθηκαν.

Λέξεις κλειδιά: Πανδημία, covid-19, Διεθνείς Οικονομικοί Οργανισμοί, ηγεσία, διακυβέρνηση, ΔΝΤ, ΠΟΥ.

**«International Financial Institutions during Pandemic.
IMF initiatives and measures».**

Nikolaos Koromilas

Abstract

In 2020 the world experienced a sudden stop. The Covid-19 pandemic hit the world stage with a crisis, not only humanitarian, but also economic and dramatically altered it from what was known before. Addressing the crisis required a multilateral effort with collaborative efforts at the level of international organizations, which became the core of this effort. The response of international institutions has not been the same for everyone. Especially at the beginning, some were taken by surprise by the new social distancing and protection measures but several started progressively supporting their members. Despite these efforts, their structural and organizational weaknesses became apparent.

WHO played a central role in raising awareness and alerting people to the fight against the disease, but also in the production and distribution of vaccines, tests and treatments. The World Bank on the economic front provided financial support through grants and funding to developing countries, in close collaboration with the IMF. The main objective was to address the unexpected emergency that many countries found themselves in, leading them to reach out for aid. The IMF followed a four-point approach, namely supporting health systems, protecting vulnerable businesses and social groups, limiting financial shocks and recovery. The Fund's response was based on two pillars. One was the creation of new emergency financing tools and the other was the wider use of its existing ones.

The new financing tools created were the Rapid Credit Facility (RCF), the Rapid Financing Instrument (RFI) and the Short-Term Liquidity Line (SLL). The first two were mainly for fragile economies with balance of payments difficulties, while the third was tailored for stronger economies facing short-term liquidity shortages. A distribution to IMF members of \$650 billion in SDRs was approved in 2021. The main objective of the Fund's effort was to delay the slowdown in the global economy. Of course, due to

the long duration and severity of the crisis, providing debt relief to developing countries was necessary, as the problems facing these economies are structural.

During this crisis, as in any crisis, leadership and governance are of particular importance. The term leadership refers to both international institution and state level. Leaders were called upon to take difficult decisions in response to the pandemic due to uncertainty, lack of information and of course the unpopular choices they needed to make. However, promptness in decision-making was critical, as any delay would have had severe consequences. Governance had to be efficient in order to be effective, while at the same time during the pandemic digital transformation was necessary, both in technical administrative matters as well as in matters of representation, adopting the so-called hybrid diplomacy.

In conclusion, the IMF acted as a catalyst in the response to the pandemic. Its lending capacity supported by the replenishment and proper use of its resources and its lending toolbox were important, but perhaps the most important factor was its adaptability. The full economic impact of the pandemic is unknown and it is unclear if or when economies will return to their former levels. Perhaps the most crucial lesson of this crisis, is to use it as an opportunity to restructure and rectify the shortcomings identified.

Keywords: IMF, International Institutions, pandemic, covid-19, leadership, governance.

Εισαγωγή

Η εμφάνιση της πανδημίας COVID-19 στην παγκόσμια σκηνή έχει μεταβάλλει δραματικά τον κόσμο όπως τον ξέραμε. Από τη μια υψηλό ανθρώπινο κόστος κι από την άλλη οικονομική ύφεση μέσα σε συνθήκες πρωτόγνωρες.

Ενώ όμως ο ιός κατέκλυσε με μεγάλη ταχύτητα ολόκληρη την υδρόγειο, για την οικονομία η πανδημία ήταν ένα ξαφνικό σταμάτημα, κάτι που δεν έχει ξανασυμβεί ποτέ. Οι ασυνήθιστοι καιροί όμως απαιτούν ασυνήθιστες δράσεις κι αυτές έπρεπε να είναι συντονισμένες σε παγκόσμιο επίπεδο.

Ο ρόλος λοιπόν των Διεθνών Οργανισμών τέθηκε στο επίκεντρο. Η αντιμετώπιση μιας τέτοιας σύνθετης κρίσης απαιτούσε πολυμερή προσπάθεια, με μέτρα που πριν την πανδημία θα έμοιαζαν αδιανόητα, καθώς οι κυβερνήσεις προσπάθησαν να αποτρέψουν τη μετατροπή της οικονομικής ύφεσης σε καταστροφική ύφεση.

Η πανδημία COVID-19 έχει μεταβάλλει δραματικά και ολοσχερώς τον τρόπο διακυβέρνησης, τον τρόπο συμβίωσης και συμμετοχής των ανθρώπων στην παγκόσμια οικονομία.

Μακροοικονομικά αποτελέσματα που μοιάζουν με καταστροφές συνέβησαν τον Μάρτιο του 2020 σε διάστημα μόλις τριών εβδομάδων. Η COVID-19 προκάλεσε μια κρίση προσφοράς και ζήτησης και όπως προειδοποίησε ο οικονομολόγος Kenneth Rogoff: «Τα πάντα εξαρτώνται από το πόσο θα διαρκέσει, αλλά αν αυτό συνεχιστεί για μεγάλο χρονικό διάστημα, σίγουρα θα είναι η μητέρα όλων των οικονομικών κρίσεων».

Βέβαια, όπως σε όλες τις κρίσεις, ο ρόλος της ηγεσίας είναι καθοριστικός σε όλα τα στάδια, από την εκδήλωση και την αντιμετώπιση, μέχρι την μετάβαση «στην επόμενη ημέρα».

Η παρούσα εργασία εξετάζει πώς έδρασαν οι Διεθνείς Οργανισμοί στη διάρκεια της πανδημίας και ποια ήταν εκείνα τα νέα στοιχεία στις δράσεις τους, με έμφαση την περίπτωση του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, καθώς και το ρόλο της ηγεσίας και της διακυβέρνησης ως απαραίτητα συστατικά της αντιμετώπισης αυτής της παγκόσμιας κρίσης.

Η μεθοδολογία που χρησιμοποιήθηκε είναι αυτή της περιγραφικής έρευνας με κριτική ανασκόπηση του περιεχομένου των πηγών.

Στο 1^ο κεφάλαιο μετά από μια συνοπτική αναφορά στο εννοιολογικό περιεχόμενο των Διεθνών Οργανισμών και ένα σύντομο χρονολόγιο σημαντικών σταθμών της πανδημίας, θα γίνει γενική αναφορά στις δράσεις των Διεθνών Οργανισμών και ειδικότερα του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας και της Παγκόσμιας Τράπεζας ως δύο διεθνείς οργανισμοί που κλήθηκαν να αντιμετωπίσουν την ανθρωπιστική και οικονομική κρίση της πανδημίας.

Στο 2^ο κεφάλαιο θα επισημανθούν οι προκλήσεις των διεθνών οργανισμών που αφορούν στα ζητήματα της ηγεσίας, της διακυβέρνησης και της ευθύνης (λογοδοσίας).

Στο 3^ο κεφάλαιο θα γίνει λεπτομερής αναφορά στις δράσεις και τις πρωτοβουλίες του ΔΝΤ ως περιπτωσιολογική μελέτη, για να καταλήξουμε στο 4^ο κεφάλαιο στα γενικότερα συμπεράσματα των δράσεων των διεθνών οργανισμών κατά την κρίση, καθώς και του ρόλου της ηγεσίας και διακυβέρνησης.

Κεφάλαιο πρώτο

Διεθνείς Οικονομικοί Οργανισμοί

Εννοιολογικό πλαίσιο (Γενικά)

Για τους Διεθνείς Οργανισμούς δεν υπάρχει ορισμός στο Διεθνές Δίκαιο. Σύμφωνα με την Νάσκου-Περράκη, με τον όρο αυτό εννοούμε: «μια ένωση κρατών, που δημιουργείται με διεθνή συνθήκη, διαθέτει δικά του όργανα, νομική προσωπικότητα διαφορετική από αυτή των κρατών – μελών, καθώς και αυτόνομη βούληση για την επιδίωξη ενός ορισμένου σκοπού» (Νάσκου-Περράκη, 2002).

Χαρακτηριστικά

Τα θεμελιώδη χαρακτηριστικά των Διεθνών Οργανισμών (ΔΟ) είναι (Ζαχαριάδης-Σούρας, 2004):

α. Συμμετοχή κρατών

Τα δομικά στοιχεία των οργανισμών είναι τα κράτη.

β. Μόνιμοι νομικοί δεσμοί

Οι οργανισμοί δημιουργούνται με βάση μια γραπτή συμφωνία μεταξύ κρατών την οποία διέπει το Διεθνές Δίκαιο. Οι ιδρυτικές συνθήκες των οργανισμών έχουν απεριόριστη ισχύ.

γ. Ιδία βούληση του οργανισμού

Οι λαμβανόμενες αποφάσεις είναι του οργανισμού κι όχι των επί μέρους κρατών. Μπορεί μάλιστα να παρατηρηθεί η απόφαση του οργανισμού να αντιτίθεται στη βούληση ενός ή περισσότερων κρατών του οργανισμού. Θεωρούνται δηλαδή όργανα με δική τους κρίση.

δ. Δικές του επιδιώξεις

Κάθε οργανισμός θέτει μακροπρόθεσμους στόχους, οι οποίοι αποτελούν κοινούς σκοπούς των κρατών που τον ίδρυσαν.

ε. Δικά του όργανα

Έκαστος διεθνής οργανισμός διαθέτει δομή οργάνωσης και όργανα λειτουργίας, τα οποία διασφαλίζουν την λειτουργία του οργανισμού και την ανεξαρτησία του από τις επιδράσεις των κρατών – μελών.

Ταξινόμηση

Οι διεθνείς οργανισμοί κατατάσσονται σε μεγάλες ομάδες, κυρίως για λόγους εποπτικούς, οι οποίες παρουσιάζουν κοινά χαρακτηριστικά. Τα κριτήρια ταξινόμησής τους είναι (Ζαχαριάδης-Σούρας, 2004, σ. 33) :

α. Το αντικείμενο του οργανισμού

Αναλόγως αν το αντικείμενο του οργανισμού είναι γενικής φύσεως, που καλύπτει ζητήματα ειρήνης, πολιτικών συγκρούσεων, διακρίνεται σε Γενικό Διεθνή Οργανισμό, όπως είναι ο ΟΗΕ και η ΕΕ, ή σε Ειδικούς Διεθνείς Οργανισμούς, οι οποίοι αναλόγως του αντικειμένου τους διακρίνονται σε:

- (1) Οικονομικοί: όπως το ΔΝΤ, ο ΟΟΣΑ και ο WTO (ΠΟΕ).
- (2) Αμυντικοί: όπως το NATO
- (3) Πολιτιστικοί: όπως η UNESCO
- (4) Κοινωνικοί: UNICEF, Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας.

β. Η γεωγραφική έκταση

Αναλόγως αν στον οργανισμό μετέχουν ή μπορούν να μετέχουν το σύνολο των κρατών του κόσμου, διακρίνεται σε Παγκόσμιο ή Περιφερειακό.

γ. Το μέγεθος ή ο τύπος της ασκούμενης εξουσίας.

Χαρακτηρίζει τη δυνατότητα του οργανισμού να επιβάλλει τις αποφάσεις του, όπως η ΕΕ, ή να μην έχει τέτοια δυνατότητα, όπως, για παράδειγμα, ο ΟΟΣΑ και το NATO. Έτσι λοιπόν χαρακτηρίζονται Υπερεθνικοί και Διεθνικοί Διεθνείς Οργανισμοί αντίστοιχα.

Δύο από τους βασικότερους διεθνείς οργανισμούς με σημαντικό ρόλο στην αντιμετώπιση της πανδημίας, τους οποίους μάλιστα θα εξετάσουμε περιπτωσιολογικά στη διάρκεια της εργασίας πλέον του ΔΝΤ, είναι οι παρακάτω:

α. Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας

(1) Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (ΠΟΥ) ανήκει στον ΟΗΕ και ασχολείται με την εξασφάλιση της διεθνούς δημόσιας υγείας. Διοικείται από την Παγκόσμια Συνέλευση Υγείας, η οποία εκλέγει το Διοικητικό Συμβούλιο και διορίζει τον Γενικό Διευθυντή του οργανισμού. Η έδρα του συμβουλίου είναι στη Γενεύη και διαθέτει 6 ημιαυτόνομα περιφερειακά γραφεία, καθώς και γραφεία σε 150 χώρες - μέλη.

(2) Η ίδια η φύση του οργανισμού περιλαμβάνει πρακτικά γι' αυτόν δύο ρόλους (Kavanagh, Singh, & Pillinger, 2021, σσ. 34-50). Ο πρώτος αφορά αμιγώς το τεχνικό, επιστημονικό και ανθρωπιστικό πεδίο. Ο δεύτερος αφορά το πεδίο διεθνών πολιτικών διαπραγματεύσεων, διπλωματίας και χάραξης πολιτικής.

(3) Ωστόσο, ο οργανισμός στερείται εξουσίας (Haass, 2022, σ. 315) ενώ για τους αναγκαίους οικονομικούς πόρους βασίζεται (WHO, 2023b), αφενός σε μια μικρή συνεισφορά των κρατών – μελών του ΟΗΕ και αφετέρου κυρίως στην εθελοντική χρηματοδότηση κρατών, μη κυβερνητικών οργανισμών και φιλανθρωπικών ιδρυμάτων.

β. Παγκόσμια Τράπεζα

(1) Ο Όμιλος Παγκόσμιας Τράπεζας (World Bank Group), ο οποίος επίσης αναφέρεται ως Παγκόσμια Τράπεζα (Σπηλιόπουλος, 2004, σ. 278), είναι μια από τις μεγαλύτερες πηγές χρηματοδότησης για ανάπτυξη κρατών. Η κύρια αποστολή της είναι η παροχή συνδρομής στις φτωχότερες χώρες. Η συνεισφορά της συνίσταται στην ενθάρρυνση επενδύσεων κεφαλαίων και διευκόλυνση των ιδιωτικών επενδύσεων στις αναπτυσσόμενες χώρες.

(2) Συγκροτείται από τη Διεθνή Τράπεζα Ανοικοδόμησης και Ανάπτυξης, τη Διεθνή Ένωση Ανάπτυξης, τη Διεθνή Χρηματοδοτική Εταιρία, την Πολυμερή Ένωση Εγγύησης Επενδύσεων και έχει υπό την αιγίδα του το Διεθνές Κέντρο για το Διακανονισμό των Διαφορών σχετικά με τις Επενδύσεις.

Οι Διεθνείς Οικονομικοί Οργανισμοί Σήμερα

Οι διεθνείς οικονομικοί οργανισμοί, όπως το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ) και η Παγκόσμια Τράπεζα, διαδραματίζουν κρίσιμο και θεμελιώδες ρόλο στην παγκόσμια οικονομική διακυβέρνηση. Παρόλο που οι οργανισμοί αυτοί έχουν συμβάλει στη διεθνή οικονομική συνεργασία και σταθερότητα, παρουσιάζουν πτυχές για τις οποίες επικρίνονται έντονα. Ακολουθούν επιγραμματικά οι κυριότερες εξ' αυτών:

α. Έλλειψη εκπροσώπησης. Η έλλειψη εκπροσώπησης και η διαδικασία λήψης αποφάσεων στο πλαίσιο αυτών των οργανισμών αποτελεί μία από τις κύριες επικρίσεις. Η δύναμη ψήφου, αν και εμπίπτει στα πυρά επικρίσεων, είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την χρηματοδότηση δημιουργίας του Ταμείου, ακολουθώντας τον αναλογικό κανόνα σύνδεσης της οικονομικής ισχύος με τη δύναμη της ψήφου. Σε

κάθε περίπτωση η κριτική στοχεύει στην περιορισμένη επιρροή που έχουν τα αναπτυσσόμενα κράτη, παρά το γεγονός ότι επηρεάζονται σημαντικά από τις αποφάσεις που λαμβάνονται από τους οργανισμούς.

β. **Ανισορροπίες ισχύος.** Οι διεθνείς οικονομικοί οργανισμοί θεωρείται ότι προωθούν τα συμφέροντα ισχυρών εθνών και μη κρατικών δρώντων έναντι των αναγκών των μικρότερων ή φτωχότερων χωρών. Αυτό μπορεί να οδηγήσει σε πολιτικές και πρακτικές που ωφελούν τα πλούσια έθνη ή τις πολυεθνικές εταιρείες εις βάρος των περιθωριοποιημένων οικονομιών, επιδεινώνοντας την ανισότητα. Ίσως η κριτική αυτή εκφράζει τη ρεαλιστική αντίληψη για το ρόλο και τον χαρακτήρα των διεθνών οργανισμών (Στασινόπουλος, 2023, σσ. 46-47). Πέρα από τους κανόνες, μεγαλύτερη σημασία έχει το ποιος τους γράφει.

γ. **Προϋποθέσεις και διαρθρωτική προσαρμογή.** Τα διεθνή χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, όπως το ΔΝΤ, συνδέουν την παροχή οικονομικής βοήθειας με αυστηρούς όρους διαρθρωτικής προσαρμογής. Οι όροι αυτοί συχνά περιλαμβάνουν την εφαρμογή μέτρων λιτότητας, την απελευθέρωση των αγορών και την ιδιωτικοποίηση κρατικών επιχειρήσεων. Ενώ τα μέτρα αυτά αποσκοπούν στην αντιμετώπιση οικονομικών προβλημάτων και στη βιωσιμότητα του χρέους της δανειζόμενης χώρας, μπορεί να έχουν αρνητικές κοινωνικές συνέπειες, όπως αύξηση της φτώχειας, ανισότητα και μείωση των κοινωνικών δαπανών. Βέβαια στον αντίποδα, είναι σημαντικό το ΔΝΤ και οι χώρες – μέλη του να διατηρούν την βεβαιότητα ότι τα χρήματα που δανείζουν θα επιστρέψουν στο Ταμείο, προκειμένου αυτό να διατηρεί την ικανότητα συνδρομής στα μέλη του.

δ. **Περιορισμένη εστίαση στις κοινωνικές και περιβαλλοντικές ανησυχίες.** Οι διεθνείς οικονομικοί οργανισμοί έχουν επικριθεί για το γεγονός ότι δίνουν προτεραιότητα στην οικονομική ανάπτυξη και την απελευθέρωση του εμπορίου έναντι των κοινωνικών και περιβαλλοντικών ανησυχιών. Κατά τη διάρκεια της πανδημίας έγινε προσπάθεια μεταστροφής αυτής της πολιτικής.

ε. **Έλλειψη διαφάνειας και λογοδοσίας** (Στασινόπουλος, 2023, σσ. 15-17). Υπάρχουν ανησυχίες σχετικά με τη διαφάνεια και τη λογοδοσία των διαδικασιών λήψης αποφάσεων στο πλαίσιο αυτών των οργανισμών. Ορισμένοι υποστηρίζουν ότι η λήψη αποφάσεων συχνά επηρεάζεται από ισχυρά κράτη μέλη και δεν είναι επαρκώς διαφανής στην κοινωνία των πολιτών ή σε λιγότερο ισχυρές χώρες. Αυτή η

έλλειψη διαφάνειας μπορεί να διαβρώσει την εμπιστοσύνη και τη νομιμότητα στη λειτουργία αυτών των οργανισμών.

στ. Ανεπαρκής ανταπόκριση στις παγκόσμιες προκλήσεις (Στασινόπουλος, 2023, σσ. 11-12). Οι διεθνείς οικονομικοί οργανισμοί έχουν αντιμετωπίσει κριτική για την εμφανή αδυναμία τους να ανταποκριθούν αποτελεσματικά στις αναδυόμενες παγκόσμιες προκλήσεις, όπως οι χρηματοπιστωτικές κρίσεις, η κλιματική αλλαγή και η αυξανόμενη ανισότητα. Οι επικριτές υποστηρίζουν ότι οι οργανισμοί αυτοί έχουν αργήσει να προσαρμοστούν και δεν διαθέτουν τα απαραίτητα εργαλεία και τους μηχανισμούς για την αντιμετώπιση πολύπλοκων και διασυνδεδεμένων ζητημάτων.

Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι, ενώ οι διεθνείς οικονομικοί οργανισμοί αντιμετωπίζουν σημαντικές προκλήσεις και δέχονται μεγάλη κριτική σχετικά με την αποτελεσματικότητά τους, έχουν τη δυνατότητα να συμβάλουν θετικά στην παγκόσμια οικονομική διακυβέρνηση και ανάπτυξη. Οι προσπάθειές τους προϋποθέτουν συνεργασία και συνεννόηση των εθνικών δρώντων, ώστε να καταστεί δυνατή η ενιαία και κοινή αντιμετώπιση των προκλήσεων. Βεβαίως, γίνονται προσπάθειες βελτίωσής τους με ιδιαίτερη έμφαση στην λογοδοσία, τη διαφάνεια και την ενσωμάτωση κοινωνικών και περιβαλλοντικών εκτιμήσεων στις πολιτικές και τα προγράμματά τους.

Στοιχεία Παγκόσμιας Πολιτικής Υγείας

Με τη διακήρυξη της Άλμα Άτα του 1978 η παγκόσμια υγεία διακηρύχθηκε δημόσιο αγαθό, ωστόσο ήδη από τις δεκαετίες του 1980 και 1990 έχουμε μια μετατόπιση προς την υγεία ως επένδυση (Στασινόπουλος, 2023, σσ. 204-205). Το κράτος πλέον απεγκλωβίζει τις πολιτικές για την υγεία από την κρατική χρηματοδότηση, αυξάνοντας το ρόλο του ιδιωτικού τομέα. Η παγκόσμια τράπεζα και το ΔΝΤ μέσω των οικονομικών προγραμμάτων τους πίεσαν τις χώρες να υιοθετήσουν προγράμματα διαρθρωτικής προσαρμογής στα οποία περιλαμβάνονταν μείωση των κρατικών δαπανών (σε πολλές περιπτώσεις για την υγεία με έμμεσο τρόπο) και ιδιωτικοποίηση κρατικών επιχειρήσεων. Σύμφωνα άλλωστε και με την έκθεση της Παγκόσμιας Τράπεζας του 1993, η αγορά πρέπει να αναλάβει μέρος των υπηρεσιών υγείας και των ασφαλιστικών κρατικών παροχών, ενώ πρέπει να δοθεί στήριξη «στον ιδιωτικό τομέα να προσφέρει κλινικές υπηρεσίες, τόσο αυτές που αφορούν βασικές

υγειονομικές παροχές, όσο και αυτές που δεν περιλαμβάνονται στο πακέτο αυτό, αυξάνοντας την αποτελεσματικότητα» (World Bank, 1993, σσ. 11-12).

Η προώθηση αυτή του ιδιωτικού τομέα οδήγησε στην συμμετοχή μεγάλων ιδιωτικών ιδρυμάτων στην παγκόσμια διακυβέρνηση της υγείας. Η συμμετοχή τους μάλιστα κατέστη τόσο σημαντική, ώστε να αποτελούν βασικούς χρηματοδότες του ΠΟΥ. Έτσι για παράδειγμα στον προϋπολογισμό του οργανισμού έτους 2020-21 η πρώτη τετράδα χρηματοδοτών περιλαμβάνει πρώτη τη Γερμανία, δεύτερο το ίδρυμα Bill & Melinda Gates, ακολουθούν οι ΗΠΑ και τέταρτη η συμμαχία GAVI¹. Στην έβδομη θέση βρίσκεται η Παγκόσμια Τράπεζα.

Οπωσδήποτε μια ισχυρή κυβέρνηση είναι απαραίτητη για την αντιμετώπιση των αποτυχιών της αγοράς που εμφανίζονται στη χρηματοδότηση, την κατανάλωση και την παροχή τόσο προσωπικών, όσο και δημόσιων υπηρεσιών υγείας. Ο ρόλος όμως των Διεθνών Οικονομικών Οργανισμών και της κοινωνίας των πολιτών έχει εξελιχθεί. Η υγεία, όπως γράφει η Jenifer Ruger (Ruger, 2003, σ. 678), είναι κρίσιμη συνιστώσα της ανάπτυξης, με την οποία σχετίζεται άρρηκτα, όπως και με άλλα πολύτιμα κοινωνικά αγαθά. Η θεωρία και η πολύχρονη εμπειρία υποδεικνύουν ότι η οικονομική μεγέθυνση, οι επενδύσεις σε υποδομές και φυσικό κεφάλαιο, η μακροοικονομική σταθερότητα, η απελευθέρωση και η ιδιωτικοποίηση εξακολουθούν να διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο, ωστόσο η ανάπτυξη είναι πολυδιάστατη και η κατανόησή μας γι' αυτήν πρέπει να είναι ευρεία και χωρίς αποκλεισμούς.

Ένα πλήθος βασικών στοιχείων (Ruger, 2005, σσ. 60-70), μεταξύ των οποίων η οικονομική μεγέθυνση και σταθερότητα, ένας ακμαίος ιδιωτικός τομέας, επενδύσεις στο ανθρώπινο δυναμικό και στις υλικές υποδομές, ένα βιώσιμο περιβάλλον, καθώς και υγιείς θεσμοί και πολιτικές, είναι αναγκαία για την προώθηση της ευημερίας, τη μείωση της φτώχειας και τη βελτίωση της ποιότητας της ανθρώπινης ζωής.

¹ Η συμμαχία ή πρωτοβουλία GAVI αποτελεί σύμπραξη δημόσιου με ιδιωτικό τομέα όπου συμμετέχουν διεθνείς οργανισμοί με κυριότερους την Παγκόσμια Τράπεζα και τον ΠΟΕ και ιδιωτικοί όπως πολυεθνικές εμβολίων, ίδρυμα Bill & Melinda Gates, ΜΚΟ κλπ. Δημιουργήθηκε το 2000 για να βελτιώσει την πρόσβαση σε νέα και ανεπαρκώς χρησιμοποιούμενα εμβόλια για τα παιδιά που ζουν στις φτωχότερες χώρες του κόσμου.

Τη δεκαετία του 2000 ενισχύθηκε η συνεργασία μεταξύ ΠΟΥ και Παγκόσμιας Τράπεζας, ενώ υποστηρίχθηκε (Lancet commission, 2013, σσ. 1946-1947) ότι μια συλλογική διεθνής πολιτική θα μπορούσε να αποφέρει αναπτυξιακά οφέλη και να μεταμορφώσει την παγκόσμια πολιτική υγείας. Στο ίδιο πλαίσιο υπήρξαν αντίστοιχες προτάσεις και στο ΔΝΤ για την υγεία και την ανάπτυξη. (IMF, 2004)

Όμως οι πολιτικές αυτές που προωθήθηκαν από τους διεθνείς οργανισμούς κατέστησαν ευάλωτες τις αναπτυσσόμενες χώρες, ενώ και το δυτικό κοινωνικό σύστημα πιέστηκε (Ρουμελιώτης, 2022, σ. 102), γεγονός που αποδείχθηκε κατά τη διάρκεια της πανδημίας. Η κοινωνική προστασία δοκιμάστηκε ως προς την αποτελεσματικότητά της κι όπως καταλήγει η ανάλυση του καθηγητή Anthony Atkinson «τα προγράμματα κοινωνικής ευημερίας εισήχθησαν για να αντιμετωπίσουν συγκεκριμένους στόχους και πρέπει να αναρωτηθούμε αν οι στόχοι αυτοί μπορούν αν επιτευχθούν όταν ένα πρόγραμμα ψαλιδίζεται ή εξαλείφεται». (Atkinson, 1999, σ. 184)

Η χρόνια λοιπόν υποχρηματοδότηση του ΠΟΥ, τον κατέστησε οικονομικά αδύναμο και ανέτοιμο να διαδραματίσει τον κεντρικό του ρόλο στο πλαίσιο της αποστολής του με το ξέσπασμα της covid-19, ενώ και η αντίδραση των Διεθνών Οικονομικών Οργανισμών έδειξε ότι παρόλη την αναγνώριση της ανάγκης συλλογικής ανταπόκρισης στην αντιμετώπισή της κρίσης «οι χώρες του G-7 και του G-20, δυσκολεύονται να προβούν σε μια συλλογική αντίδραση, εμποδιζόμενες από παγκόσμιες γεωπολιτικές εντάσεις που υπονομεύουν τους πολυμερείς θεσμούς». (WHO, 2020a, σ. 25)

Πανδημία – Σύντομο Χρονολόγιο

Στο σημείο αυτό θα επιχειρηθεί μια σύντομη ιστορική ανασκόπηση των σημαντικότερων χρονολογικών σταθμών της πανδημίας, ως μια κοινή βάση αναφοράς για την ανάλυση των θεμάτων της εργασίας.

Ο SARS-CoV-2, συντομογραφία για τον «κοροναϊό του σοβαρού οξέος αναπνευστικού συνδρόμου 2», άρχισε να μολύνει ανθρώπους για πρώτη φορά τον Δεκέμβριο του 2019 (Byttebier, 2022) στη Γουχάν (Wuhan), μια πόλη περίπου 11 εκατομμυρίων κατοίκων που βρίσκεται στην επαρχία Χουμπέι (Hubei) της Κίνας. Εντός των πρώτων εβδομάδων της εκδήλωσής της στην Wuhan, παρατηρήθηκε συσχέτιση μεταξύ αυτών των πρώτων κρουσμάτων Covid-19 και της αγοράς της

Wuhan. Η κινεζική κυβέρνηση και ο ΠΟΥ αρχικά υποβάθμισαν τις αυξανόμενες ανησυχίες ότι η ασθένεια θα μπορούσε να μεταδοθεί εύκολα μεταξύ των ανθρώπων.

Στις 5 Ιανουαρίου 2020, ο ΠΟΥ στέλνει σύσταση στα μέλη του για λήψη προληπτικών μέτρων και στις 9 Ιανουαρίου ανακοινώνει ότι η Κίνα έχει εντοπίσει ένα νέο κορονοϊό. Από τις 10 Ιανουαρίου οι ασιατικές χώρες ξεκίνησαν να εφαρμόζουν διασυνοριακούς ελέγχους, τη στιγμή που ο ΠΟΥ συστήνει τη μη λήψη ταξιδιωτικών υγειονομικών μέτρων.

Στις 12 Ιανουαρίου 2020 (Singh, και συν., 2021, σσ. 2109-2124) η Κίνα δημοσιοποίησε τη γενετική ακολουθία του ιού, ενώ σε συνέντευξη Τύπου στη Γενεύη που πραγματοποιήθηκε στις 14 Ιανουαρίου, η Maria Van Kerkhove, που εκτελούσε χρέη επικεφαλής της μονάδας αναδυόμενων ασθενειών του ΠΟΥ, δήλωσε, σύμφωνα με το Reuters (Nebhay, 2020), ότι υπήρξε «περιορισμένη μετάδοση από άνθρωπο σε άνθρωπο» στη Wuhan. Πέρασαν άλλες 6 ημέρες προτού ο Zhong Nanshan, κινέζος επιδημιολόγος και κυβερνητικός σύμβουλος, επιβεβαιώσει τελικά σε συνέντευξή του στα κρατικά μέσα ενημέρωσης στις 20 Ιανουαρίου, ότι ο ιός μπορεί πράγματι να μεταδοθεί μεταξύ ανθρώπων και να ακολουθήσει την επόμενη ημέρα επίσημη ανακοίνωση του ΠΟΥ για το ίδιο θέμα.

Καθώς το ξέσπασμα της Covid-19 συνέπεσε με τον εορτασμό του κινεζικού Νέου Έτους, εκτιμάται (Byttebier, 2022, σ. 2) ότι τα εσωτερικά ταξίδια, πριν από την έναρξη της γιορτής, διευκόλυναν τη μετάδοση του ιού. Έτσι, η Covid-19 εξαπλώθηκε γρήγορα σε άλλες πόλεις της επαρχίας Hubei και στη συνέχεια και σε άλλα μέρη της Κίνας. Μέσα σε ένα μήνα, ο ιός είχε εξαπλωθεί και στις 34 επαρχίες της Κίνας.

Στις 20-21 Ιανουαρίου 2020 (Singh, και συν., 2021, σσ. 2109-2124) ειδικοί του ΠΟΥ πραγματοποίησαν σύντομη επίσκεψη στη Wuhan. Επίσης, στις 20 Ιανουαρίου, αναφέρθηκαν τρία νέα κρούσματα της Covid-19 στην Ταϊλάνδη και την Ιαπωνία, γεγονός που ώθησε το Εθνικό Κέντρο Νοσημάτων των ΗΠΑ² να θέσει σε ισχύ διαδικασίες ελέγχου για τον ιό στα διεθνή αεροδρόμια JFK, Σαν Φρανσίσκο και Λος Άντζελες. Ωστόσο, ο ΠΟΥ δεν είχε ακόμη πειστεί για την ανάγκη κήρυξης έκτακτης ανάγκης για τη δημόσια υγεία.

² Πρόκειται για το Εθνικό Κέντρο Ελέγχου Πρόληψης Νοσημάτων των ΗΠΑ - Centers for Disease Control and Prevention (CDC).

Στις 23 Ιανουαρίου 2020 η Wuhan τέθηκε σε καραντίνα. Η πόλη αποκλείστηκε για να περιοριστεί οποιαδήποτε περαιτέρω μόλυνση, με απαγόρευση κυκλοφορίας και ακραίο περιορισμό των μετακινήσεων για μια περίοδο που θα διαρκούσε άλλες 11 εβδομάδες. Η Κίνα έκανε το πρωτοφανές βήμα, όχι μόνο να αποκλείσει τη Wuhan και τον πληθυσμό των 11 εκατομμυρίων κατοίκων της, αλλά και να θέσει πρωτόκολλο περιορισμένης πρόσβασης στο Χουανγκάνγκ, 30 μίλια ανατολικά, όπου οι κάτοικοι δεν μπορούσαν πλέον να φύγουν χωρίς ειδική άδεια. Αυτό σήμαινε ότι περίπου 18 εκατομμύρια άνθρωποι τέθηκαν υπό αυστηρό έλεγχο.

Η επιδημία Covid-19 στην Κίνα λέγεται ότι έφτασε στο επιδημικό της αποκορύφωμα τον Φεβρουάριο του 2020. Σύμφωνα με την Εθνική Επιτροπή Υγείας της Κίνας, ο συνολικός αριθμός των κρουσμάτων συνέχισε να αυξάνεται απότομα στις αρχές Φεβρουαρίου 2020, με μέσο ρυθμό πάνω από 3.000 νέα επιβεβαιωμένα κρούσματα την ημέρα. Για να ελέγξει την κατάσταση, η χώρα κατέφυγε σε πρωτοφανή αυστηρά μέτρα δημόσιας υγείας. Ως αποτέλεσμα αυτών των μέτρων, ο ημερήσιος αριθμός των νέων κρουσμάτων στην Κίνα θα άρχιζε σύντομα να μειώνεται σταθερά.

Τον Φεβρουάριο του 2020, πραγματοποιήθηκε κοινή σύσκεψη ΠΟΥ-Κίνας για την Covid-19 με σκοπό να συζητηθεί ο σχεδιασμός στην Κίνα και διεθνώς, για τα επόμενα βήματα αντιμετώπισης της επιδημίας. Στον δυτικό κόσμο, τα γεγονότα στην Κίνα μπορούσαν να παρακολουθούνται μέσω εκπομπών και δημοσιεύσεων στις ειδήσεις των μέσων μαζικής ενημέρωσης και στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Ωστόσο, εκείνη την περίοδο, η Δύση δεν είχε λάβει πολύ σοβαρά υπόψη της την απειλή που συνιστούσε η Covid-19 και εν μέρει λόγω των μέτρων που είχε λάβει η Κίνα, ένιωθε ασφαλής. Παρόλα αυτά, θα έπρεπε να είμαστε καλύτερα προετοιμασμένοι.

Στις 27-28 Ιανουαρίου 2020 ο Γενικός Διευθυντής του ΠΟΥ επισκέφτηκε την Κίνα, όπου είχε συνάντηση με τον πρόεδρο της χώρας και τελικά στις 30 Ιανουαρίου κηρύσσει (WHO, 2020b) «κατάσταση έκτακτης ανάγκης για τη δημόσια υγεία» (PHEIC³) και καλεί τις χώρες μέλη σε προετοιμασία.

³ Public Health Emergency of International Concern.

Από τον Φεβρουάριο του 2020 (Singh, και συν., 2021, σσ. 2109-2124) και μετά, ο εξαιρετικά μεταδοτικός ιός Covid-19 εξαπλώθηκε σταδιακά σε διάφορες άλλες χώρες, συμπεριλαμβανομένων πολλών ευρωπαϊκών και των Ηνωμένων Πολιτειών, καθώς και ασιατικών χωρών όπως η Ιαπωνία, το Βιετνάμ και η Ταϊβάν. Στις 25 Φεβρουαρίου 2020, η Nancy Messonnier (CDC, 2020), διευθύντρια του Εθνικού Κέντρου Νοσημάτων των ΗΠΑ, εξήγησε ότι η επιδημία Covid-19 πληρούσε ήδη δύο από τις τρεις προϋποθέσεις⁴ που απαιτούνται για τον χαρακτηρισμό της ως πανδημίας.

Στις 11 Μαρτίου 2020, ο ΠΟΥ κήρυξε την Covid-19 ως «πανδημία» και ο Γενικός Διευθυντής του εξέφρασε επίσης την τεράστια ανησυχία για τα επικίνδυνα επίπεδα αδράνειας των χωρών. Έκτοτε, τόσο η φρίκη της Covid-19, όσο και το πλέγμα των μέτρων για τον περιορισμό της αυξήθηκαν ραγδαία και μάλιστα ξεπεράστηκαν από μια ποικιλία σύνθετων κοινωνικοοικονομικών και πολιτισμικών επιπτώσεων, πυροδοτώντας σύντομα μια καπιταλιστική κρίση.

Ήδη στις αρχές Μαρτίου του 2020 (Byttebier, 2022, σ. 5), ο αριθμός των θανάτων που σχετίζονται με την Covid-19 στην Ευρώπη ξεπέρασε εκείνον της Ασίας. Από τα μέσα Απριλίου και μετά, το επίκεντρο της πανδημίας μετατοπίστηκε στις Ηνωμένες Πολιτείες.

Τον Μάιο του 2020, η 73η Παγκόσμια Συνέλευση Υγείας υιοθέτησε το ψήφισμα (WHA, 2020) WHA73.1 που αφορούσε την αντιμετώπιση του ιού Covid-19. Στο εν λόγω ψήφισμα, τα κράτη μέλη του ΠΟΥ ζήτησαν από τον Γενικό Διευθυντή να συνεργαστεί με οργανισμούς και τις χώρες για την αντιμετώπιση του ιού, την κατανόηση της προέλευσής του και την κατάρτιση προγράμματος για τη μείωση του κινδύνου επανεμφάνισης παρόμοιων περιστατικών.

Είναι αξιοσημείωτο ότι μόλις στις 6 Ιουλίου 2020 μια ομάδα αποτελούμενη από εκατοντάδες επιστήμονες από διάφορες χώρες άρχισε να ζητά από τον ΠΟΥ «να αναθεωρήσει τις συστάσεις για την Covid-19, ώστε να αντικατοπτρίζει καλύτερα τη δυνατότητά της να μεταδίδεται μέσω του αέρα». Προηγουμένως, ο ίδιος ο ΠΟΥ εξακολουθούσε να δηλώνει ότι «η Covid-19 μεταδίδεται κυρίως με μικρά σταγονίδια

⁴ Σύμφωνα με την διευθύντρια του Εθνικού Κέντρου Νοσημάτων, οι τρεις προϋποθέσεις χαρακτηρισμού πανδημίας είναι: (α) μολυσματική ασθένεια, (β) μετάδοση από άνθρωπο σε άνθρωπο και (γ) παγκόσμια διασπορά.

από τη μύτη ή το στόμα που εκπέμπονται όταν ένα μολυσμένο άτομο βήχει, φτερνίζεται ή μιλάει». Τελικά, στις 9 Ιουλίου, ο ΠΟΥ ανακοίνωσε ότι η Covid-19 μπορεί να μεταδοθεί με τον αέρα.

Σύμφωνα με τον Γενικό Διευθυντή του ΠΟΥ Tedros Adhanom Ghebreyesus, χρειάστηκαν «εννέα μήνες για να φτάσουμε το 1 εκατομμύριο θανάτους, τέσσερις μήνες για να φτάσουμε τα 2 εκατομμύρια και τρεις μήνες για να φτάσουμε τα 3 εκατομμύρια». Ο συνολικός τραγικός απολογισμός ανέρχεται στην απώλεια πάνω από 6,5 εκατομμυρίων ανθρώπων (WHO, 2023a).

Δράσεις – Πρωτοβουλίες Διεθνών Οργανισμών

Η κρίση της πανδημίας Covid-19 και η επακόλουθη παγκόσμια οικονομική και κοινωνική κρίση είναι μια υπενθύμιση του πόσο διασυνδεδεμένος έχει γίνει ο κόσμος μας. Ταυτόχρονα, η κρίση αυτή επιβεβαίωσε τη σημασία της συνεργασίας για την αποτελεσματική αντιμετώπιση των προκλήσεων της παγκόσμιας πολιτικής. Οι διεθνείς οργανισμοί (ΔΟ) παρέχουν ένα μόνιμο θεσμικό πλαίσιο για τη συνεργασία διαφόρων χωρών και, ως εκ τούτου, έχουν καθοριστικό ρόλο στην αντιμετώπιση και την ανάκαμψη της COVID-19. Διαθέτουν μεγάλα αποθέματα πληροφοριών, εμπειρίας και επιτρέπουν την ευθυγράμμιση των προσεγγίσεων μεταξύ των χωρών που αντιμετωπίζουν παρόμοια ζητήματα πολιτικής.

Η προαναφερθείσα όμως συνεργασία για την αντιμετώπιση της πανδημίας δεν περιορίζεται μόνο μεταξύ κρατών, αλλά επεκτείνεται και αποδεικνύεται αναγκαία και μεταξύ των ΔΟ. Χαρακτηριστική και κρίσιμης σημασίας ήταν η συνεργασία μεταξύ Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ) και Παγκοσμίου Οργανισμού Υγείας (ΠΟΥ). Στις 3 Απριλίου 2020, οι δύο οργανισμοί προχώρησαν σε κοινή συνέντευξη τύπου, προκειμένου να τονίσουν την αναγκαιότητα αυτής της συνεργασίας, ενώ η Διευθύνουσα Σύμβουλος του ΔΝΤ δήλωσε χαρακτηριστικά (WHO/IMF, 2020): «Ποτέ στην ιστορία του ΔΝΤ δεν είδαμε την παγκόσμια οικονομία να ακινητοποιείται. Τώρα βρισκόμαστε σε ύφεση. Είναι πολύ χειρότερη από την παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση. Είναι μια κρίση που απαιτεί να ενωθούμε όλοι μαζί. Η προστασία των ζωών και η διαφύλαξη των μέσων διαβίωσης πρέπει να συμβαδίζουν. Δεν μπορούμε να κάνουμε το ένα χωρίς το άλλο. Και σε αυτό το πνεύμα, εμείς στο ΔΝΤ επικεντρωνόμαστε στο να διασφαλίσουμε ότι θα υπάρξει

ισχυρή αντίδραση στην κρίση της υγείας, καθώς και προστασία της οικονομικής ευρωστίας».

Ωστόσο, παρά το γεγονός ότι το σύνολο των κρατών βρέθηκαν σε δυσχερή θέση για την αντιμετώπιση της πανδημίας, η σοβαρότητα διέφερε σημαντικά μεταξύ τους. Σε αφρικανικές χώρες, για παράδειγμα, υπήρχαν ήδη σοβαρές δυσχέρειες σε θέματα όπως (IMF, 2021a) επιδείνωση φτώχειας, ανεπαρκής ατομική υγιεινή, ανεπαρκείς υγειονομικές υποδομές, χρέος και αδύναμες οικονομίες. Επομένως, σε χώρες με προϋπάρχοντα προβλήματα, τα αποτελέσματα της πανδημίας ήταν μεγενθυμένα.

Οι αντιδράσεις των διεθνών οργανισμών ποικίλουν ανάλογα με το εύρος των δραστηριοτήτων τους, ενώ ειδικά κατά τη διάρκεια του πρώτου κύματος της πανδημίας, μπορούν να χωριστούν στις ακόλουθες τρεις κατηγορίες (Debre & Dijkstra, 2021, σσ. 443-454) : Πρώτον, μερικοί διεθνείς οργανισμοί⁵ ουσιαστικά έκλεισαν ή εξέδωσαν απλώς δηλώσεις, χωρίς στην πραγματικότητα να ανταποκρίνονται πραγματικά στην COVID-19. Δεύτερον, μερικοί διεθνείς οργανισμοί⁶ κατάφεραν να εκτελέσουν τα καθιερωμένα τους καθήκοντα με τα υπάρχοντα μέσα και τρίτον, μερικοί άλλοι⁷ κατάφεραν να αναλάβουν δράσεις ή/και πρωτοβουλίες για νέα μέσα πολιτικής.

Κάποιοι ΔΟ χρησιμοποίησαν μάλιστα την κρίση για να προτείνουν ορισμένες δυνητικά μακρόπνοες αλλαγές: η ΕΕ συμφώνησε σε κοινό χρέος, ο ΠΟΥ ανέλαβε τη διαδικασία αλλαγής του παγκόσμιου εφοδιασμού σε συντονισμό με το Παγκόσμιο Επισιτιστικό Πρόγραμμα (WFP) και το Συμβούλιο της Ευρώπης (CoE), στράφηκε στην πολιτική υγείας, χρηματοδοτώντας ελλείψεις ρευστότητας.

Καθοριστική, βέβαια, ήταν η συνεργασία των ΔΟ προκειμένου να αντιμετωπίσουν την κρίση. Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου, για παράδειγμα,

⁵ Στην 1^η κατηγορία περιλαμβάνονται μεταξύ πολλών άλλων οι οργανισμοί: ICC (Διεθνές Επιμελητήριο Εμπορίου), ICO (Διεθνής Οργανισμός Καφέ), ISA (Διεθνής Οργανισμός Αυτοματισμού), OAPEC (Οργανισμός Αραβικών Πετρελαιοεξαγωγικών Χωρών).

⁶ Στη 2^η κατηγορία περιλαμβάνονται μεταξύ πολλών άλλων οι οργανισμοί: WTO (Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου), OECD (Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης), IMO (Διεθνής Ναυτιλιακός Οργανισμός), ILO (Διεθνής Οργανισμός Εργασίας), ITU (Διεθνής Ένωση Τηλεπικοινωνιών).

⁷ Στη 3^η κατηγορία περιλαμβάνονται μεταξύ άλλων οι οργανισμοί: IMF (Διεθνές Νομισματικό Ταμείο), WHO (Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας), EU (Ευρωπαϊκή Ένωση), NATO (Οργανισμός του Βορειοατλαντικού Συμφώνου), UN (Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών), WCO (Παγκόσμιος Οργανισμός Τελωνείων).

ένωσε τις δυνάμεις του με το ΔΝΤ (IMF, 2020d) για την ελαχιστοποίηση των διαταραχών του διασυννοριακού εμπορίου ιατρικών προμηθειών και τροφίμων.

Ορισμένοι ΔΟ έχουν αμφισβητηθεί έντονα για την αργή ή ανεπαρκή αρχική τους αντίδραση. Η ΕΕ και ο ΠΟΥ είναι ίσως τα πιο εξέχοντα παραδείγματα ΔΟ από τους οποίους πολλοί περίμεναν περισσότερα (Johnson, 2020, σσ. E148-E168). Η αρχική έλλειψη αποτελεσματικότητας μπορεί επίσης να οδηγήσει τους ΔΟ σε νέα πεδία. Όπως δείχνουν προηγούμενες κρίσεις στον τομέα της υγείας, ο ΠΟΥ κατέληξε να έχει διευρυμένη εξουσία μετά την κρίση SARS και τον Έμπολα, ακριβώς ως αποτέλεσμα των διαπιστωμένων ελλείψεων (Kreuder-Sonnen, 2019). Η απαίτηση για αυξημένη εξουσία των ΔΟ ενδέχεται, επίσης, να οδηγήσει σε αμφισβήτηση. Τα κράτη μέλη της ΕΕ, για παράδειγμα, έδωσαν έντονες μάχες για την κατανομή των κονδυλίων και το ζήτημα των κοινών χρεών, ακόμη κι αν η ΕΕ κατέληξε τελικά με καινοτόμα χρηματοδοτικά μέσα, μεγαλύτερο προϋπολογισμό και διευρυμένο πεδίο πολιτικής.

Από τους Διεθνείς Οργανισμούς ξεχωρίζουμε τον Όμιλο της Παγκόσμιας Τράπεζας και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ), οι οποίοι έδρασαν για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης ως οικονομικοί οργανισμοί, ενώ ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας ως καθ' ύλην αρμόδιος στην υγειονομική αντιμετώπισή της και συντονιστής. Στις δράσεις αυτών των οργανισμών θα αναφερθούμε συνοπτικά παρακάτω, εκτός από το ΔΝΤ, στο οποίο θα γίνει εκτενής αναφορά στο Κεφάλαιο 3.

Παγκόσμια Τράπεζα

Η Παγκόσμια Τράπεζα από την αρχή της πανδημίας ανέλαβε ευρεία και ταχεία δράση για την αντιμετώπισή της. Παρείχε οικονομική στήριξη συνολικού ύψους 204 δισεκατομμυρίων δολαρίων (World Bank Group, 2022) σε επιχορηγήσεις και χρηματοδοτική στήριξη στις αναπτυσσόμενες χώρες στη διάρκεια των δύο πρώτων ετών της κρίσης. Η οικονομική στήριξη δρομολογήθηκε μέσα από μια ομάδα έργων αποκλειστικής ταχείας διευκόλυνσης COVID-19 (Covid-19 Fast-Track Facility).

Μέσα από τις ενέργειές της έχουν χρηματοδοτηθεί προγράμματα υγείας και κοινωνικά. Επτά στα δέκα από αυτά τα έργα βρίσκονται στις φτωχότερες χώρες του κόσμου και υποστηρίζονται από την Διεθνή Αναπτυξιακή Ένωση⁸. Το ταμείο της Παγκόσμιας Τράπεζας παρέχει δάνεια και επιχορηγήσεις μηδενικού ή χαμηλού

⁸ International Development Association (IDA). Μέλος του Ομίλου της Παγκόσμιας Τράπεζας.

επιτοκίου. Ο στόχος δεν είναι μόνο να σωθούν ζωές, αλλά και η παροχή βοήθειας στις χώρες, ώστε να οικοδομήσουν ισχυρότερα και πιο ανθεκτικά συστήματα υγείας. Περίπου το ένα τρίτο των χρηματοδοτήσεων της Παγκόσμιας Τράπεζας που σχετίζονται με την COVID-19 στοχεύουν σε ευάλωτες και πληγείσες από συγκρούσεις χώρες των οποίων τα συστήματα υγείας έχουν περιορισμένη ικανότητα προώθησης μιας αποτελεσματικής αντίδρασης.

Ήδη από τον Φεβρουάριο του 2020, η Παγκόσμια Τράπεζα και ο Συνασπισμός για Καινοτομίες Επιδημικής Ετοιμότητας (Coalition for Epidemic Preparedness Innovations - CEPI), ξεκίνησαν να χρηματοδοτούν την ανάπτυξη επιδημικών εμβολίων και συνδιοργάνωσαν μια παγκόσμια διαβούλευση για αυτούς τους στόχους (Yamey, και συν., 2020). Αυτή η διαβούλευση οδήγησε στην έναρξη μιας ειδικής ομάδας για την ανάπτυξη εμβολίων COVID-19. Από το προαναφερθέν συνολικό ποσό, τα 20 δισεκατομμύρια δολάρια διατέθηκαν για τη χρηματοδότηση της αγοράς και για τη διανομή εμβολίων, τεστ και θεραπειών κατά της COVID-19 για τις αναπτυσσόμενες χώρες.

Έχει διατεθεί επίσης περίπου 1 δισεκατομμύριο δολάρια ως επείγουσα βοήθεια στα εμπόλεμα και εύθραυστα κράτη της Βόρειας Αφρικής και της Μέσης Ανατολής, που πλήττονται σκληρά, για την υποστήριξη της δημόσιας υγείας, τη διάθεση εμβολίων και για οικονομική ανάκαμψη. Άξια αναφοράς είναι η συνεργασία της Διεθνούς Αναπτυξιακής Ένωσης και του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας στην εμπόλεμη Υεμένη, για να υποστηρίξουν και να ενισχύσουν την αντιμετώπιση της πανδημίας στη χώρα. Το έργο υποστηρίζει την έγκαιρη ανίχνευση και τον έλεγχο για τον ιό, παρέχει βασικά φάρμακα και ιατρικό εξοπλισμό σε κέντρα θεραπείας.

Η Παγκόσμια Τράπεζα, βέβαια, έχει επικριθεί στα έργα στήριξης των προϋπολογισμών για δύο βασικούς λόγους. Πρώτον, η διοχέτευση της βοήθειας έγινε μέσω του οργανισμού χρηματοδότησης⁹ με φτωχά αποτελέσματα, ενώ δεν αξιοποίησε το τμήμα που ασχολείται με θέματα υγείας και διατροφής ώστε να αξιοποιηθεί η εμπειρογνωμοσύνη του στα εν λόγω θέματα.

⁹ Ο Διεθνής Οργανισμός Χρηματοδότησης (International Finance Corporation) είναι μέλος της ομάδας της Παγκόσμιας Τράπεζας και ασχολείται με επενδυτικές, συμβουλευτικές και διαχειριστικές υπηρεσίες για την ενθάρρυνση της ανάπτυξης του ιδιωτικού τομέα στις αναπτυσσόμενες χώρες.

Δεύτερον, η χορήγηση βοήθειας προς κράτη μέλη περιλαμβάνει την εφαρμογή μεταρρυθμίσεων (Landers & Aboneaaj, 2021) ως προϋπόθεση εκταμίευσης, ενώ λόγω της έκτακτης ανάγκης της πανδημίας θα έπρεπε να επικεντρωθεί σε προγράμματα ταχείας εκταμίευσης, με ελαφρύτερους όρους, ώστε να επικεντρώνονται στον μετριασμό της κρίσης. Επιπλέον, η τακτική αυτή οδηγεί στην επιβάρυνση των χωρών με επιπρόσθετες υποχρεώσεις αποπληρωμής (Kentikelenis, και συν., 2020), οι οποίες στο πλαίσιο των εφαρμοζόμενων διαρθρωτικών αλλαγών, απορροφούν χρήματα έμμεσα από τα συστήματα υγείας, συνήθως μέσω περιορισμού δαπανών υγείας και λοιπών κακοσχεδιασμένων πολιτικών.

Η στάση αυτή της Παγκόσμιας τράπεζας, προσδιορίζεται από τη γενικότερη εφαρμοζόμενη πολιτική των διεθνών οικονομικών οργανισμών περί συνδυασμού κάθε παρεχόμενης οικονομικής βοήθειας με διαρθρωτικές αλλαγές, ώστε να αποκλειστούν ή περιοριστούν φαινόμενα διαφθοράς και σπατάλης.

Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας

Η ικανότητα του ΠΟΥ να ελέγχει τη συμμόρφωση των κρατών με τις διεθνείς υποχρεώσεις στον τομέα της υγείας είναι, στην καλύτερη περίπτωση, περιορισμένη. Ο Οργανισμός βασίζεται (Gostin & Wetter, 2020) στις χώρες να αναφέρουν τα κρούσματα, να παρέχουν βασικά δεδομένα, να μοιράζονται δείγματα ιών και να προσκαλούν τον ΠΟΥ στο έδαφός τους. Όταν ο ΠΟΥ κηρύσσει μια έκτακτη ανάγκη δημόσιας υγείας διεθνούς ενδιαφέροντος,¹⁰ βάσει των Διεθνών Υγειονομικών Κανονισμών,¹¹ οι κυβερνήσεις αντιδρούν, φοβούμενες σημαντικές διαταραχές στις οικονομίες τους. Ο ΠΟΥ είναι επίσης εξαρτημένος από τη γενναιοδωρία των χωρών για την εξασφάλιση της χρηματοδότησής του (Haass, 2022, σ. 315). Βρίσκεται στη δυσχερή θέση να αντιμετωπίσει την άρνηση των κρατών μελών να συνεργαστούν στην παροχή δεδομένων υγείας ή/και να αποσύρουν τη χρηματοδότησή τους, εάν ενεργήσει πολύ σκληρά, θέτοντας έτσι την παγκόσμια υγεία σε μεγαλύτερο κίνδυνο.

Ο ΠΟΥ διαδραμάτισε κεντρικό ρόλο στην προειδοποίηση του κόσμου για την απειλή, καθώς και στον συντονισμό των προσπαθειών για την καταπολέμηση της

¹⁰ Public Health Emergencies of International Concern (PHEIC)

¹¹ International Health Regulations (IHR)

νόσου. Στο πλαίσιο αυτό θα μπορούσαμε να διακρίνουμε τρεις ρόλους που έχει διαδραματίσει στην αντιμετώπιση της COVID-19: (α) συλλογή και αναφορά επιδημιολογικών δεδομένων, (β) έκδοση επιστημονικών και τεχνικών κατευθυντήριων γραμμών και (γ) προώθηση των δράσεων ανάπτυξης και δίκαιης πρόσβασης σε διαγνωστικά τεστ, θεραπείες και εμβόλια.

Ειδικότερα, ως προς την συλλογή δεδομένων, ένα κρίσιμο στοιχείο στον ρόλο του ΠΟΥ είναι να καταφέρει να ξεπεράσει τα κίνητρα των μεμονωμένων κρατών για την καταστολή των επιζήμιων ειδήσεων για τις επιδημίες και να εξασφαλίσει την ταχεία διάδοση των δεδομένων. Έτσι, στις 11 Μαρτίου 2020 η COVID-19 κηρύχθηκε πανδημία και ακολούθως ο ΠΟΥ πραγματοποιούσε συχνές συνεντεύξεις τύπου (3 φορές ανά εβδομάδα για τους πρώτους 6 μήνες). Επιπρόσθετα, ανάρτησε στην ιστοσελίδα του, πίνακα παρακολούθησης ημερήσιων κρουσμάτων για το σύνολο σχεδόν των κρατών – μελών του.

Για την αντιμετώπιση της πανδημίας εξέδωσε (WHO, 2020c) ένα ευρύ φάσμα επιστημονικών ανακοινώσεων, οδηγιών, και συμβουλών, με περισσότερα από εκατό διαφορετικά έγγραφα σχετικά με τον ιό SARS-CoV-2, την ταυτοποίηση των κρουσμάτων, τον ατομικό προστατευτικό εξοπλισμό, τον εντοπισμό επαφών, την προστασία της υγείας των εργαζομένων, την αντίδραση των κοινοτήτων και πολλά άλλα. Το μεγαλύτερο μέρος αυτού του έργου έτυχε καλής υποδοχής και υιοθετήθηκε γρήγορα σε όλο τον κόσμο.

Η δίκαιη και συνολική πρόσβαση σε διαγνωστικά τεστ, θεραπείες και εμβόλια αποτέλεσε τον τελευταίο, και ιδιαίτερα σημαντικό, ρόλο στην προσπάθεια του οργανισμού. Προς αυτή την κατεύθυνση εγκαινίασε τον Απρίλιο του 2020 το πρόγραμμα πρόσβασης στα εργαλεία COVID-19 Tools Accelerator (ACT), με υποστήριξη από αρχηγούς κρατών, ιδίως από την Ευρώπη, την Αφρική, τη Λατινική Αμερική και την Καραϊβική. Από αυτή την παγκόσμια προσπάθεια απουσίαζαν η Ρωσία και οι Ηνωμένες Πολιτείες. Οι τελευταίες (ΗΠΑ) αποκατέστησαν τις σχέσεις τους με τον ΠΟΥ στις αρχές του 2021, ενώ η Κίνα συμμετείχε μόνο σε πολύ χαμηλό επίπεδο. Η πρωτοβουλία αυτή αποσκοπούσε στη διευκόλυνση του συντονισμού μεταξύ κυβερνήσεων, επιστημόνων, επιχειρήσεων, της κοινωνίας των πολιτών, φιλόνηθρων και παγκόσμιων οργανισμών υγείας για την επιτάχυνση της ανάπτυξης και παραγωγής τεστ, θεραπειών και εμβολίων COVID-19, καθώς και την παροχή

ισότιμης πρόσβασης. Ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε στην ανάπτυξη μιας στρατηγικής κατανομής για να διασφαλιστεί ότι οι αναπτυσσόμενες χώρες¹² θα λάβουν δίκαιη και ταχεία παράδοση δόσεων εμβολίων, θεραπειών και άλλων αγαθών, με τη λογική ότι κανείς δεν είναι ασφαλής σε μια πανδημία έως ότου όλοι είναι ασφαλείς (WHO, 2020d). Το πρόγραμμα δυσκολεύτηκε στην χρηματοδότηση, επιτυγχάνοντας τελικά το διάστημα από τον Απρίλιο 2020 έως Σεπτέμβριο 2022 να συγκεντρώσει περίπου το 70% (WHO, 2022e) του απαιτούμενου ποσού.¹³

Συνεργάστηκε με άλλους οργανισμούς, αλλά και μη κυβερνητικούς δρώντες, για την υλοποίηση δράσεων, πρωτοβουλιών και ενεργειών προς την αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση της πανδημίας, όπως ΔΝΤ, UNICEF, Παγκόσμια Τράπεζα, GAVI.

Αντιμετωπίζοντας ήδη τον σχεδιασμό για την επόμενη ημέρα, ο ΠΟΥ εργάζεται σε ένα έργο αντιμετώπισης μιας νέας πανδημίας. Ένα έργο, το οποίο το υποστηρίζει προσωπικά και με όλες του τις δυνάμεις ο πρόεδρος του οργανισμού (Taylor, 2022), καθώς και αριθμός κρατών – μελών, το οποίο θα εξασφαλίζει την επιστημονική και πολιτική συνεργασία πριν και κατά τη διάρκεια της έξαρσης.

Βέβαια ο ΠΟΥ δεν απέφυγε τις επικρίσεις στην προσπάθειά του. Στην αρχή της πανδημίας κατηγορήθηκε από τις ΗΠΑ για μεροληπτική στάση υπέρ της Κίνας. Επίσης, για πολλούς μήνες συμβούλευε κατά της εκτεταμένης χρήσης μάσκας, φτάνοντας τελικά μέχρι τον Ιούνιο 2020, για να συστήσει τη ευρεία χρήση της, αν και μέχρι τότε το σύνολο σχεδόν των χωρών είχαν ήδη υιοθετήσει τη μερική ή ολική χρήση масκών. Τέλος, επικρίθηκε για την καθυστερημένη αναγνώριση και έκδοση σχετικής οδηγίας για τη μεταφορά του ιού μέσω των αερομεταφορών.

¹² Οι ονομαζόμενες Low and Middle Income Countries (LMIC)

¹³ Συγκεντρώθηκαν 23,7 δισεκατομμύρια δολάρια έναντι 31,7 δις που ήταν ο αρχικός στόχος.

Κεφάλαιο δεύτερο

Προκλήσεις Διεθνών Οικονομικών Οργανισμών

Η προβληματική των Διεθνών Οικονομικών Οργανισμών

Οι διεθνείς οργανισμοί εκφράζουν τη συλλογικότητα (Στασινόπουλος, 2023, σσ. 21-26) των κρατών-μελών και ο βασικός σκοπός τους είναι η μείωση του συναλλακτικού κόστους εφαρμόζοντας κοινά αποδεκτούς κανόνες, ενώ επίσης λαμβάνουν αποφάσεις στο πλαίσιο του κανονισμού λειτουργίας τους.

Η οργάνωση και λειτουργία των διεθνών οργανισμών βασίζεται στις σκόπιμες αλληλεπιδράσεις μεταξύ των κρατών και των άλλων διεθνών δρώντων, δημιουργώντας αλληλεξαρτήσεις. Η έννοια της αλληλεξάρτησης αναφέρεται στις τεχνολογικές εξελίξεις και την πυκνότητα της παγκόσμιας οικονομίας που δημιουργούν πιέσεις για διεθνή οικονομική και κοινωνική ολοκλήρωση. Περιλαμβάνει, επίσης, το κόστος ή τα οφέλη που δημιουργούνται από τη συμπεριφορά σημαντικών μη κρατικών οντοτήτων. Η παραδοσιακή πολιτική δεν μπορεί να διαχειριστεί αυτό το περίπλοκο δίκτυο σχέσεων και οι λύσεις σε εθνικό επίπεδο είναι ανεπαρκείς για την αντιμετώπιση των προβλημάτων.

Τελικά όμως η διακυβέρνηση των διεθνών οικονομικών οργανισμών αποδεικνύεται μια μάχη (Walt, 2020) για ισχύ, επιρροή και ασφάλεια μεταξύ των μεγάλων δρώντων που ερμηνεύεται με διαφορετική ορολογία από τις κυρίαρχες θεωρίες των διεθνών σχέσεων¹⁴. Έτσι, παρά τα διαφορετικά μοντέλα διαχείρισης της παγκόσμιας πολιτικής οικονομίας που εφαρμόστηκαν στο ΔΝΤ αρχής γενομένης από το σύστημα του Bretton Woods μέχρι τη σημερινή επιστημολογική διαχείριση, είτε απέτυχαν, είτε προκάλεσαν συζητήσεις και αμφιβολίες ως προς την αποτελεσματικότητά τους, καθώς κατέστησαν ανεπαρκή την πρόβλεψη, την έγκαιρη διάγνωση και την αντιμετώπιση παγκόσμιων κρίσεων. Ενδεικτικά, θα μπορούσαν να αναφερθούν οι χρηματοπιστωτικές κρίσεις του 1997 και του 2007. Η σημαντικότερη ίσως αδυναμία των μοντέλων αυτών είναι σύμφωνα με τον καθηγητή Στασινόπουλο: «...ότι δεν λαμβάνεται υπόψη η ποιότητα των θεσμών και το θεσμικό πλαίσιο. Οι

¹⁴ Με βάση τη φιλελεύθερη θεώρηση τα προβλήματα των διεθνών οργανισμών ερμηνεύονται ως εθνικιστικές εκφράσεις, ενώ σύμφωνα με το ρεαλισμό αποτελούν ένα διαρκή ανταγωνισμό με φόντο την ισχύ και την επιρροή.

θεσμοί δεν είναι απλώς μέσα για τη μείωση του συναλλακτικού κόστους, ούτε η “πολιτική αγορά” που χρησιμοποιείται για την αναδιανομή του πλούτου, αλλά ορίζουν ιδιοκτησιακά δικαιώματα, διαμορφώνουν αντιλήψεις για τα ατομικά και συλλογικά συμφέροντα και την πραγματοποίησή τους, και συχνά οι διαφοροποιήσεις στις αντιλήψεις αυτές είναι που εξηγούν τις αποκλίσεις στα φορολογικά και επενδυτικά καθεστώτα των χωρών» (Στασινόπουλος, 2023, σ. 146).

Η πανδημία σύμφωνα με τον Fukuyama προκάλεσε (Fukuyama, 2020, σσ. 26-32) ανακατατάξεις στο παγκόσμιο οικονομικό περιβάλλον με σημαντικές πολιτικές συνέπειες, όπως ήδη έγινε αντιληπτό, ενώ επιπλέον, ενισχύθηκαν εθνικιστικά κινήματα. Ωστόσο, παρά τις εκτεταμένες αυτές επιπτώσεις, η πανδημία δεν μεταμόρφωσε την ουσιαστική φύση της παγκόσμιας πολιτικής (Walt, 2020). Το κράτος παρέμεινε το βασικό δομικό στοιχείο των διεθνών σχέσεων, ο εθνικισμός παραμένει μια ισχυρή πολιτική δύναμη και οι μεγάλες δυνάμεις συνεχίζουν να ανταγωνίζονται για επιρροή με διάφορους τρόπους.

Η Ηγεσία στη διάρκεια της πανδημίας

Η εποχή της πανδημίας, όπως κάθε μεγάλου μεγέθους κρίση, χαρακτηρίζεται από αστάθεια, αβεβαιότητα, πολυπλοκότητα και ασάφεια, όπου απαιτούνται γρήγορες, υψηλού αντίκτυπου αποφάσεις σε περιβάλλον περιορισμένης πληροφόρησης. Οι ηγέτες πρέπει να διαχειριστούν αυτά τα στοιχεία, να μαθαίνουν κατά την εξέλιξή της και να βοηθήσουν στην ανάπτυξη στρατηγικών επίλυσης των προβλημάτων, ώστε να διατηρήσουν τον οργανισμό τους λειτουργικό, υπό την πίεση του χρόνου.

Η ηγεσία σε αυτό το διάστημα βρέθηκε σε κρίση, ακριβώς επειδή η αναζήτηση για εύκολη βεβαιότητα αποτελούσε μάλλον ματαιότητα. Το θέμα της ηγεσίας σε σχέση με την πανδημία θα μπορούσε να προσεγγιστεί από δύο πλευρές. Η πρώτη είναι αυτή της ηγεσίας του Διεθνούς Οργανισμού, ενώ η δεύτερη είναι αυτή της ηγεσίας του κράτους – μέλους. Οι δύο αυτές διαστάσεις αποτελούν αλληλοσυμπληρούμενες έννοιες ως προς την αποτελεσματικότητα αντιμετώπισης της Covid-19.

Η ηγεσία του ΔΟ αντιμετωπίζει ιδιαίτερες προκλήσεις στη διαδικασία αντιμετώπισης της πανδημίας, λόγω της αβεβαιότητας και της έλλειψης πληροφοριών, ενώ συγχρόνως απαιτείται να προβεί στην έγκαιρη λήψη αποφάσεων ή/και οδηγιών, υψηλού δείκτη δυσκολίας, αλλά και αποδοχής. Από την άλλη πλευρά

οι ηγεσίες των χωρών απαιτείται να προβούν σε άμεση προσαρμογή και εφαρμογή των οδηγιών και των αποφάσεων των διεθνών οργανισμών, συμπληρώνοντας την ακολουθούμενη πολιτική τους. Η αμεσότητα είναι κρίσιμης σημασίας, καθώς η καθυστέρηση είχε καταστροφικές και οδυνηρές συνέπειες. Οι λόγοι για τους οποίους παρατηρήθηκε μη άμεση ανταπόκριση οφειλόταν (Malcorra, 2021) στην απροθυμία του πληθυσμού και την ανάγκη διατήρησης της τοπικής οικονομίας.

Το Δεκέμβριο λοιπόν του 2019 η Κίνα ενημέρωσε τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας (ΠΟΥ) για ένα νέο ιό τύπου πνευμονίας αγνώστου αιτίας. Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας, σύμφωνα με την επιτροπή Lancet¹⁵ Covid-19, έδρασε (Lancet commission, 2022, σσ. 1224-1280) πολύ προσεκτικά και πολύ αργά στην αρχή της πανδημίας, προκαλώντας σημαντική παγκόσμια διάχυση του ιού. Ο ίδιος ο πρόεδρος του ΠΟΥ, βρέθηκε αντιμέτωπος με έλλειμμα εμπιστοσύνης από Ανατολή και Δύση, δηλαδή τόσο από τις ΗΠΑ¹⁶, όσο και την Κίνα¹⁷, γεγονός που επιδείνωσε και δυσχέρανε σε σημαντικό βαθμό τις δυνατότητες αντίδρασης του οργανισμού. Παρόλα αυτά, το έργο του ΠΟΥ ήταν σημαντικό, με τον ίδιο τελικά τον Γενικό Διευθυντή του να αποτελεί αμφιλεγόμενη προσωπικότητα και ταυτόχρονα υπόδειγμα ηγεσίας.

Παρατηρήθηκε ότι πολλά κράτη, παρόλο που έλαβαν σχετική προειδοποίηση¹⁸ από τον ΠΟΥ, (ή) ακόμη κι όταν ο ιός χαρακτηρίστηκε πανδημία, αντέδρασαν πολύ αργά. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση του Ηνωμένου Βασιλείου (Hooper, 2022, σσ. 53-56), όπου οι κρατικές αντιδράσεις ήταν ετεροχρονισμένες και καθυστερημένες. Η αποδοχή της σοβαρότητας της κατάστασης έγινε στις 28 Φεβρουαρίου 2020, τη στιγμή που σε αρκετές άλλες χώρες είχαν ληφθεί αυστηρά

¹⁵ Η επιτροπή LANCET ιδρύθηκε τον Ιούλιο του 2020 με σκοπό την ανάπτυξη συστάσεων για την καλύτερη αντιμετώπιση της πανδημίας. Οι επίτροποι είναι παγκόσμιοι εμπειρογνώμονες στη δημόσια πολιτική, διεθνή συνεργασία, επιδημιολογία, οικονομικά και ψυχική υγεία.

¹⁶ Τον Απρίλιο 2020 επί προεδρίας Ντόναλντ Τραμπ, οι ΗΠΑ διέκοψαν την χρηματοδότηση προς τον οργανισμό.

¹⁷ Το 2021, ο Dr. Tedros εξόργισε και την Κίνα, καθώς απογοητευμένος από τις προσπάθειες του Πεκίνου να εμποδίσει μια κοινή έρευνα για την έναρξη της επιδημίας, απηύθυνε δημόσια έκκληση προς την Κίνα να είναι πιο διαφανής και δήλωσε ότι είναι πρόωρο να αποκλειστεί η θεωρία ότι ο ιός διέφυγε από εργαστήριο. Πηγή: <https://www.nbcnews.com/news/world/covid-19-urges-investigation-chinese-wuhan-lab-leak-theory-rcna32910>

¹⁸ Ανακοίνωση στην επίσημη ιστοσελίδα του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας <https://www.who.int/emergencies/disease-outbreak-news/item/2020-DON229>

μέτρα κοινωνικού περιορισμού (lockdown) προ τριών εβδομάδων. Ο ρόλος του πρωθυπουργού είναι βασικός στην αποτυχία αυτή, καθώς ο Μπόρις Τζόνσον (Boris Johnson) εστίασε πλήρως στην ολοκλήρωση και υπογραφή της συμφωνίας εξόδου της Μεγάλης Βρετανίας από την Ευρωπαϊκή Ένωση και κατ' επέκταση δεν αναγνώρισε την σοβαρότητα της αναδυόμενης πανδημίας, ενώ επιπρόσθετα απείχε από κρίσιμες κυβερνητικές συνεδριάσεις.

Σε περιόδους κρίσεων υπάρχει μια τάση στροφής προς φιγούρες εξουσίας, οι οποίες μπορούν να εμπνεύσουν εμπιστοσύνη, αξιοπιστία και ειλικρίνεια προκειμένου να παρέχουν καθοδήγηση και κατεύθυνση. Η ηγεσία (Allen, 2018) λοιπόν αποκτά το νόημα της δύναμης και της ικανότητας να γνωρίζει κάποιος πότε και πώς θα την χρησιμοποιήσει για να επηρεάσει και να εμπνεύσει τους ανθρώπους γύρω του, ώστε να επιτύχουν περισσότερα. Λόγω των δυναμικών συνθηκών και της έλλειψης σχεδίου, η κατάλληλη αντίδραση του ηγέτη σε μια νέα κρίση είναι συχνά η προσαρμοστικότητα. Διαπιστώθηκε μέσω ερευνών (Gono & April, 2022, σσ. 46-79) ότι στη διάρκεια της covid-19 εφαρμόστηκαν οι ακόλουθοι βασικοί πυλώνες ηγεσίας: (α) συλλογή πληροφοριών για πλήρη αντίληψη και εστίαση στην πραγματική εικόνα της κατάστασης, (β) ανάπτυξη ψυχικού σθένους για την υποστήριξη μέσω ηγεσίας, (γ) δημιουργία βασικών ομάδων συλλογικής σκέψης, (δ) ανάπτυξη συμπόνιας και ενσυναίσθησης για το προσωπικό και (ε) υιοθέτηση ψηφιακών δυνατοτήτων. Πρόκειται για τα βασικά χαρακτηριστικά της λεγόμενης προσαρμοστικής ηγεσίας.

Το ταχέως μεταβαλλόμενο περιβάλλον της πανδημίας, ιδιαίτερα στην αρχή της, απαιτούσε ταχεία και προσαρμοστική αντίδραση, με την οποία η πολιτική ηγεσία δεν ήταν εξοικειωμένη, ίσως, γιατί η κατηγορία αυτή ηγετών σε μεγάλο βαθμό διαθέτουν διευθυντικό υπόβαθρο και καμία πραγματική κατάρτιση ή εμπειρία στις αρχές της ηγεσίας. Φαίνεται, επίσης, ότι εξαρτώνται στη συμπεριφορά τους με συγκεκριμένους τρόπους από τα πολιτικά συστήματα στα οποία ενυπάρχουν. Έτσι, για παράδειγμα, «σφιχτές κουλτούρες» ασιατικής προέλευσης τείνουν να έχουν μεγαλύτερο σεβασμό σε κανόνες, σε αντίθεση με τη χαλαρότητα των δυτικών κοινωνιών. Η κατάσταση, βέβαια, γίνεται εξαιρετικά πιο πολύπλοκη στους διεθνείς οργανισμούς, όπου άνθρωποι διαφόρων κουλтурών και εθνικοτήτων συγκεντρώνονται και καλούνται να λειτουργήσουν πέρα και πάνω από αυτά τα όρια. Το κλειδί της επιτυχίας σε αυτές τις περιπτώσεις είναι η γνώση του τρόπου μετάβασης

από σφιχτές σε χαλαρές πολιτικές και αντίστροφα, αναλόγως των αναγκών ή προβλημάτων που αντιμετωπίζουμε.

Κάθε οργανισμός γνωρίζει ότι θα αντιμετωπίσει έναν αριθμό κρίσεων, μικρών ή μεγάλων. Ο τρόπος χειρισμού τους είναι καθοριστικός και οφείλει να ανταποκρίνεται στον λόγο ύπαρξης του οργανισμού. Σε τέτοιες περιπτώσεις έρχονται σε πρώτο πλάνο τα θεμελιώδη κριτήρια (Hooper, 2022, σσ. 49-58) που προκαλούν την πληρότητα και αποδοτικότητα της ηγεσίας του.

Πρώτο κριτήριο είναι η αναγνώριση μιας πραγματικής κρίσης και η αντιμετώπισή της. Αυτό μπορεί να είναι ακούγεται εύκολο, αλλά τις περισσότερες φορές είναι πολύπλοκο, διότι είναι δύσκολο να γίνει αντιληπτό τι πραγματικά συμβαίνει. Είναι αναγκαίο να αναγνωριστούν έγκαιρα οι σημαντικές πληροφορίες και να παρθούν κρίσιμες αποφάσεις στον κατάλληλο χρόνο. Αποφασιστικότητα και καθαρή κατεύθυνση στην αρχή της κρίσης είναι βασική για την έναρξη του σχεδιασμού, ο οποίος με την σειρά του ενεργοποιεί την αλληλεπίδραση και συνεργασία φορέων για την αντιμετώπιση κρίσιμων θεμάτων.

Δεύτερο κριτήριο είναι η αξιοπιστία και η εμπιστοσύνη. Λέγοντας βέβαια αξιοπιστία, νοείται τόσο η εσωτερική, μεταξύ της ηγετικής ομάδας, όσο και η εξωτερική, που ανάγεται σε επικοινωνία προς το ευρύ κοινό. Καθώς εξελίσσεται η κρίση, μεγαλώνει και η αγωνία. Η εξασφάλιση της εμπιστοσύνης των πολιτών είναι κρίσιμη, αλλά και δύσκολη. Γίνεται ωστόσο καίριας σημασίας, όταν απαιτηθούν δημόσιοι περιορισμοί της καθημερινότητας των ανθρώπων. Συχνά δελτία τύπου, ενίσχυση μηνυμάτων αποτελούν κλειδιά, όπως και η αναγνώριση τυχόν αποτυχιών.

Τρίτο κριτήριο είναι η εμπιστοσύνη της ηγεσίας στους ειδικούς, καθώς σε αυτούς θα βασιστούν οι αποφάσεις και τέταρτο αποτελεί η διαχείριση της κρίσης. Σε μια εθνική κρίση, το κλειδί για επιτυχή επίλυση αναμφισβήτητα περιλαμβάνει ύπαρξη επαρκών πόρων στον κατάλληλο χρόνο. Αυτό προϋποθέτει επάρκεια, καθώς και δυνατότητα ανάπτυξης σε εθνική κλίμακα. Αυτός είναι δύσκολος συνδυασμός, διότι απαιτεί χρόνο για εφαρμογή, κάτι που η ηγετική ομάδα δεν διαθέτει. Αυτές οι δυσκολίες μπορούν να ξεπεραστούν από κατάλληλα εφεδρικά σχέδια, υπό την προϋπόθεση ότι είναι δοκιμασμένα.

Η πανδημία αποτέλεσε δοκιμασία ανθεκτικότητας και υπευθυνότητας των ηγεσιών σε παγκόσμιο αλλά και εθνικό επίπεδο. Η ανθεκτική ηγεσία (Giustiniano,

Pina e Cunha, Simpson, Rego, & Clegg, 2020, σσ. 971-975) προϋποθέτει δυναμικούς συνδυασμούς αντίθετων στοιχείων όπως η ετοιμότητα και ο αυτοσχεδιασμός, η σαφής καθοδήγηση και η ευελιξία, απέναντι σε ειδικές περιστάσεις. Υπό αυτό το πλαίσιο ο ρόλος είναι κρίσιμος, καθώς η ανθεκτικότητα δεν βασίζεται μόνο στα άτομα, αλλά και σε συλλογικότητες. Επιπρόσθετα, απαιτεί την κατανόηση του τι πρέπει να εξαλειφθεί και τι να εκλογικευτεί, αμφισβητώντας τη χρησιμότητα συνηθισμένων επαναλαμβανόμενων διαδικασιών και νοητικών μοντέλων, με την έννοια όμως της ικανότητας οικοδόμησης στρατηγικής πρόβλεψης και προσαρμογής σε αβέβαιο μέλλον.

Ας δούμε, λοιπόν το παράδειγμα της διευθύνοντος συμβούλου του ΔΝΤ ως ηγέτιδα. Η κα Kristalina Georgieva από την ανακήρυξη της Covid-19 ως πανδημία, αναφέρθηκε (Georgieva, 2020a) στην κρίση αναγνωρίζοντάς την και με ενσυναίσθηση τόνισε ότι πλήττει εντονότερα τις ασθενέστερες χώρες. Κάλεσε τα κράτη-μέλη σε συνεργασία και άμεση δράση καθορίζοντας προτεραιότητες. Από την αρχή της κρίσης λοιπόν, λειτούργησε καλύπτοντας όλα τα χαρακτηριστικά του ηγέτη, στοχεύοντας σε γρήγορη, αποτελεσματική και διαφανή αντιμετώπιση¹⁹. Η κρίση αυτή, κατά κοινή ομολογία, ήταν η πρώτη φορά που το ΔΝΤ συνεργάστηκε τόσο στενά με τον ΠΟΥ, αλλά και άλλους οργανισμούς, δείχνοντας με τον πλέον εμφανή τρόπο την ανάγκη επίδειξης εμπιστοσύνης στους ειδικούς. Παράλληλα, ενεργοποίησε, όπως αναφέρεται στο επόμενο κεφάλαιο, νέα χρηματοδοτικά εργαλεία για την διαχείριση της κρίσης. Η ανάγκη αμφισβήτησης συνηθισμένων τυποποιημένων διαδικασιών και η ευελιξία είναι έντονα στοιχεία στην ηγεσία της και φαίνονται στις αποφάσεις του ΔΝΤ για τροποποίηση της διαδικασίας και των χρονικών περιορισμών εφαρμογής των νέων χρηματοδοτικών εργαλείων, όπως θα δούμε αναλυτικότερα στο επόμενο κεφάλαιο.

Η περίπτωση του γενικού διευθυντή του ΠΟΥ, Dr. Tedros Adhanom Ghebreyesus, θα χρησιμοποιηθεί ως δεύτερο παράδειγμα.²⁰ Μετά λοιπόν την

¹⁹ Αποσπάσματα συνεντεύξεων της Kristalina Georgieva σε συνάρτηση με τα χαρακτηριστικά του ηγέτη, παρουσιάζονται στο Παράρτημα «Α».

²⁰ Θα πρέπει να ληφθεί υπόψη η παρούσα οργάνωση του ΠΟΥ, η οποία θέτει συγκεκριμένους περιορισμούς. Έτσι, η έδρα της Γενικής Γραμματείας του οργανισμού είναι στη Γενεύη με αδύναμη όμως εξουσία έναντι των 6 ημιαυτόνομων περιφερειών (Αφρικής, Αμερικής, Α. Μεσογείου, Ευρώπης,

επίσημη ενημέρωση του ΠΟΥ από την Κίνα, ο πρόεδρος του οργανισμού έπρεπε να διαπραγματευτεί σε υψηλό επίπεδο με τις κυβερνητικές αρχές της, προκειμένου να εξασφαλίσει την ανταλλαγή πληροφοριών σχετικά με τη θνησιμότητα και τη δυναμική μετάδοσης του ιού, ενέργεια καθοριστική για την εν γένει αντίδραση του οργανισμού²¹. Η ενέργειά του αυτή μπορεί να χαρακτηριστεί ως στρατηγική πρόβλεψης και ευελιξίας έναντι ειδικών περιστάσεων, καθώς αποτέλεσε τον τρόπο εξασφάλισης ροής δεδομένων της πανδημίας από την Κίνα προς τον ΠΟΥ. Παρότι λοιπόν κατακρίθηκε για τη στάση του έναντι της Κίνας, ενδεχομένως μια διαφορετική προσέγγιση να είχε οδηγήσει σε διακοπή της κρίσιμης αυτής ροής πληροφοριών. Στις 27 ως 28 Ιανουαρίου 2020 επισκέφτηκε την Κίνα ο ίδιος ο Dr. Tedros και αμέσως μετά η Covid-19 κατηγοριοποιήθηκε ως έκτακτη ανάγκη δημόσιας υγείας διεθνούς ενδιαφέροντος,²² για να ακολουθήσει η κήρυξή της σε πανδημία στις 11 Μαρτίου 2020. Ο διευθυντής επικρίθηκε αργότερα, για επίδειξη εύνοιας προς την Κίνα, όπως επίσης και για αργή αντίδραση του οργανισμού στα πρώτα στάδια της Covid-19. Εν συνεχεία, καθιερώθηκαν περιοδικές συχνές ενημερώσεις τύπου περί της πανδημίας και ημερήσιος πίνακας κρουσμάτων των κρατών-μελών, με στόχο βέβαια τη δημόσια ενημέρωση από τους πλέον ειδικούς. Βέβαια, μεταγενέστερα ο ΠΟΥ αποτέλεσε πηγή αναφοράς όλων των κρατών για την εξέλιξη και την στάση τους έναντι της πανδημίας. Ο ίδιος πάντως ο Γενικός Διευθυντής του παραμένει σε εγρήγορση, καθώς, όπως πιστεύει, τίποτα δεν έχει τελειώσει ακόμη (Taylor, 2022). Βλέπουμε λοιπόν να τηρούνται όλα τα προαναφερθέντα θεμελιώδη κριτήρια ηγεσίας²³, με έντονες τις προσπάθειες διατήρησης των χαρακτηριστικών της ταχύτητας, αποδοτικότητας, διαφάνειας και ευθύνης²⁴.

ΝΑ Ασίας και Δ. Ειρηνικού). Ο οργανισμός, επίσης, δεν διαθέτει μηχανισμούς επιβολής κανονισμών υγείας.

²¹ Η ανταλλαγή υγειονομικών πληροφοριών έγκειται στην εκάστοτε χώρα-μέλος και ο ΠΟΥ δεν έχει μηχανισμούς που να μπορεί να την απαιτήσει.

²² Πρόκειται για την υψηλότερη κατηγοριοποίηση, γνωστή ως PHEIC (Public Health Emergency of International Concern).

²³ Αποσπάσματα συνεντεύξεων του Dr. Tedros σε συνάρτηση με τα χαρακτηριστικά του ηγέτη, παρουσιάζονται στο Παράρτημα «Β».

²⁴ Όλες οι ενέργειες του ΠΟΥ ανακοινώνονται μέσω των επίσημων καναλιών επικοινωνίας του οργανισμού, ενώ και ο ίδιος ο Dr. Tedros σε συνεντεύξεις του, τόσο στην Washington Post (26/9/2022) όσο και στους Times (28/9/2020), επικαλείται τις σχετικές ανακοινώσεις προς επιβεβαίωση των λεγομένων του και ως απάντηση στους επικριτές του.

Ο ρόλος της ηγεσίας φαίνεται ανάγλυφα στην στρατηγική επικοινωνία κατά τη διάρκεια της κρίσης. Σε τέτοιες καταστάσεις υπάρχει πάντα η προσδοκία ότι κάτι πρέπει να ειπωθεί, ως απάντηση στους σχολιαστές και τις αρχές που επιζητούν μια σαφή και ξεκάθαρη κατεύθυνση κι αυτό βέβαια είναι καλύτερο να ειπωθεί από τον ηγέτη. Η ηγεσία είναι κατ' εξοχήν αρμόδια για την άμβλυνση της ανασφάλειας και της αβεβαιότητας που προκαλεί η κρίση. Στις περισσότερες κρίσεις η επικοινωνία μετατρέπεται σε «μάχη για την αποτελεσματικότητα» (Boin, 2005, σσ. 78-82). Πολλές κρίσεις αποτυγχάνουν λόγω της επικοινωνιακής προσπάθειας ορισμένων ηγετών, είτε να επιδείξουν αποφασιστικό πρόσωπο, είτε να παρουσιάσουν την κατάσταση καλύτερη από την πραγματικότητα, χάνοντας την εμπιστοσύνη του κοινού.

Χαρακτηριστικά τέτοια παραδείγματα είναι ο πρώην πρόεδρος των ΗΠΑ Ντόναλντ Τράμπ (Donald Trump) και η πρώην καγκελάριας της Γερμανίας Αγγέλα Μέρκελ (Angela Merkel). Ο πρώτος, ως αρνητικό παράδειγμα, καθώς αντιμετώπισε την Covid-19 ως κάτι το παροδικό (Stern, 2022, σσ. 72-79), ενώ τελικά η αντιφατικότητα με την οποία την αντιμετώπισε, καθώς και η επιλογή της πολιτικής διαχείρισής της, υπήρξε βασικός λόγος (Μπότσιου, 2022, σσ. 217-234) για την εκλογική ήττα και απώλεια της εξουσίας στις εκλογές του 2020. Είναι παροιμιώδης η δημόσια προτροπή του για θεραπεία της πανδημίας με χλωροκίνη. Η δεύτερη αντιθέτως, έχει καταφέρει να προσωποποιήσει τη νηφάλια επάρκεια καλύτερα από οποιονδήποτε άλλο ηγέτη. Στα μέσα Μαρτίου του 2020, ενώ άλλοι πάλευαν ακόμη να αντιληφθούν τη σοβαρότητα της κατάστασης, η Μέρκελ δήλωσε στη γερμανική τηλεόραση, ίσως προς έκπληξη πολλών ότι (Stelzenmüller, 2021): «Αυτό είναι σοβαρό. Θα πρέπει κι εσείς να το αντιμετωπίσετε σοβαρά. Από την εποχή της γερμανικής ενοποίησης - όχι, από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο - δεν υπήρξε καμία πρόκληση σαν αυτή, όπου η κοινή μας αλληλεγγύη να έχει τόση μεγάλη σημασία».

Διακυβέρνηση εν μέσω πανδημίας

Σύμφωνα με τον καθηγητή Στασινόπουλο «η ρητορική της παγκοσμιοποίησης απέτυχε να μετουσιώσει τα “παγκόσμια όνειρα” σε μια πραγματική και καθ' όλα ρεαλιστική προοπτική εφαρμογής των οραμάτων της διεθνούς κοινωνίας των πολιτών ως μιας οργάνωσης άσκησης αρμονικής πολιτικής που υπερβαίνει το σύστημα της παραδοσιακής κρατικής ισχύος» (Στασινόπουλος, 2023, σ. 235). Η κρατική ισχύς, λοιπόν, κυριαρχεί ως μοντέλο ερμηνείας και εφαρμογής της

παγκόσμιας πολιτικής οικονομίας στους διεθνείς οικονομικούς οργανισμούς, με τις ηγεσίες τους να αδυνατούν να εφαρμόσουν πλήρως αυτή την ιδέα της παγκοσμιοποίησης στην διακυβέρνησή τους.

Παρατηρείται λοιπόν η αντίφαση ότι ενώ αναμένεται ένα συγκεκριμένο πλαίσιο ενεργειών από τους διεθνείς οικονομικούς οργανισμούς, τα κράτη – μέλη δεν τους έχουν παράσχει τις ανάλογες θεσμικές αρμοδιότητες και δυνατότητες.

Σε καταστάσεις παγκόσμιας κρίσης, όπως η έκτακτη ανάγκη δημόσιας υγείας της COVID-19, οι Διεθνείς Οργανισμοί καλούνται να διαδραματίσουν κρίσιμο ρόλο στην οικοδόμηση και διατήρηση της εμπιστοσύνης των μελών τους, τηρώντας τις αρχές της χρηστής διακυβέρνησης και του κράτους δικαίου. Η συμμόρφωση με τα πρότυπα χρηστής διακυβέρνησης στις δράσεις των ΔΟ αναμένεται, επίσης, να οδηγήσει σε καλύτερο, διεθνώς συντονισμένο έργο και καλύτερη ανταπόκριση σε μελλοντικές κρίσεις. Οι δομές διακυβέρνησης και οι μηχανισμοί συντονισμού είναι επίσης σημαντικοί για την ικανότητα επίλυσης προβλημάτων και τη δυναμική αντιμετώπισης των εξωτερικών πιέσεων. Αυτό ισχύει και για τη διαχείριση των κρίσεων, οι οποίες μπορούν εξίσου να δημιουργήσουν σημαντικές εντάσεις μεταξύ των διαφόρων εμπλεκόμενων αρχών και φορέων.

Βέβαια, όλες οι δραστηριότητες των Διεθνών Οργανισμών εξαρτώνται τελικά από τη συγκατάθεση των κρατών, στα οποία οι ΔΟ είναι υπόλογοι. Κατ' επέκταση, με τη συναίνεση των κρατών μελών, λόγω των θεσμικών τους αρμοδιοτήτων, ορισμένοι ΔΟ απολαμβάνουν ένα υψηλότερο βαθμό αυτονομίας και ανεξαρτησίας, μεταξύ άλλων όσον αφορά τον καθορισμό προτύπων και την ενίσχυση του κράτους δικαίου στη διακυβέρνησή τους.

Έτσι για παράδειγμα το ΔΝΤ επιδίωξε συγκεκριμένα μέτρα διακυβέρνησης για τις χώρες που λάμβαναν χρηματοδότηση έκτακτης ανάγκης προκειμένου να ενισχυθεί η διαφάνεια και λογοδοσία. Τα μέτρα (IMF, 2021b) αυτά περιελάμβαναν δεσμεύσεις για τη δημοσίευση των εκθέσεων δαπανών Covid-19 και των αποτελεσμάτων των ελέγχων τους, καθώς και των συμβάσεων προμηθειών. Βασικός στόχος ήταν η καταπολέμηση της διαφθοράς και προς αυτή την κατεύθυνση υπήρχε συνεργασία και με άλλους διεθνείς οργανισμούς.

Η πανδημία Covid-19 χαρακτηρίστηκε από καταστάσεις που εφάμιλλές της δεν είχαν βιωθεί εδώ και πάρα πολλά χρόνια. Μάσκες, κοινωνική αποστασιοποίηση

και εγκλεισμός, αποτέλεσαν προληπτικά μέτρα προστασίας, αλλά συγχρόνως είχαν απαγορευτικές επιδράσεις στον τρόπο ζωής σε ατομικό και επαγγελματικό επίπεδο. Για πρώτη φορά, εκατομμύρια άνθρωποι αναγκάστηκαν να βασιστούν στο διαδίκτυο και τις ψηφιακές συσκευές για να αναζητήσουν βοήθεια, να ολοκληρώσουν δραστηριότητες και να συμμετάσχουν πλήρως στην κοινωνία.

Οι ίδιες οι κυβερνήσεις επηρεάζονται άμεσα, καθώς η κοινωνική αποστασιοποίηση απαιτεί από αυτές να χρησιμοποιούν νέες διαδικασίες και τεχνολογία για να συνεχίσουν τις κρίσιμες βασικές λειτουργίες – ενώ ταυτόχρονα διαχειρίζονται τον αντίκτυπο της κρίσης στη δημόσια υπηρεσία. Καθώς οι θεσμοί αναπόφευκτα αναδιαμορφώνονται, πρέπει να επιτύχουν μια ισορροπία μεταξύ της διασφάλισης της λογοδοσίας για την εισροή και την ανακατεύθυνση πρόσθετων κεφαλαίων και της εκτέλεσης της καθημερινής τους εργασίας. Όλα αυτά βέβαια, χωρίς να τίθενται σε κίνδυνο οι αρχές και οι κανόνες χρηστής διακυβέρνησης.

Για τους οργανισμούς υπήρχαν άμεσες πιεστικές ανάγκες. Για πολλούς, η επιβίωση ήταν προτεραιότητα. Σχεδόν όλοι οι υπόλοιποι οργανισμοί αναγκάστηκαν να επανεξετάσουν το επιχειρηματικό και λειτουργικό τους μοντέλο - τον σκοπό του, τη στρατηγική του, τους υπαλλήλους του, τις διαδικασίες του, τους πελάτες του και την τεχνολογία που το διέπει. Όποιες και αν είναι οι απαντήσεις σε αυτά τα ερωτήματα, η τεχνολογία κατέστη σημαντικός παράγοντας μετασχηματισμού και η ικανότητα γρήγορης μάθησης και προσαρμογής σε αυτή τη νέα κανονικότητα ήταν απαραίτητη για την επιβίωση. Ο λεγόμενος ψηφιακός μετασχηματισμός (Schwab & Malleret, 2020) επιταχύνθηκε με εντυπωσιακούς ρυθμούς σε ένα ευρύ φάσμα τομέων, που καλύπτει από την εκπαίδευση και την υγεία, μέχρι την εργασία. Είναι χαρακτηριστική η μετάβαση στη λεγόμενη «υβριδική διπλωματία» (Bjola & Manor, 2022, σσ. 471-491), την διπλωματία δηλαδή, που ξεφεύγει από την φυσική παρουσία και λαμβάνει χώρα με υιοθέτηση ψηφιακών δυνατοτήτων σε εικονικά δωμάτια. Οι οργανισμοί, όπως και οι επιχειρήσεις, αναγκάστηκαν να υιοθετήσουν την τεχνολογία άμεσα, καταγράφοντας ένα εντυπωσιακό άλμα ψηφιακής δραστηριότητας με σημαντική και διαρκή επίδραση.

Αν και οι κρίσεις διαφέρουν ως προς τον χαρακτήρα, την κλίμακα και την έκταση, οι ακόλουθες τρεις πτυχές (Conforto & Vargas, 2020) ισχύουν ανεξάρτητα από τον οργανισμό, τον κλάδο ή τη γεωγραφία: Πρώτον, προκειμένου να μάθουμε

από μια κρίση, πρέπει να μπορούμε σε κατάσταση κρίσης. Όταν οι οργανισμοί αντιμετωπίζουν μια κρίση, πρέπει να διακόψουν σκόπιμα τους παραδοσιακούς τρόπους εργασίας τους. Η λειτουργία, ως συνήθης λειτουργία, εμποδίζει τους οργανισμούς να απομονώσουν τα διδάγματα από την κρίση και να τα εφαρμόσουν σε βελτιώσεις μετά την κρίση. Δεύτερον, οι οργανισμοί που αναδύονται ισχυρότεροι, μετά την κρίση αλλάζουν τη λειτουργία τους σε δύο βασικούς τομείς: τον ανθρώπινο και των διαδικασιών. Οι οργανισμοί με αυξημένη ευελιξία στις εσωτερικές διαδικασίες, καθώς και εκείνοι που έδωσαν τη δυνατότητα σε υπαλλήλους μη ηγετικού επιπέδου που βρίσκονταν πιο κοντά στην κρίση να λαμβάνουν αποφάσεις, έτειναν να αναδύονται ισχυρότεροι μετά την κρίση σε σχέση με εκείνους που δεν το έκαναν. Και τέλος, η κατάσταση κρίσης αναγκάζει τους οργανισμούς να εξετάσουν τέσσερις βασικούς τομείς, ανεξάρτητα από το αν είναι μετά την κρίση ή αν απολαμβάνουν τη συνήθη λειτουργία: (α) ιεράρχηση των στρατηγικών πρωτοβουλιών, (β) ταχύτητα στη λήψη αποφάσεων και εκτέλεση των διαδικασιών, (γ) ενδυνάμωση των ομάδων και (δ) δέσμευση στην εσωτερική επικοινωνία. Οι πληροφορίες πρέπει να ρέουν και η επικοινωνία πρέπει να είναι διαφανής και συνεπής.

Η Covid-19 έχει κάνει κάθε οργανισμό να συνειδητοποιήσει τα όρια της ικανότητάς του να μαθαίνει γρήγορα σε ένα εξαιρετικά ταχέως μεταβαλλόμενο περιβάλλον, στο οποίο δέκα ημέρες δισταγμού μπορούν να οδηγήσουν σε τετραπλασιασμό των λοιμώξεων και σε κλιμάκωση των επιχειρηματικών και κοινωνικών διαταραχών.

Στην περίπτωση λοιπόν του ΔΝΤ, στην αρχική φάση της πανδημίας, μετατοπίστηκαν οι προτεραιότητες εργασίας, ώστε να είναι σε θέση να αντιμετωπιστούν οι πιο κρίσιμες πτυχές των αναγκών των χωρών, όσο το δυνατόν αποτελεσματικότερα. Αυτό πραγματοποιήθηκε με τον εξορθολογισμό των διαδικασιών του για να επιταχυνθεί η λήψη αποφάσεων και αναθέτοντας μέλη του προσωπικού σε νέες αποστολές, όπου ήταν περισσότερο αναγκαία (IMF, 2020e, σ. 9). Ο οργανισμός κατά συνέπεια, μπόρεσε εύκολα να εφαρμόσει τα σχέδια έκτακτης ανάγκης του, καθώς δεν εξαρτιόταν από τα κράτη μέλη του για να αποφασίσουν σχετικά με το τι έπρεπε επειγόντως να γίνει στον τομέα των διεθνών χρηματοπιστωτικών και οικονομικών υποθέσεων.

Σε ένα πιο εσωτερικό επίπεδο, ως απάντηση στην κρίση της Covid-19, τα μέλη του προσωπικού του ΔΝΤ προσαρμόστηκαν επίσης σε νέους τρόπους εργασίας σε καθημερινή βάση. Για παράδειγμα το Διοικητικό Συμβούλιο του ΔΝΤ, η διοίκηση και το προσωπικό, μετέφεραν τις δραστηριότητές τους από τις αίθουσες συνεδριάσεων και τα γραφεία τους, στους ιδιωτικούς τους χώρους. Όλες οι εργασίες του ΔΝΤ έγιναν έτσι εικονικές, από τις αποστολές επιτήρησης, μέχρι τις διαπραγματεύσεις δανείων, την τεχνική βοήθεια και την κατάρτιση (IMF, 2020e, σ. 12). Η τηλεργασία εφαρμόστηκε (Reuters, 2021) από τις 13 Μαρτίου 2020, για περισσότερο από ένα χρόνο και στη 1 Ιουνίου 2021 αποφασίστηκε η σταδιακή επαναφορά της φυσικής παρουσίας, με διατήρηση ωστόσο αρκετών διαδικασιών σε εξ' αποστάσεως (εικονικό) τρόπο λειτουργίας. Οι συνεδριάσεις του διοικητικού συμβουλίου, οι αποστολές επιτήρησης, οι αξιολογήσεις προγραμμάτων, τα προγράμματα τεχνικής βοήθειας και κατάρτισης (Capacity Development - CD)²⁵, έγιναν όλα εικονικά.

Επιπρόσθετα, παρασχέθηκαν εικονικά σε 160 χώρες, άμεσες και σε πραγματικό χρόνο συμβουλές πολιτικής και ανάπτυξης δυνατοτήτων, κατά τη διάρκεια του οικονομικού έτους 2020-2021, σε θέματα που κυμαίνονταν από τη διαχείριση του χρέους έως τη διακυβέρνηση. Παρά τους περιορισμούς της συνδεσιμότητας, οι περισσότερες από αυτές τις εικονικές συνεδρίες αφορούσαν εύθραυστα και επηρεαζόμενα από συγκρούσεις κράτη, χώρες χαμηλού εισοδήματος και μικρά κράτη. Το ΔΝΤ επεσήμανε επίσης το γεγονός, ότι πάνω από το 90% των χωρών που είχαν ζητήσει τη χορήγηση χρηματοδότησης επείγουσας βοήθειας σε σχέση με την πανδημία λόγω έκτακτης ανάγκης, ταυτόχρονα έλαβαν στήριξη για την ανάπτυξη ικανοτήτων με τη μορφή άμεσων τεχνικών συμβουλών, πρακτικών εργαλείων και κατάρτισης, προσανατολισμένης στην πολιτική (IMF, 2020e, σ. 12). Τον Φεβρουάριο του 2021 άνοιξε ένα νέο Περιφερειακό Κέντρο Ανάπτυξης Ικανοτήτων για τον Καύκασο, την Κεντρική Ασία και τη Μογγολία. Κατά τη διάρκεια του έτους επεκτάθηκαν επίσης η διαδικτυακή μάθηση, τα διαδικτυακά σεμινάρια και τα προγράμματα κατάρτισης.

²⁵ Το ΔΝΤ παρέχει τεχνική βοήθεια και κατάρτιση - γνωστή ως ανάπτυξη ικανοτήτων (Capacity Development - CD) - ως μία από τις βασικές του λειτουργίες. Η ανάπτυξη ικανοτήτων αντιπροσωπεύει περίπου το ένα τρίτο των ετήσιων δαπανών του ΔΝΤ. Είναι διαθέσιμη σε όλα τα μέλη κατόπιν αιτήματός τους και προσαρμόζεται στις συγκεκριμένες ανάγκες μιας χώρας.

Στην περίπτωση του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας (ΠΟΥ), η πολύπλοκη και αποκεντρωμένη δομή διακυβέρνησής του αποτέλεσε ανασταλτικό παράγοντα στις προκλήσεις αντιμετώπισης της κρίσης Covid-19, καθώς δεν είχε τη δυνατότητα να επιβάλει τις αποφάσεις του στα μέλη του. Σχετική μελέτη (Beqiraj & Ippolito, 2021, σ. 303) καταλήγει ότι υπάρχουν τομείς όπου ο οργανισμός θα μπορούσε να ενισχύσει τη συμμόρφωση με τις αρχές της χρηστής διακυβέρνησης. Οι προκλήσεις αυτές σχετίζονται με την οργάνωσή του, αλλά και με τα χαρακτηριστικά του ίδιου του οργανισμού. Οι διαρθρωτικές αυτές αδυναμίες του και η αποκεντρωμένη δομή διακυβέρνησής του δεν αντισταθμίστηκαν από την ηγεσία του, ώστε να υπερβεί αυτούς τους περιορισμούς και να διασφαλίσει ότι τα κράτη μέλη του συμβαδίζουν. Η αποδέσμευση των ΗΠΑ και η διεκδικητικότητα της Κίνας περιέπλεξαν περαιτέρω τις δυνατότητες του ΠΟΥ να ενισχύσει τη δική του θέση και να αποδείξει την αναγκαιότητά του σε μια παγκόσμια πανδημία. Επιπλέον, όπως ήδη προαναφέρθηκε, σύμφωνα με την επιτροπή Lancet Covid-19 (Lancet commission, 2022, σσ. 1224-1280), ο ΠΟΥ έδρασε αργά στα πρώτα στάδια εξάπλωσης της πανδημίας, ενώ επίσης, καθυστέρησε σημαντικά στην επιβολή της χρήσης των προστατευτικών масκών και στο να επιβεβαιώσει και να εκδώσει ταξιδιωτικά πρωτόκολλα για την πρόληψη της μετάδοσης του ιού μέσω των αεροπορικών πτήσεων.

Οι κρίσεις μπορεί να αποτελέσουν μια ευκαιρία για τους πολιτικούς παράγοντες να επιδείξουν ηγεσία και αποτελεσματική διακυβέρνηση. Οι μείζονες κρίσεις εμφανίζονται συνήθως ξαφνικά ως «εξωτερικά σοκ», τα οποία δημιουργούν «παράθυρα ευκαιρίας» για θεσμικές αλλαγές στο σύστημα. Ωστόσο, τέτοια «παράθυρα ευκαιρίας» είναι συνήθως ανοιχτά μόνο για συγκεκριμένο (συνήθως σύντομο) χρονικό διάστημα.

Βέβαια, στον αντίποδα, οι κρίσεις μπορούν επίσης να χρησιμοποιηθούν για να παιχτούν «παιχνίδια επίρριψης ευθυνών» (Kuhlmann, Bouckaert, Galli, Reiter, & Hecke, 2021, σσ. 497-517) και για τη διαχείριση ευκαιριών. Αυτό σημαίνει ότι οι θεσμικές αντιδράσεις σε μια κρίση δεν είναι πάντοτε αποτέλεσμα λήψης αποφάσεων βάσει στοιχείων και ορθολογικών εκτιμήσεων των γεγονότων, αλλά μάλλον οφείλονται στη στρατηγική και σκόπιμη χρήση της κατάστασης για προκαθορισμένες προτιμήσεις, στην ενδεχόμενη εφαρμογή προϋπαρχουσών λύσεων σε νέα

προβλήματα και στην μετατόπιση ευθυνών. Οι αρμόδιοι φορείς εκμεταλλεύονται τις κρίσεις για να αποκτήσουν υποστήριξη και στήριξη για αλλαγές και μετασχηματισμούς που δεν θα ήταν εφικτοί σε μια περίοδο χωρίς κρίση.

Ευθύνη – Λογοδοσία (accountability)

Σε μια εποχή οικονομικής παγκοσμιοποίησης, με αυξημένες χρηματοοικονομικές και εμπορικές ροές μεταξύ των χωρών, το ΔΝΤ παρέχει συντονισμένη εποπτεία των μακροοικονομικών συνθηκών σε εθνικό, περιφερειακό και παγκόσμιο επίπεδο, αποτελώντας πρωταρχική πηγή συμβουλών δημόσιας πολιτικής, σε σχέση με τις στενές διασυνδέσεις μεταξύ αυτών των επιπέδων οικονομικής δραστηριότητας. Το ταμείο ως ένα πολυμερές διακυβερνητικό ίδρυμα οφείλει να λογοδοτεί στα κράτη - μέλη του, συλλογικά, όσον αφορά τις συστημικές λειτουργίες και ατομικά, όσον αφορά στις δράσεις που απευθύνονται σε συγκεκριμένη χώρα (αρχή του «επηρεαζόμενου» (Scholte, 2008)).

Το ΔΝΤ υπόκειται βέβαια σε διάφορους μηχανισμούς εποπτείας που αποσκοπούν στο να διασφαλίσουν ότι εκπληρώνει την εντολή του και ενεργεί προς το συμφέρον των χωρών μελών του. Αυτοί οι μηχανισμοί περιλαμβάνουν (α) το ανεξάρτητο γραφείο αξιολόγησης (International Evaluation Office – IEO) το οποίο είναι ανεξάρτητο όργανο εντός του ΔΝΤ που αξιολογεί τις πολιτικές, τις πρακτικές και τις δραστηριότητες του οργανισμού, διεξάγοντας ανεξάρτητες αξιολογήσεις και (β) το συμβούλιο Διοικητών, (γ) το εκτελεστικό συμβούλιο, στα οποία θα γίνει αναφορά στο επόμενο κεφάλαιο.

Ο πυρήνας όμως του προβλήματος της λογοδοσίας έγκειται στην πλημμελή αντιπροσωπευτικότητα (Woods, 2001, σσ. 83-100) του Εκτελεστικού Συμβουλίου στο Ταμείο και στην Τράπεζα. Το Διοικητικό Συμβούλιο θα έπρεπε να αντικατοπτρίζει τα μέλη του οργανισμού, δηλαδή τις κυβερνήσεις των χωρών που τον απαρτίζουν. Ωστόσο, η αντιπροσώπευση είναι ανεπαρκής από δύο απόψεις. Πρώτον, το Διοικητικό Συμβούλιο δεν εκπροσωπεί επαρκώς όλα τα μέλη, και ιδιαίτερα δεν εκπροσωπεί επαρκώς τις χώρες με τις πιο έντονες σχέσεις με τα θεσμικά όργανα, για παράδειγμα τα αφρικανικά μέλη. Δεύτερον, οι εκπρόσωποι στα διοικητικά συμβούλια των θεσμικών οργάνων είναι πολύ μακριά από τις κυβερνήσεις που εκπροσωπούν και τους ενδιαφερόμενους φορείς που επηρεάζονται περισσότερο από το έργο των θεσμικών οργάνων.

Χαρακτηριστικά, στη διάρκεια της πανδημίας, το ΔΝΤ επικρίθηκε για την κατανομή των SDRs²⁶ η οποία έγινε αναλογικά με την ποσόστωση των χωρών. Το πρόβλημα όμως τελικά, φάνηκε να είναι ότι ενώ το μεγάλο ποσοστό των SDR κατανεμήθηκε στις ισχυρές χώρες, εκείνες δεν τα χρειαζόταν τόσο. Το γεγονός αυτό ήγειρε συζητήσεις περί της επανεξέτασης της αντιπροσώπευσης των χωρών στο ταμείο, στο πλαίσιο της ενίσχυσης της δημοκρατίας.

Τα τελευταία χρόνια οι διεθνείς οικονομικοί θεσμοί έχουν λάβει διάφορα μέτρα για να ενισχύσουν τη λογοδοσία τους. Σε μεγάλο βαθμό αυτό οφείλεται στην ταχεία επέκταση των λειτουργιών των θεσμικών οργάνων. Η παγκόσμια οικονομική διακυβέρνηση φτάνει πλέον βαθιά μέσα στα κράτη, επηρεάζοντας άμεσα συγκεκριμένες ομάδες ενδιαφερομένων που δεν εκπροσωπούνται επαρκώς στα διακρατικά θεσμικά όργανα (Woods & Narlikar, 2008, σσ. 569-583), και στους οποίους τα θεσμικά όργανα δεν λογοδοτούν επαρκώς. Οι υπάρχοντες διεθνείς οικονομικοί οργανισμοί δεν είναι δομημένοι ώστε να εκπροσωπούν ή να λογοδοτούν σε αυτούς τους νέους ενδιαφερόμενους. Σε κάθε διεθνή συνάντησή τους, τα μέλη και οι αξιωματούχοι των θεσμών υποδέχονται διαδηλωτές που ισχυρίζονται ότι οι οργανισμοί είναι αντιδημοκρατικοί και δεν λογοδοτούν σε αυτούς που επηρεάζουν: ακόμη και όταν οι ίδιοι οι θεσμοί καταβάλλουν προσπάθειες να γίνουν περισσότερο υπεύθυνοι. Εν μέρει, αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι το έργο των θεσμικών οργάνων έχει επεκταθεί ακόμη πιο γρήγορα από τις προσπάθειές τους να είναι (και να θεωρούνται) πιο υπεύθυνοι. Ταυτόχρονα, όμως, μπορεί να δημιουργηθεί ένα χάσμα μεταξύ νομιμότητας και λογοδοσίας στη διεθνή οικονομική διακυβέρνηση. Η νομιμότητα των διεθνών οικονομικών θεσμών βασίζεται σε περισσότερα από τη λογοδοσία τους. Η νομιμότητα αντανakλά τις αντιλήψεις περί αντιπροσωπευτικότητας, δικαιοσύνης και ισότητας. Ορισμένοι πολιτικοί επιστήμονες υποστηρίζουν ότι υπάρχει μια αντιστάθμιση μεταξύ αυτών των εννοιών. Σύμφωνα με ένα μοντέλο, η ενίσχυση της λογοδοσίας ενός δημόσιου οργανισμού μπορεί να είναι ένας τρόπος αντιστάθμισης των ελλειμμάτων στην αντιπροσωπευτικότητα ή αύξησης της ανεξαρτησίας του οργανισμού (Ferejohn, 1999, σσ. 131-153). Το αντιστάθμισμα μεταξύ λογοδοσίας και ικανότητας,

²⁶ Ειδικά Τραβηχτικά Δικαιώματα [ΕΤΔ] (Special Drawing Rights, SDR).

εκπροσώπησης και συμμετοχής, ωστόσο, είναι απίθανο να κατευνάσει εκείνους που υποστηρίζουν ότι το Ταμείο και η Τράπεζα είναι πολύ μακριά από την εμβέλεια, τις ανησυχίες και τις συζητήσεις των ψηφοφόρων και των πολιτών στις χώρες μέλη τους. Σε αυτή τη συζήτηση, η τυπική λογιστική ικανότητα δεν είναι παρά ένα στοιχείο της νομιμότητας και δεν υποκαθιστά τα ισχυρότερα αιτήματα για στενότερη εκπροσώπηση και συμμετοχή.

Προκύπτει λοιπόν ολοένα και περισσότερο η ανάγκη ενίσχυσης της λογοδοσίας στην κοινωνία των πολιτών. Οι οργανισμοί δεσμεύονται για διαφάνεια και στο πλαίσιο αυτό δημοσιεύουν τακτικά πληροφορίες σχετικά με τις δραστηριότητές τους. Οι φωνές όμως αυξάνονται για μια πιο δομημένη διαδικασία διασφάλισης ότι οι οργανισμοί ανταποκρίνονται στις ανάγκες και τα συμφέροντα των πολιτών, με προτεραιότητα στη διαφάνεια, τη διαβούλευση και σε μηχανισμούς ανατροφοδότησης.

Κεφάλαιο τρίτο

Πρωτοβουλίες και δράσεις του ΔΝΤ

Γενικά

Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ) ιδρύθηκε το 1945 και ξεκίνησε να λειτουργεί την 1 Μαρτίου 1947, ως αυτόνομος διεθνής δημόσιος οικονομικός οργανισμός. Ο σκοπός του είναι η διασφάλιση της σταθερότητας στο διεθνές νομισματικό σύστημα ή η εξασφάλιση βιώσιμης ανάπτυξης και ευημερίας για το σύνολο των 190 χωρών μελών του²⁷, γι' αυτό και το ενδιαφέρον του είναι μετατοπισμένο στο χρηματοπιστωτικό σύστημα, τα δημόσια οικονομικά και τη συνολική μακροοικονομική ισορροπία τους. Ωστόσο, όπως είναι γνωστό, το ταμείο αποτελεί δανειστή τελευταίας προσφυγής (Ψαλιδόπουλος , 2022, σσ. 131-142) για τα μέλη του.

Η νομισματική και οικονομική τάξη συνδέονται στενά με το παγκόσμιο εμπόριο, οπότε το ΔΝΤ και ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου θεωρούνται κατά κάποιο τρόπο συμπληρωματικοί οργανισμοί. Οι κατευθύνσεις και συστάσεις των δυο αυτών οργανισμών δεν είναι μόνο προς την εξωτερική διάσταση της πολιτικής των κρατών, αλλά και ως προς την εσωτερική της.

Βασικές Λειτουργίες ΔΝΤ

Το ΔΝΤ έχει τρεις κρίσιμες λειτουργίες:

α. Ελεγκτική λειτουργία. Ο οργανισμός παρακολουθεί τις παγκόσμιες οικονομικές ισορροπίες και την εφαρμογή τους από τα κράτη – μέλη του. Στο πλαίσιο αυτό διακρίνεται η επιτήρηση χωρών – μελών, σε παγκόσμιο επίπεδο, καθώς και σε τοπικό.

β. Χρηματοδοτική λειτουργία. Παρέχεται η δυνατότητα χρηματοδότησης κράτους – μέλους προκειμένου να σταθεροποιηθεί η οικονομία τους και να υπάρξει οικονομική ανάπτυξη. Σκοπός είναι να διατηρηθεί ισχυρό το νόμισμά του και να περιοριστεί η πιθανή μείωση συναλλαγματικών αποθεμάτων του, δηλαδή να

²⁷ Σύμφωνα με την επίσημη ιστοσελίδα του Οργανισμού. Ανακτήθηκε την 01/11/22 από <https://www.imf.org/en/About/Factsheets/IMF-at-a-Glance>

στηριχθεί η οικονομία του σε συνδυασμό βέβαια με εφαρμογή «κατάλληλων» πολιτικών από την εν λόγω χώρα.

γ. Συμβουλευτική λειτουργία. Οι «συμβουλές» του ΔΝΤ μπορούν να έχουν επίσημο ή ανεπίσημο χαρακτήρα και αφορούν δημοσιονομική, νομισματική πολιτική, καθώς και μακροοικονομικές και οικονομικές στατιστικές. Λόγω του ειδικού τους βάρους εμπεριέχουν ηθική ή και αναγκαστική πίεση, ενώ η συμβουλευτική παρέχεται με αποστολές προσωπικού, με τεχνικές και διαγνωστικές εκθέσεις ή με εξ' αποστάσεως υποστήριξη και εκπαίδευση.

Όργανα του ΔΝΤ

Τα κύρια όργανα διοίκησης του οργανισμού είναι:

α. Καταρχήν, το Συμβούλιο Διοικητών και των αναπληρωτών τους, το οποίο αποτελεί το ανώτατο όργανο του Ταμείου. Εκπροσωπούνται όλα τα κράτη – μέλη από τον Υπουργό Οικονομικών ή τον Διοικητή Κεντρικής Τράπεζας και τον αναπληρωτή του. Η θητεία τους δεν υπόκειται σε χρονικό περιορισμό και προκύπτει μόνο από απόφαση του κράτους μέλους. Η συνεδρίαση του συμβουλίου είναι συνήθως μια φορά ετησίως.

β. Δεύτερον, το Εκτελεστικό Συμβούλιο, που αποτελείται από 24 εκτελεστικούς διευθυντές, έχει τις σπουδαιότερες αρμοδιότητες και λαμβάνει τις αποφάσεις του με συναίνεση. Οι 8 διευθυντές προέρχονται από τις χώρες: ΗΠΑ, Γαλλία, Γερμανία, Ιαπωνία, Κίνα, Σαουδική Αραβία, Ηνωμένο Βασίλειο και Ρωσική Ομοσπονδία. Οι υπόλοιποι 16 εκλέγονται από τα υπόλοιπα κράτη – μέλη.

γ. Άλλα όργανα είναι ο Διευθύνων Σύμβουλος²⁸ ο οποίος εκλέγεται από το εκτελεστικό συμβούλιο, η Επιτροπή Ανάπτυξης και τέλος, η Διεθνής Νομισματική και χρηματοοικονομική επιτροπή, η οποία αποτελεί το νεότερο όργανο του Ταμείου.

Σε ζητήματα αποφάσεων, η βαρύτητα ψήφου εκάστου κράτους – μέλους εξαρτάται από το ποσοστό συμμετοχής στο κεφάλαιο του ΔΝΤ. Οι ποσοστώσεις αυτές, προσδιορίζονται από το σχετικό μέγεθος εκάστης χώρας στην παγκόσμια οικονομία και αποτελούν την κύρια πηγή χρηματοδότησης του Ταμείου.

²⁸ Οργανόγραμμα του Οργανισμού, όπως στο Παράρτημα «Γ».

Οι δέκα ισχυρότερες χώρες ελέγχουν πάνω από τις μισές ψήφους του Ταμείου, με τις ΗΠΑ να διαθέτουν τις περισσότερες και το μοναδικό προνόμιο της αρνησικυρίας (βέτο).

Γενικά περί Χρηματοδοτικών Εργαλείων

Μια χώρα μέλος μπορεί να υποβάλει αίτηση για βοήθεια από το ΔΝΤ εάν δεν είναι σε θέση να εξασφαλίσει επαρκή χρηματοδότηση αγοράς, με προσιτούς όρους, για να ανταποκριθεί στις διεθνείς ανάγκες πληρωμών της. Οι τακτικές λειτουργίες χρηματοδοτούνται με κεφάλαια από το Λογαριασμό Γενικών Πόρων (General Resources Account - GRA), που αποτελείται από τις ποσοστώσεις των μελών. Η υποστήριξη της χρηματοδοτικής λειτουργίας είναι προσπελάσιμη μέσω ενός αριθμού εργαλείων κατανεμημένων σε δύο κατηγορίες (Ζαχαριάδης-Σούρας, 2004, σ. 93), όπως παρακάτω:

Η πρώτη είναι τα Ειδικά Τραβηχτικά Δικαιώματα (ΕΤΔ) [Special Drawing Rights, SDR]. Το ΔΝΤ εκδίδει και διανέμει μεταξύ των μελών του διεθνή συναλλαγματικά διαθέσιμα, τα οποία οι χώρες μπορούν να χρησιμοποιήσουν για την απόκτηση ξένων νομισμάτων από άλλα μέλη. Κάθε χώρα – μέλος που έχει ανάγκη συμπλήρωσης του εξωτερικού ισοζυγίου μπορεί να αιτηθεί τη χρήση τέτοιων ποσών, με ανάλογη βέβαια ανάληψη υποχρεώσεων στην γενική οικονομική του πολιτική. Τα ΕΤΔ αποτελούν βραχυπρόθεσμη χρηματοδότηση.

Η δεύτερη κατηγορία περιλαμβάνει επιμέρους εργαλεία χρηματοδοτικής διευκόλυνσης, με τα οποία τα κράτη – μέλη δύνανται να αγοράζουν με το δικό τους νόμισμα ποσότητες ξένου συναλλάγματος από το ίδιο το ΔΝΤ. Τα επιμέρους αυτά εργαλεία διακρίνονται σε:

α. Ευκολίες

Πρόκειται για μορφές χρηματοδοτικής διευκόλυνσης, όπως η Poverty Reduction and Growth Facility, οι Stand-By Arrangements, η Extended Fund Facility, η Supplemental Reserve Facility, οι Contingent Credit Lines και οι Compensatory Financing Facility. Κάποιες από αυτές αντιμετωπίζουν βραχυπρόθεσμες ανάγκες και κάποιες άλλες βραχυχρόνιες. Η ανάλυσή τους ξεφεύγει από το σκοπό της παρούσης εργασίας και θα περιοριστούμε στην απλή αναφορά.

β. Έκτακτες Ευκολίες

Σε αυτές περιλαμβάνονται η Βοήθεια Έκτακτης Ανάγκης (emergency assistance) και η Πετρελαϊκή Ευκολία (oil facility).

Η διαδικασία χορήγησης πίστωσης βασίζεται σε μια ρύθμιση, η οποία προβλέπει, από τη μία πλευρά σε συγκεκριμένες πολιτικές και μέτρα που αναλαμβάνει η χώρα να εφαρμόσει για να επιλύσει το πρόβλημα του ισοζυγίου πληρωμών και, αφετέρου, τα ποσά που το ΔΝΤ θέτει στη διάθεση του μέλους. Το ΔΝΤ θα έχει προηγουμένως αξιολογήσει την κατάσταση της χώρας του δανειολήπτη και θα έχει καθορίσει κατά πόσο η προσφυγή στα κεφάλαιά του είναι δικαιολογημένη και αν οι εγγυήσεις που εξασφαλίζουν τα κεφάλαια αυτά είναι επαρκείς. Το ΔΝΤ εκτιμά, επίσης, τις χρηματοδοτικές ανάγκες του δανειολήπτη και τον όγκο του χρέους και των ληξιπρόθεσμων τίτλων που μπορεί να λάβει, χωρίς να καταστεί το προφίλ χρέους μη βιώσιμο, λαμβάνοντας υπόψη το ποσοστό αυτών των αναγκών που μπορεί να καλυφθεί από εύλογη εσωτερική προσαρμογή και τη συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα. Η χώρα, με τη σειρά της, διαπραγματεύεται με το ΔΝΤ το οικονομικό πρόγραμμα που θα αποτελέσει τη βάση της ρύθμισης και θα το παρουσιάσει σε μια επιστολή προθέσεων στο Εκτελεστικό Συμβούλιο αυτού του οργάνου. Όταν το τελευταίο εγκρίνει τη ρύθμιση, η πίστωση διατίθεται με τη μορφή περιοδικών εκταμιεύσεων υπό την προϋπόθεση της εφαρμογής των διαδοχικών φάσεων του προγράμματος ή στην ορολογία του ΔΝΤ, όπως και όποτε, συμμορφώνεται με τις προϋποθέσεις. Ο υπό όρους αυτός δανεισμός (conditionality) (IMF, 2021c) περιλαμβάνει το σχεδιασμό προγραμμάτων του ΔΝΤ, τα οποία περιλαμβάνουν μακροοικονομικές και διαρθρωτικές πολιτικές, καθώς και ειδικά εργαλεία για την παρακολούθηση της προόδου της χώρας προς τους στόχους, ώστε να διασφαλιστούν οι διατεθέντες πόροι του ταμείου.

Πρωτοβουλίες και Δράσεις του ΔΝΤ

Η COVID-19 προκάλεσε ένα πρωτοφανές σοκ στην παγκόσμια οικονομία και πολλές χώρες αναγκάστηκαν να καταφύγουν γρήγορα στη βοήθεια του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ). Οι κεντρικές τράπεζες και τα υπουργεία Οικονομικών των περισσότερων ανεπτυγμένων οικονομιών εφάρμοσαν γρήγορα δημοσιονομικά μέτρα υποστήριξης για να αντιμετωπίσουν τον ιό, να προστατεύσουν τους ευάλωτους και να οργανώσουν μια βιώσιμη ανάκαμψη.

Το ΔΝΤ ακολούθησε μια προσέγγιση τεσσάρων σημείων για την αντιμετώπιση της κρίσης, η οποία επικεντρώθηκε στη στήριξη των συστημάτων υγείας, στην προστασία των ευάλωτων επιχειρήσεων και κοινωνικών ομάδων, στον περιορισμό του χρηματοπιστωτικού πανικού και στην εδραίωση της ανάκαμψης (Georgieva, 2020b). Πάνω από δέκα φορές, από τον Απρίλιο έως τον Ιούλιο του 2020, διατυπώθηκε από ανώτερα στελέχη του η σημαντικότητα της μετάπτωσης σε μια πιο «πράσινη ανάκαμψη» (Georgieva, 2020c), η οποία να ενισχύεται από δίκαιη μετάβαση. Οι επιπτώσεις άλλωστε και οι συνέπειες της κλιματικής αλλαγής είχαν ήδη αρχίσει να απασχολούν έντονα τις κυβερνήσεις και τους διεθνείς οργανισμούς πριν την έναρξη της πανδημίας.

Για να στηρίξει τις δηλώσεις αυτές, το Τμήμα Δημοσιονομικών Υποθέσεων του ΔΝΤ ανέπτυξε και δημοσίευσε μια σειρά οδηγιών, που ονομάστηκε Ειδική Σειρά για την COVID-19, με στόχο να βοηθήσει τις χώρες να ανταποκριθούν στην πανδημία. Μεταξύ αυτών επισημαίνονται οι ακόλουθες τρεις:

α. Δαπάνες υγείας (IMF, 2020a), όπου περιγράφονται οι αρχές και εκτιμήσεις που οι χώρες θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τους κατά το σχεδιασμό δράσεων που προσανατολίζονται στην υποστήριξη της παρακολούθησης, περιορισμό και τον μετριασμό της πανδημίας.

β. Στήριξη για τους ευάλωτους (IMF, 2020b), όπου επισημαίνονται διαφορετικά δημοσιονομικά μέτρα και εκτιμήσεις που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη από τις χώρες για σχεδιασμό προγραμμάτων στήριξης των πιο ευάλωτων (επιχειρήσεων και κοινωνικών ομάδων) για την αντιμετώπιση των συνεπειών της αιφνίδιας αυτής κατάστασης.

γ. Οικολογικός προσανατολισμός ανάκαμψης (IMF, 2020c). Το έγγραφο αυτό υπογραμμίζει διάφορα μέτρα προσανατολισμένα στη στήριξη μιας «πράσινης» ανάκαμψης. Μεταξύ των πιθανών μέτρων, το ΔΝΤ θεωρεί ότι οι κυβερνήσεις θα μπορούσαν να χρηματοδοτήσουν «πράσινες» δραστηριότητες, όπως κλιματικά, έξυπνες υποδομές και τεχνολογίες και ταυτόχρονα να στηρίξουν την προσαρμογή ή να αποφύγουν τις επενδύσεις άνθρακα. Επιπλέον, οι κυβερνήσεις θα μπορούσαν να αυξήσουν τους φόρους άνθρακα και να εξαλείψουν τις επιδοτήσεις ορυκτών καυσίμων, στο πλαίσιο των χαμηλών τιμών του πετρελαίου και των αναγκών δημοσιονομικής ανακατανομής.

Από ιστορική άποψη, πρόκειται για ένα πολύ διαφορετικό σύνολο οδηγιών από ό,τι έχει εκδώσει το ΔΝΤ στο παρελθόν (Gallagher & Carlin, 2020, σσ. 112-124). Ως απάντηση σε προηγούμενες κρίσεις, το ΔΝΤ είχε εγκαίρως διαγράψει πορεία δημοσιονομικής εξυγίανσης και κατεύθυνε ρητά ή σιωπηρά τις χώρες να ακολουθήσουν συσταλτικές πολιτικές. Ωστόσο, η εμπειρία των προηγούμενων ετών έδειξε ότι τα προγράμματα του ΔΝΤ περιόρισαν τον δημοσιονομικό χώρο για δαπάνες υγείας, πρόσβαση στο σύστημα υγείας, αύξησαν τη νεογνική θνησιμότητα και ενέτειναν την ανισότητα. Ως απάντηση σε αυτά τα ευρήματα, πριν από την COVID το ΔΝΤ είχε αρχίσει να προσθέτει μια σειρά από κοινωνικές διασφαλίσεις στα προγράμματά του, όπως κατώτατα όρια κοινωνικών δαπανών, κοινωνικές παροχές, μεταβιβάσεις και επέκταση της βοήθειας για την ανεργία. Αν και η βιβλιογραφία σχετικά με τον αντίκτυπο αυτών των προγραμμάτων είναι ακόμη πολύ περιορισμένη, υπάρχουν ενδείξεις ότι μεσοπρόθεσμα ήταν αναποτελεσματικά.

Με την έναρξη της πανδημίας το ταμείο δέχτηκε πάνω από 100 αιτήματα για χρηματοδότηση έκτακτης ανάγκης. Διαπιστώθηκε, λοιπόν, η ανάγκη συλλογικής αντιμετώπισης των προκλήσεων της εξελισσόμενης οικονομικής ύφεσης, ώστε η παγκόσμια οικονομία να συγκρατηθεί σε διαχειρίσιμα όρια. Με συνεχείς διαβουλεύσεις και προετοιμασία σε επίπεδο Συμβουλίου (Ψαλιδόπουλος, 2022, σ. 133), το ΔΝΤ κινήθηκε σε δύο άξονες. Αφενός στη δημιουργία νέων εργαλείων έκτακτης χρηματοδότησης και αφετέρου στην ευρύτερη χρήση υφιστάμενων εργαλείων.

Χρηματοδοτικά Εργαλεία

Το ΔΝΤ ανταποκρίθηκε στην κρίση του κορονοϊού με πρωτοφανή, για τα δεδομένα του, ταχύτητα και κλίμακα χρηματοδοτικής βοήθειας προς τις χώρες μέλη του, με στόχο την προστασία όσων επλήγησαν περισσότερο και τη δυνατότητα μιας χωρίς αποκλεισμούς βιώσιμης ανάκαμψης.

Νέα Χρηματοοικονομικά Εργαλεία

Δημιουργήθηκαν τρία νέα εργαλεία, η Ταχεία Διευκόλυνση Πίστωσης (Rapid Credit Facility, RCF), το Γρήγορο Εργαλείο Χρηματοδότησης (Rapid Financial Instrument, RFI) και η Γραμμή Βραχυπρόθεσμης Ρευστότητας (Short-term Liquidity Line - SLL), τα οποία εγκρίθηκαν από το εκτελεστικό συμβούλιο, ώστε το Ταμείο με γρήγορες διαδικασίες να δύναται να εισηγηθεί θετικά σε τέτοια αιτήματα δανειοδότησης προς

την αντιμετώπιση της πανδημίας. Τα εργαλεία αυτά καθιστούν εφικτή την εξ' αποστάσεως έγκριση ενίσχυσης μιας χώρας. Ειδικότερα:

Ταχεία Πιστωτική Διευκόλυνση (Rapid Credit Facility, RCF). (IMF, 2022a)

Η Ταχεία Πιστωτική Διευκόλυνση (RCF) παρέχει ταχεία οικονομική βοήθεια με ευνοϊκούς όρους σε χώρες χαμηλού εισοδήματος, που αντιμετωπίζουν επείγουσα ανάγκη του ισοζυγίου πληρωμών, χωρίς εκ των υστέρων προϋποθέσεις. Μπορεί να παρέχει υποστήριξη σε μια ευρεία ποικιλία περιστάσεων, συμπεριλαμβανομένων εξωτερικών κινδύνων, φυσικών καταστροφών και καταστάσεων έκτακτης ανάγκης που προκύπτουν από ευθραυστότητα. Το RCF αποτελεί, επίσης, πολιτική υποστήριξη καταλύοντας την εξωτερική βοήθεια.

Είναι διαθέσιμο σε χώρες - μέλη που είναι επιλέξιμες για PRGT²⁹, δηλαδή φτωχές χώρες, οι οποίες αντιμετωπίζουν επείγουσα ανάγκη ισοζυγίου πληρωμών. Το RCF έχει σχεδιαστεί για καταστάσεις όπου ένα πλήρες οικονομικό πρόγραμμα, είτε δεν είναι απαραίτητο λόγω της παροδικής και περιορισμένης φύσης της ανάγκης, είτε δεν είναι εφικτό λόγω περιορισμών χωρητικότητας ή εγχώριων αδυναμιών.

Η πρόσβαση σ' αυτή την κατηγορία χρηματοδότησης καθορίζεται κατά περίπτωση, λαμβάνοντας υπόψη τις ανάγκες του ισοζυγίου πληρωμών της χώρας, την ισχύ των μακροοικονομικών πολιτικών της, την ικανότητα αποπληρωμής του Ταμείου, το ποσό της εκκρεμούς πίστωσης του Ταμείου και το ιστορικό προηγούμενης χρήσης του μέλους της πίστωσης του Ταμείου.

Η πρόσβαση στο πλαίσιο του RCF υπόκειται σε ετήσια και σωρευτικά όρια, με υψηλότερα όρια πρόσβασης να ισχύουν για τις περιπτώσεις μεγάλης φυσικής καταστροφής.

Ενώ η χρηματοδότηση έχει τη μορφή εφάπαξ εκταμίευσης, υπάρχει περιθώριο για επαναλαμβανόμενη χρήση. Είναι δυνατή η επαναλαμβανόμενη χρήση του RCF εντός οποιασδήποτε τριετίας εάν η ανάγκη του ισοζυγίου πληρωμών προκαλείται κυρίως από ξαφνικό και εξωγενές σοκ ή εάν η χώρα έχει δημιουργήσει ιστορικό 6 μηνών επαρκών μακροοικονομικών πολιτικών, μεταξύ άλλων μέσω προγράμματος παρακολούθησης από επιτόπια ομάδα προσωπικού, πριν από το

²⁹ Καταπίστευμα Μείωσης Φτώχειας και Μεγέθυνσης (Poverty Reduction and Growth Trust, PRGT), αναλύεται παρακάτω.

αίτημα. Ωστόσο, δεν μπορούν να γίνουν περισσότερες από δύο εκταμιεύσεις σε οποιαδήποτε δωδεκάμηνη περίοδο. Οι εκταμιεύσεις σε περιπτώσεις εκτάκτων αναγκών προμήθειας τροφίμων δεν υπολογίζονται στο όριο των δύο εκταμιεύσεων.

Τα τρέχοντα αθροιστικά όρια πρόσβασης έχουν αυξηθεί και παραμένουν στο επίπεδο αυτό ως απάντηση στις μεγάλες και επείγουσες χρηματοδοτικές ανάγκες των μελών που σχετίζονται με την COVID-19, ενώ η επανεξέτασή τους είναι προγραμματισμένη τον Ιούνιο του 2023.

Η χρηματοδότηση στο πλαίσιο του RCF έχει επί του παρόντος μηδενικό επιτόκιο, περίοδο χάριτος 5½ έτη και τελική διάρκεια 10 ετών.

Γρήγορο Εργαλείο Χρηματοδότησης (Rapid Financial Instrument, RFI). (IMF, 2022b)

Το Γρήγορο Εργαλείο Χρηματοδότησης (RFI) παρέχει ταχεία οικονομική βοήθεια, η οποία είναι διαθέσιμη σε όλες τις χώρες μέλη του ΔΝΤ που αντιμετωπίζουν επείγουσα ανάγκη του ισοζυγίου πληρωμών. Μπορεί να παρέχει υποστήριξη για την κάλυψη ενός ευρέος φάσματος αναγκών, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που προκύπτουν από κλυδωνισμούς στις τιμές των εμπορευμάτων, φυσικές καταστροφές, αιφνίδιες καταστάσεις, καταστάσεις έκτακτης ανάγκης που προκύπτουν από αστάθεια και διατροφικές κρίσεις.

Το RFI είναι διαθέσιμο σε όλες τις χώρες - μέλη, αν και εκείνες που είναι επιλέξιμες για το PRGT³⁰ είναι πιο πιθανό να χρησιμοποιήσουν την Ταχεία Διευκόλυνση Πίστωσης (RCF). Όπως το RCF, έτσι και το RFI έχει σχεδιαστεί για καταστάσεις όπου δεν είναι απαραίτητο ένα πλήρες οικονομικό πρόγραμμα, επειδή η ανάγκη είναι παροδική και περιορισμένης φύσης ή δεν είναι εφικτή, επειδή ο σχεδιασμός πολιτικής ή η ικανότητα υλοποίησης από τη χώρα είναι περιορισμένη.

Η πρόσβαση στη χρηματοδότηση RFI καθορίζεται κατά περίπτωση, λαμβάνοντας υπόψη τις ανάγκες του ισοζυγίου πληρωμών της χώρας, την ισχύ των μακροοικονομικών πολιτικών της, την ικανότητα αποπληρωμής του Ταμείου, το ποσό της εκκρεμής πίστωσης του Ταμείου και το ιστορικό προηγούμενης χρήσης της πίστωσης του Ταμείου.

³⁰ Καταπίστευμα Μείωσης Φτώχειας και Μεγέθυνσης (Poverty Reduction and Growth Trust, PRGT), αναλύεται παρακάτω.

Τα τρέχοντα αθροιστικά όρια πρόσβασης έχουν αυξηθεί προσωρινά ως απάντηση στις μεγάλες και επείγουσες χρηματοδοτικές ανάγκες των μελών που σχετίζονται με τον COVID-19, ενώ η επανεξέτασή τους θα γίνει στα τέλη Ιουνίου 2023.

Ενώ η χρηματοδότηση στο πλαίσιο του RFI είναι συχνά μια εφάπαξ, παρόλα αυτά, σε περίπτωση επείγουσας ανάγκης, υπάρχει περιθώριο για επαναλαμβανόμενη χρήση. Η ταμειακή στήριξη παρέχεται χωρίς εκ των υστέρων προϋποθέσεις. Οι οικονομικές πολιτικές που υποστηρίζονται στο πλαίσιο του RFI θα πρέπει να στοχεύουν στην αντιμετώπιση των υποκείμενων δυσκολιών του ισοζυγίου πληρωμών και να υποστηρίζουν τους οικονομικούς στόχους της χώρας.

Η οικονομική βοήθεια που παρέχεται στο πλαίσιο του RFI υπόκειται στους ίδιους όρους χρηματοδότησης, όπως άλλων εργαλείων χρηματοδότησης του ΔΝΤ - Ευέλικτη Πιστωτική Γραμμή (FCL), Γραμμή Προφύλαξης και Ρευστότητας (PLL), Συμφωνίες Αναμονής (SBA) – και θα πρέπει να αποπληρωθεί εντός 3¼ έως 5 ετών.

Γραμμή Βραχυπρόθεσμης Ρευστότητας (Short-term Liquidity Line - SLL).

Στις 15 Απριλίου 2020, το ΔΝΤ ανακοίνωσε ένα νέο μέτρο για την παροχή βοήθειας στις χώρες μέλη που αντιμετώπιζαν την πανδημία Covid-19, το οποίο ονομάστηκε «Γραμμή βραχυπρόθεσμης ρευστότητας» (SLL). (Sawant, 2020)

Η ιδέα πίσω από αυτό το μέτρο ήταν ότι οι χώρες μέλη του ΔΝΤ με ισχυρά πλαίσια πολιτικής, οι οποίες αντιμετώπιζαν βραχυπρόθεσμες ελλείψεις ρευστότητας και προβλήματα ισοζυγίου πληρωμών θα μπορούσαν να υποβάλουν αίτηση δανείου. Τα δάνεια αυτά θα παρατείνονταν για μια περίοδο 12 μηνών. Το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό αυτής της πιστωτικής γραμμής, σε σύγκριση με τις προηγούμενες, είναι ότι έχει «ανακυκλούμενη πρόσβαση». Αυτό σημαίνει ότι επιτρέπει στις χώρες-μέλη που έχουν δανειστεί να αποπληρώσουν μερικώς ή πλήρως τα δάνεια και στη συνέχεια να τα επαναδιακεδικήσουν στην περίοδο του 1 έτους για την οποία ισχύουν τα δάνεια, προκειμένου να καλύψουν τη βραχυπρόθεσμη ανάγκη ρευστότητας.

Το SLL δημιουργήθηκε ως ειδική διευκόλυνση και σχεδιάστηκε ως ανακυκλούμενο δίκτυ ασφαλείας για χώρες-μέλη που χαρακτηρίζονται από ισχυρά θεμελιώδη μεγέθη και πολιτικές. Παρέχει στήριξη ρευστότητας σε τέτοιες χώρες - μέλη που αντιμετωπίζουν δυνητικά, μέτρια βραχυπρόθεσμα προβλήματα στο ισοζύγιο πληρωμών. Σκοπός του μέτρου αυτού ήταν η αποτροπή της εξέλιξης των πιέσεων ρευστότητας σε κρίσεις φερεγγυότητας και στην αποφυγή διάχυσης σε

άλλες χώρες. Ως εκ τούτου, η SLL είχε ως στόχο να προσθέσει στην υφιστάμενη εργαλειοθήκη δανεισμού του ΔΝΤ και άλλα στοιχεία της παγκόσμιας χρηματοοικονομικής ασφάλειας (IMF, 2022c).

Υφιστάμενα Εργαλεία

Καταπίστευμα Περιορισμού Καταστροφών και Ανακούφισης (Catastrophe Containment Relief Trust, CCRT). (IMF, 2021d)

Το Καταπίστευμα Περιορισμού Καταστροφών και Ανακούφισης (CCRT) επιτρέπει στο ΔΝΤ να παρέχει επιχορηγήσεις για ελάφρυνση χρέους στις φτωχότερες και πιο ευάλωτες χώρες που έχουν πληγεί από καταστροφικές φυσικές καταστροφές ή καταστροφές στη δημόσια υγεία. Η ελάφρυνση στις πληρωμές εξυπηρέτησης του χρέους απελευθερώνει πρόσθετους πόρους για την κάλυψη εξαιρετικών αναγκών του ισοζυγίου πληρωμών που δημιουργήθηκαν από την καταστροφή και για περιορισμό και ανάκαμψη. Ιδρύθηκε τον Φεβρουάριο του 2015 κατά τη διάρκεια της επιδημίας του Έμπολα, μεταμορφώνοντας υφιστάμενο εργαλείο (Post-Catastrophe Debt Relief Trust).

Τον Μάρτιο του 2020, ως άμεση αντίδραση στην κρίση της πανδημίας, εγκρίθηκε σειρά μεταρρυθμίσεων (Byttebier, 2022, σσ. 325-327) στο CCRT για να μπορέσει το Ταμείο να παρέχει άμεση ελάφρυνση εξυπηρέτησης χρέους για τα φτωχότερα και πιο ευάλωτα μέλη του. Συγκεκριμένα, επιτρέπει σε όλες τις χώρες – μέλη με κατά κεφαλήν εισόδημα κάτω από το λειτουργικό όριο της Παγκόσμιας Τράπεζας, στήριξη με ευνοϊκούς όρους, ήτοι να δικαιούνται ελάφρυνση εξυπηρέτησης χρέους έως και δύο χρόνια. Πρόκειται δηλαδή για μια δεξαμενή χρημάτων με κύριο σκοπό την ελάφρυνση του χρέους για την κάλυψη εξαιρετικών αναγκών του ισοζυγίου πληρωμών που δημιουργήθηκαν από την καταστροφή, αντί να χρειάζεται να εκχωρηθούν αυτοί οι πόροι για την εξυπηρέτηση του χρέους.

Τον Απρίλιο του 2020, το Εκτελεστικό Συμβούλιο του ΔΝΤ ενέκρινε την άμεση ελάφρυνση του χρέους για 25 χώρες³¹ μέλη του ΔΝΤ (Munevar, 2020). Το πρόγραμμα αναπτύσσει πόρους από το καταπίστευμα για τον περιορισμό των καταστροφών και την ανακούφιση (CCRT) για να καλύψει τις προγραμματισμένες αποπληρωμές του

³¹ Ο χάρτης των χωρών που λαμβάνουν, σύμφωνα με το ΔΝΤ, βοήθεια και ελαφρύνσεις στην εξυπηρέτηση του χρέους τους, φαίνεται στο Παράρτημα «Δ»

ΔΝΤ από τις δικαιούχους χώρες κατά τους επόμενους έξι μήνες. Για να κατανοήσουμε τα οφέλη και τα μειονεκτήματα της πρωτοβουλίας, είναι χρήσιμο να την εντάξουμε σε κάποιο πλαίσιο. Οι 25 δικαιούχοι χώρες αντιπροσωπεύουν ένα ποικίλο μείγμα κινδύνων δυσχέρειας χρέους.³² Σε αυτές περιλαμβάνονται τρεις χώρες που βρίσκονται σε δυσχερή κατάσταση χρέους και έξι χώρες που θεωρούνται υψηλού κινδύνου, ενώ οι υπόλοιπες κατηγοριοποιούνται ως χώρες που παρουσιάζουν μέτριους έως χαμηλούς κινδύνους. Η παροχή ελάφρυνσης του χρέους σε όλες τις κατηγορίες κινδύνου δυσχέρειας χρέους είναι η σωστή προσέγγιση, δεδομένου του τύπου της εξωγενούς αιφνίδιας κατάστασης. Ωστόσο, όπως θα αναλυθεί στα συμπεράσματα παρακάτω, ως προσέγγιση εμπεριέχει θετικά και αρνητικά στοιχεία για τα οποία απαιτείται η ανάληψη περαιτέρω ενεργειών.

Το ΔΝΤ κάλεσε τις χώρες να αναπληρώσουν τους πόρους του καταπιστεύματος (IMF, 2020f) οι οποίοι είχαν μειωθεί στα 200 εκατομμύρια δολάρια, ώστε να συμπληρωθεί και να παράσχει περίπου 1 δισεκατομμύριο δολάρια για την τρέχουσα πανδημία.

Καταπίστευμα Μείωσης Φτώχειας και Μεγέθυνσης (Poverty Reduction and Growth Trust, PRGT). (IMF, 2022d)

Το ΔΝΤ παρέχει ευρεία υποστήριξη στις φτωχότερες χώρες, η οποία περιλαμβάνει οικονομική υποστήριξη με ευνοϊκούς όρους για να τις βοηθήσει να επιτύχουν, να διατηρήσουν ή να αποκαταστήσουν μια σταθερή και βιώσιμη μακροοικονομική ανάπτυξη. Η υποστήριξη αυτή περιλαμβάνει δραστηριότητες επιτήρησης με παρακολούθηση των χρηματοοικονομικών πολιτικών, σχεδιασμό και ανάπτυξη μακροπρόθεσμων στόχων.

Το έργο του ΔΝΤ σε θέματα μείωσης της φτώχειας βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στην τεχνογνωσία και τις συμβουλές της Παγκόσμιας Τράπεζας. Η υποστήριξη μέσω του καταπιστεύματος Poverty Reduction and Growth Trust (PRGT), γίνεται με ευνοϊκούς όρους, επί του παρόντος είναι άτοκη και με διαφορετικές λήξεις και περιόδους χάριτος, αναλόγως την χρησιμοποιούμενη ευκολία δανεισμού³³.

³² Όπως φαίνεται αναλυτικά στον πίνακα του Παραρτήματος «Ε»

³³ Όλες οι διευκολύνσεις δανεισμού (ECF, RCF, SCF) είναι ευνοϊκές. Αυτές οι διευκολύνσεις έχουν διαφορετικές λήξεις και περιόδους χάριτος και επί του παρόντος είναι άτοκες. Το 2015, το επιτόκιο της χρηματοδότησης RCF ορίστηκε μόνιμα στο μηδέν για να ενισχυθεί περαιτέρω η υποστήριξη προς

Τα κεφάλαια για δανεισμό PRGT λαμβάνονται μέσω διμερών δανειακών συμβάσεων με επιτόκια της αγοράς. Οι πόροι των επιδοτήσεων αποτελούν τη διαφορά μεταξύ των επιτοκίων της αγοράς που λαμβάνουν οι δανειστές και των επιτοκίων με ευνοϊκούς όρους που πληρώνουν οι δανειολήπτες (φτωχές χώρες). Το PRGT έχει σχεδιαστεί για να είναι οικονομικά αυτοσυντηρούμενο μακροπρόθεσμα, εξαιτίας του φόβου πλήρους απορρόφησης του διαθέσιμου ποσού.

Δάνεια Stand-By Arrangement (SBA). (IMF, 2021e)

Αυτό το είδος δανείου χρησιμοποιείται για την αντιμετώπιση βραχυπρόθεσμων προβλημάτων του ισοζυγίου πληρωμών. Η χορήγηση μιας SBA εξαρτάται από την προβλεπόμενη χρήση της «αιρεσιμότητας». Η διάρκεια των SBA κυμαίνεται από 12 έως 24 μήνες, αλλά δεν υπερβαίνει συνολικά τους 36 μήνες. Η αποπληρωμή του SBA πρέπει να γίνει εντός 3 έως 5 ετών από την ημερομηνία του δανείου. Οι SBA χρησιμοποιούνται συχνότερα από τις χώρες μέλη με μεσαίο εισόδημα (και πιο πρόσφατα από τις ανεπτυγμένες), καθώς οι χώρες με χαμηλό εισόδημα διαθέτουν μια σειρά από πιο ευνοϊκά μέσα προσαρμοσμένα στις ανάγκες τους.

Διευρυμένη Χρηματοδοτική Διευκόλυνση (EFF). (IMF, 2021f)

Σκοπός της χρήσης του EFF είναι να ξεπεραστούν τα μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα προβλήματα του ισοζυγίου πληρωμών που απαιτούν θεμελιώδεις οικονομικές μεταρρυθμίσεις. Μέσω του EFF, οι χώρες μπορούν να εφαρμόσουν μεσοπρόθεσμες διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις. Σε σύγκριση με την SBA, η συνδρομή στο πλαίσιο του EFF παρέχεται για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα και έχει παρατεταμένη περίοδο αποπληρωμής. Συνήθως δεν υπερβαίνει τα 3 έτη κατά τη στιγμή της έγκρισης, αλλά η μέγιστη περίοδος μπορεί να παραταθεί στα 4 έτη, εάν αυτό οφείλεται σε παράγοντες όπως: η ανάγκη χρηματοδότησης του ισοζυγίου πληρωμών για περίοδο μεγαλύτερη των 3 ετών, η διάρκεια της προσαρμογής που είναι αναγκαία για την αποκατάσταση της μακροοικονομικής σταθερότητας και η

τις επιλέξιμες για PRGT χώρες σε εύθραυστες καταστάσεις και σε εκείνες που επλήγησαν από φυσικές καταστροφές. Η χρηματοδότηση στο πλαίσιο του ECF και του SCF έχει μηδενικό επιτόκιο με περίοδο χάριτος 5½ έτη και 4 έτη, αντίστοιχα, και τελική διάρκεια 10 ετών και 8 ετών, αντίστοιχα. Η περίοδος χάριτος και η τελική λήξη για τις αποπληρωμές RCF είναι ίδιες με αυτές του ECF, δηλαδή 5½ έτη και 10 έτη, αντίστοιχα. Το Ταμείο επανεξετάζει το επίπεδο των επιτοκίων για διευκολύνσεις με ευνοϊκούς όρους στο πλαίσιο του PRGT κάθε δύο χρόνια με βάση τον μηχανισμό επιτοκίων PRGT, ενώ η επόμενη αναθεώρηση αναμένεται να ολοκληρωθεί το αργότερο έως τα τέλη Ιουλίου 2023.

ύπαρξη εγγυήσεων για την ικανότητα του κράτους μέλους να εφαρμόσει ενδεδειγμένες και μεθοδικές διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις. Η περίοδος αποπληρωμής αυτών των δανείων μπορεί να κυμαίνεται από 4,5 έως 10 έτη από την ημερομηνία εκταμίευσης.

Διευρυμένη πιστωτική διευκόλυνση (ECF). (IMF, 2022e)

Σκοπός της διευκόλυνσης είναι η παροχή μεσοπρόθεσμης στήριξης σε χώρες με χαμηλό ή μεσαίο εισόδημα που αντιμετωπίζουν μακροχρόνιες δυσκολίες στο ισοζύγιο πληρωμών. Η ίδρυση του ECF στο πλαίσιο του Ταμείου, ως μέρος μιας ευρύτερης μεταρρύθμισης, αποσκοπούσε στην αύξηση της ευελιξίας της χρηματοδοτικής συνδρομής του Ταμείου, η οποία έχει ως στόχο να καταστήσει τη χρηματοδοτική στήριξη του Ταμείου πιο ευέλικτη και επίσης πιο προσαρμόσιμη στις ποικίλους βαθμούς ανάγκες των χωρών χαμηλού εισοδήματος, ιδίως σε περιόδους κρίσης. Η εφαρμογή του ECF αποσκοπεί στη στήριξη και την εφαρμογή οικονομικών προγραμμάτων που επικεντρώνονται στη μακροοικονομική σταθεροποίηση, στη μείωση της φτώχειας και στην ανάπτυξη. Μπορεί επίσης να συμβάλει στην προσέλκυση πρόσθετης εξωτερικής βοήθειας. Η χρηματοδότηση στο πλαίσιο του ECF χορηγείται με επιτόκιο 0%, με περίοδο χάριτος 5,5 ετών και πλήρη περίοδο αποπληρωμής 10 ετών.

Η ευέλικτη πιστωτική γραμμή (FCL). (IMF, 2021g)

Η FCL αναπτύχθηκε για να καλύψει τη ζήτηση πιστώσεων για την πρόληψη και τον μετριασμό κρίσεων για χώρες με πολύ ισχυρές πολιτικές και οικονομικές επιδόσεις. Το μέσο δημιουργήθηκε στο πλαίσιο των μεταρρυθμίσεων του ΔΝΤ για τη χορήγηση δανείων σε χώρες που αντιμετωπίζουν νομισματικές κρίσεις. Στόχος ήταν να προσαρμοστούν οι χορηγήσεις στις διαφορετικές ανάγκες και συνθήκες των χωρών μελών. Μέχρι σήμερα, συμφωνίες FCL έχουν συναφθεί με πέντε χώρες - Χιλή, Κολομβία, Μεξικό, Περού και Πολωνία. Η FCL χρησιμοποιήθηκε για να στηρίξει αυτές τις χώρες, ηρεμώντας έτσι τις αγορές σε μια περίοδο αυξημένου κινδύνου. Το κόστος δανεισμού στο πλαίσιο του FCL είναι το ίδιο με εκείνο του SBA και του PLL.

Γραμμή προφύλαξης και ρευστότητας (PLL). (IMF, 2021h)

Η PLL έχει σχεδιαστεί για να καλύπτει με ευελιξία τις ανάγκες ρευστότητας των χωρών μελών με υγιή οικονομικά θεμελιώδη μεγέθη, οι οποίες όμως εξακολουθούν να έχουν τρωτά σημεία που τις εμποδίζουν να χρησιμοποιήσουν τη διευκόλυνση FCL.

Μέχρι σήμερα, τρεις χώρες έχουν χρησιμοποιήσει το PLL: η Βόρεια Μακεδονία, το Μαρόκο και ο Παναμάς.

Για να βοηθήσουν στην πρόληψη ή στον μετριασμό των κρίσεων και να αυξήσουν την εμπιστοσύνη της αγοράς σε περιόδους αυξημένου κινδύνου, οι συμμετέχοντες με ισχυρές πολιτικές μπορούν να χρησιμοποιήσουν το FCL και το PLL.

Αποτελέσματα Δράσεων ΔΝΤ

Εξετάζοντας τα στοιχεία με τα αποτελέσματα των δράσεων του ΔΝΤ, μπορούμε να διακρίνουμε την άμεση αντίδραση του Ταμείου με κύριο στόχο την επιβράδυνση της κάμψης της παγκόσμιας οικονομίας. Έτσι την περίοδο από 23 Μαρτίου 2020 μέχρι 31 Μαΐου 2020 (Ψαλιδόπουλος, 2022, σ. 135), η οποία συνιστά το πρώτο τρίμηνο της πανδημίας, υποβλήθηκαν στο Συμβούλιο 71 αιτήματα χωρών που αντιστοιχούν στο 37% του συνόλου των μελών του. Τα αιτήματα αυτά αφορούσαν επείγουσα ενίσχυση.

Οι χρηματοδοτήσεις περιελάμβαναν χρήση των νέων χρηματοοικονομικών εργαλείων, κατά κύριο λόγο μέσω του RCF και του RFI, καθώς και υφιστάμενων παραδοσιακών, όπως τα SBA, EFF και ECF. Η κατανομή τους κατευθύνθηκε σε 29 Αφρικανικές χώρες, 18 χώρες της Μέσης Ανατολής - Κεντρικής Ασίας, 14 χώρες της Νότιας Αμερικής και τέλος σε 10 χώρες από Ασία - Ειρηνικό - Ευρώπη. Στο CCRT προσήλθαν 26 χώρες με αιτήματα αναστολής αποπληρωμής δανείων τους.

Το συνολικό χρονικό διάστημα (IMF, 2022f) από τον Μάρτιο 2020 μέχρι τον Μάρτιο 2022, εγκρίθηκε συνολική χρηματοδότηση ύψους 118,3 δισεκατομμυρίων δολαρίων. Βέβαια ο προσανατολισμός και η κατεύθυνση των χρηματοδοτήσεων αποδεικνύει ότι οι επιπτώσεις της πανδημίας ακολούθησαν το γνωστό μοτίβο (Malcorra, 2021) πλήττοντας δυσανάλογα τα ασθενέστερα οικονομικά κράτη.

Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι, ενώ η παροχή ελάφρυνσης χρέους από το ΔΝΤ είναι ένα βήμα προς τη σωστή κατεύθυνση, δεν είναι απαλλαγμένη από τα προβλήματά της. Η βραχυπρόθεσμη ελάφρυνση του χρέους των χωρών εξαντλεί το μεγαλύτερο μέρος των διαθεσίμων κεφαλαίων του Ταμείου. Ο περιορισμός αυτός δημιουργεί δύο προβλήματα. Πρώτον, απαιτεί επιπρόσθετη χρηματοδότηση του Ταμείου. Δεύτερον, η πρωτοβουλία θα πρέπει να ερμηνευθεί ως συμβολική χειρονομία για να ασκηθεί πρόσθετη πίεση στις χώρες της G20, ώστε να καταλήξουν

σε διμερείς συμφωνίες ελάφρυνσης του χρέους και πρόσθετης κινητοποίησης της δημόσιας αναπτυξιακής βοήθειας.

Η αβεβαιότητα σχετικά με τον οικονομικό αντίκτυπο της COVID-19 απαιτεί τη διαγραφή της εξυπηρέτησης του χρέους για τις αναπτυσσόμενες χώρες για αρκετά μεγάλο χρονικό διάστημα. Ενώ το ΔΝΤ έχει ορθά εντοπίσει την ανάγκη να δοθεί προτεραιότητα στη χρηματοδότηση έκτακτης ανάγκης, οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι χώρες αυτές είναι διαρθρωτικού χαρακτήρα. Τα μεγάλα βάρη χρέους υπονομεύουν την ικανότητα των χωρών να εγγυηθούν την υλοποίηση των οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών δικαιωμάτων, συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος στην υγεία για το λαό τους. Η μεγαλύτερη αναβολή της εξυπηρέτησης του χρέους θα επιτρέψει στις χώρες αυτές να θέσουν προτεραιότητες για την αντιμετώπισή τους. Ορισμένοι εμπειρογνώμονες προτείνουν επίσης να εξεταστεί το ενδεχόμενο μιας πολυμερούς συμφωνίας για φιλόδοξη ελάφρυνση και ενός πολυμερούς μηχανισμού διευθέτησης του χρέους.

Στο ίδιο πλαίσιο υπάρχουν απόψεις (Gallagher, Ocampo, & Volz, 2020, σ. 20200012) που υποστηρίζουν ότι βασικό εργαλείο περιορισμού των οικονομικών και χρηματοπιστωτικών επιπτώσεων είναι η έκδοση και διανομή νέων SDR. Τον Αύγουστο του 2021 αποφασίστηκε (IMF, 2021b) από το ΔΝΤ η διανομή 650 δισεκατομμυρίων δολαρίων σε SDR τα οποία διανεμήθηκαν στα μέλη του ως πρόσθετα διεθνή αποθέματα. Σκοπός αυτής της χορήγησης ήταν η ενίσχυση της ρευστότητας, ιδιαίτερα για τις ασθενείς και αναπτυσσόμενες χώρες, χωρίς επιβάρυνση του χρέους τους. Οι επικριτές τονίζουν την ανάγκη προσδιορισμού ενός νέου τρόπου διανομής των, καθώς με τον υφιστάμενο, το μεγαλύτερο ποσοστό των νέων SDR καταλήγουν στις χώρες του G-20, οι οποίες δεν τα χρειάζονται. Σε κάθε περίπτωση, η έκδοση SDR θα μπορούσε να αποτελέσει την αρχή μιας συζήτησης σχετικά με τον ρόλο τους στο διεθνές νομισματικό σύστημα, καθώς δημιουργήθηκαν πριν από μισό αιώνα και αποτελούν το μόνο πραγματικό παγκόσμιο χρήμα, που υποστηρίζεται από όλα τα μέλη του ΔΝΤ.

Βέβαια είναι ενδιαφέρον να εξετάσουμε το εν λόγω θέμα κι από μια άλλη οπτική. Στην προσπάθεια αντιμετώπισης των οικονομικών επιπτώσεων της πανδημίας, οι φτωχότερες και αναπτυσσόμενες χώρες, αδυνατώντας να προβούν σε ενέργειες στήριξης των ευάλωτων ομάδων πολιτών και επιχειρήσεων, όπως άλλωστε

έκαναν και οι πλούσιες χώρες, επωμίστηκαν σαφώς μεγαλύτερο βάρος των αποτελεσμάτων της οικονομικής διάστασης της κρίσης. Επιπρόσθετα, οι αναπτυσσόμενες χώρες βίωσαν και τη μεγαλύτερη εκροή επενδυτικών κεφαλαίων,³⁴ με σοβαρή επίπτωση στην πραγματική τους οικονομία και κατ' επέκταση έμμεση στα συστήματα υγείας. Οι χώρες αυτές κατέφυγαν στην βοήθεια του ΔΝΤ³⁵ κάνοντας χρήση των εργαλείων χρηματοδότησης, τα οποία τελικά τις επιβάρυναν με νέες υποχρεώσεις αποπληρωμής, οι οποίες καθίστανται δυσβάσταχτες λαμβάνοντας υπόψη τις πρότερες υποχρεώσεις τους.

Τελικά όμως είναι αυτό αρκετό για να επιτευχθεί μια διαρκής παγκόσμια υγειονομική ασφάλεια; Διάφοροι μελετητές προτείνουν ότι η χορήγηση οικονομικής βοήθειας υπό όρους αναγκάων μεταρρυθμίσεων (Kentikelenis, 2017, σσ. 296-305) σε μια τέτοια κατάσταση δεν αποτελεί βιώσιμη λύση. Αντίθετα απαιτείται (Kentikelenis, και συν., 2020, σσ. E758-E759) υιοθέτηση διαφορετικής πολιτικής, που να περιλαμβάνει μεταξύ άλλων (α) επένδυση στην παγκόσμια δημόσια υγεία, για την εξυπηρέτηση της περίθαλψης των πιο ευαίσθητων, (β) τα αναγκαία κεφάλαια που προορίζονται για την αντιμετώπιση μιας πανδημίας μέσω αντίστοιχων δράσεων, να στερούνται προϋποθέσεων διαρθρωτικών αλλαγών, (γ) επέκταση πηγών χρηματοδότησης και έλεγχο της ροής κεφαλαίων, ώστε να αποφεύγονται αποσταθεροποιητικά φαινόμενα εκροών και (δ) εφαρμογή αναβολής εξυπηρέτησης χρέους.

Οι διεθνείς θεσμοί και το ΔΝΤ ειδικότερα αποτελούν μια γραμμή άμυνας αντιμετώπισης παγκόσμιων οικονομικών κρίσεων. Ωστόσο, τα όριά τους είναι πεπερασμένα και βεβαίως, ακόμη σημαντικότερη είναι η διεθνής συνεργασία και συμφωνία, ώστε να αποφεύγονται σπασμωδικές κινήσεις εθνικών δρώντων (Ψαλιδόπουλος , 2022, σ. 139). Η αδυναμία συντεταγμένης τήρησης μιας ενιαίας γραμμής μπορεί να επιφέρει πολιτική και κατ' επέκταση οικονομική και γεωπολιτική αστάθεια.

³⁴ Οι επενδυτές μέσα στο πρώτο έτος της πανδημίας απέσυραν ποσά τα οποία ξεπερνούν τα 80 δισεκατομμύρια δολάρια από τις αναπτυσσόμενες χώρες.

³⁵ Η ΜΚΟ Oxfam υποστηρίζει, με μελέτες που δημοσιεύει, ότι το ΔΝΤ ακολουθεί διττή πολιτική. Εμφανίζεται εναντίον της λιτότητας για τις πλούσιες χώρες, ενώ για τις φτωχές υποστηρίζει την εφαρμογή μέτρων λιτότητας.

Κεφάλαιο τέταρτο

Συμπεράσματα

Γενικά

Η πανδημία της covid-19 αποδείχθηκε μια βαθιά παγκόσμια κρίση, που εκτός της ανθρωπιστικής της διάστασης, ήταν άρρηκτα διασυνδεδεμένη με την οικονομία. Ακολουθώντας το γνωστό μοτίβο, έπληξε εντονότερα τους περισσότερο αδύναμους, δηλαδή τα αναπτυσσόμενα και εύθραυστα κράτη. Η αντιμετώπισή της κατέστησε άμεσα σαφές ότι απαιτούσε αλληλεγγύη και συνεργασία. Στη παγκόσμια διασυνδεδεμένη εποχή μας οι διεθνείς οργανισμοί αποτελούν τους συνδετικούς κρίκους. Οι οργανισμοί με τη σειρά τους απαιτήθηκε να συνεργαστούν στενά προκειμένου να καταστούν αποδοτικότερες οι δράσεις τους.

Δυστυχώς, όμως, οι σοβαρές συσσωρευμένες αδυναμίες στη διακυβέρνησή τους αποδείχθηκαν εν τοις πράγμασι, γεγονός που συνέτεινε ακόμη περισσότερο στην έλλειψη εμπιστοσύνης από τα ευρύτερα κοινωνικά στρώματα ότι οι διεθνείς οργανισμοί είναι ικανοί να δημιουργήσουν το απαραίτητο αίσθημα ασφάλειας στη διεθνή πολιτική οικονομία. Το γεγονός αυτό οδήγησε σε μια εθνικιστική έξαρση και την ψευδή πεποίθηση ότι η μονομέρεια θα οδηγήσει στην πολυπόθητη λύση.

Επιπλέον, κατέστη φανερή η ανάγκη αναθεώρησης των κανόνων και των πολιτικών που διέπουν τους διεθνείς οργανισμούς, ώστε να καταστούν οδηγοί κι όχι ουραγοί στην αντιμετώπιση απειλών της διεθνούς κοινότητας.

ΔΝΤ και Οργανισμοί

Ειδικά για το ΔΝΤ προκύπτουν τα εξής συμπεράσματα:

α. Λόγω της φύσης του ενεπλάκη σε μεγάλο βαθμό στην αντιμετώπιση της κρίσης, λαμβάνοντας με την έναρξή της μεγάλο αριθμό αιτημάτων χρηματοδοτικών αναγκών. Οι δράσεις που ανέλαβε με πρωτοφανή ταχύτητα, αλλά και κλίμακα οικονομικής βοήθειας για την αντιμετώπιση της εξελισσόμενης οικονομικής και ανθρωπιστικής ύφεσης ήταν πολύ σημαντικές και χρονικά κρίσιμες. Ελλείψει αυτής της χρηματοδότησης, η διαδικασία ανάκαμψης από τις επιπτώσεις της πανδημίας στις ασθενέστερες χώρες μπορεί να ήταν πιο απότομη και δύσκολη.

β. Η δανειοδοτική ικανότητά του αποτελεί σημαντικό μέρος του παγκόσμιου πλαισίου χρηματοπιστωτικής σταθερότητας και ασφάλειας, αλλά οι

πόροι του είναι πεπερασμένοι. Η ορθή χρήση, αλλά και αναπλήρωσή τους, διατηρεί την ικανότητα του ταμείου να συνδράμει στις χρηματοπιστωτικές ανάγκες των μελών του.

γ. Τα δανειοδοτικά μέσα του είναι προσαρμοσμένα στα διάφορα είδη αναγκών του ισοζυγίου πληρωμών, καθώς και στην αντιμετώπιση συγκεκριμένων αναδυόμενων ζητημάτων, ενώ με την κατάλληλη προσαρμοστικότητα προστέθηκαν νέα και βελτιώθηκαν τα υφιστάμενα, για την αντιμετώπιση της πανδημίας COVID-19. Η χρηματοδοτική εργαλειοθήκη του ταμείου διαθέτει προσαρμοστικότητα σε ειδικές καταστάσεις, υπό την βασική πάντα προϋπόθεση ύπαρξης σχετικής βούλησης των εταίρων.

Η έγκυρη λήψη αποφάσεων αποδεικνύεται θεμελιώδης. Κατ' επέκταση, σε μια κρίση, ο χρόνος που αυτή εξελίσσεται είναι πολύ σημαντικός. Στην περίπτωση της πανδημίας, κάθε καθυστέρηση είχε οδυνηρές αφενός ανθρωπιστικές συνέπειες και αφετέρου στον οικονομικό τομέα αυξανόμενη πιθανότητα νέων χρηματοπιστωτικών αναγκών.

Ο οικονομικός αντίκτυπος της πανδημίας έχει αποτύπωμα που θα απαιτηθούν προσπάθειες και πολυμερείς αποφάσεις διευθέτησης για να αντιμετωπιστεί, προκειμένου οι αναπτυσσόμενες χώρες να επανακάμψουν στα επίπεδα της οικονομίας τους προ κρίσης. Η επαναφορά πάντως στην πρότερη κατάσταση δεν είναι καθόλου δεδομένη. Δυστυχώς, ο κανόνας επιβεβαιώνεται ότι κάθε κρίση χτυπά περισσότερο τους ασθενέστερους κι εκεί πρέπει να επικεντρώνονται οι προσπάθειες των Οργανισμών.

Η παρέμβαση του ΔΝΤ στην κρίση, με δεδομένη την πρότερη εμπειρία του, ήταν και θα πρέπει να είναι καταλυτική, συνυπολογίζοντας την αβεβαιότητα σε πολλαπλά επίπεδα. Οι δυνατότητές του, αλλά και η ανοχή του στην υποστήριξη των μελών του μπορεί να είναι πεπερασμένη, αλλά θα πρέπει να συμβάλει στην αντιμετώπιση κρίσιμων καταστάσεων. Η αποτελεσματικότητά του μπορεί να αποτελεί αντικείμενο μελέτης και επικρίσεων, αλλά η απόλυτη ορθότητα στην οικονομική πολιτική είναι μάλλον σχεδόν ανέφικτη, ενώ ίσως σημαντικότερη και κρισιμότερη να αποδεικνύεται η ικανότητα συγκράτησης μιας παγκόσμιας κρίσης χρέους.

Ηγεσία

Η δομή των οργανισμών είναι πυραμοειδής γεγονός που συμβολίζει την απαίτηση ισχυρής ηγεσίας και αποφασιστικότητας, ώστε να καταστεί δυνατή η επίτευξη των στόχων τους, πολύ δε περισσότερο για την αντιμετώπιση κρίσεων. Βέβαια, ο ίδιος ο διεθνής χαρακτήρας τους εμπεριέχει καθυστερήσεις, καθώς στη λήψη αποφάσεων περιλαμβάνονται κρατικοί δρώντες στους οποίους οι οργανισμοί είναι υπόλογοι.

Η ηγεσία λαμβάνει πρωτεύουσα σημασία σε μια κρίση και όλη η προσοχή του οργανισμού στρέφεται πάνω της. Ικανή ηγεσία και αποτελεσματική διακυβέρνηση είναι παράγοντες καθοριστικοί, τόσο στη διαχείρισή της, όσο και στην ανάδειξη ευκαιριών βελτίωσης υφιστάμενων λειτουργικών και θεσμικών διαδικασιών.

Οι επικεφαλής ηγέτες οργανισμών βρέθηκαν αντιμέτωποι με προκλήσεις στη λήψη αποφάσεων υψηλού δείκτη δυσκολίας, αλλά και αποδοχής, για την αντιμετώπιση της πανδημίας. Ένα αποδοτικό μοντέλο ηγεσίας για την αντιμετώπιση κρίσης θα πρέπει να περιλαμβάνει οπωσδήποτε ρεαλιστική αντίληψη μέσα από τις συλλεγόμενες πληροφορίες από επιστημονικό προσωπικό, ψυχικό σθένος και ενσυναίσθηση, ικανότητα δημιουργίας ομάδων συλλογικής σκέψης και προσαρμοστικότητα στις μεταβαλλόμενες καταστάσεις της κρίσης. Η αναγνώριση μιας κρίσης είναι αποφασιστικό σημείο στην αντιμετώπισή της και βέβαια η αποφασιστικότητα αποτελεί το στοιχείο που επηρεάζει την εξέλιξή της.

Μια από τις σημαντικότερες δυσκολίες στην καταπολέμηση της πανδημίας της Covid-19 ήταν ότι η συμμόρφωση με τις επιστημονικές συμβουλές σε πολλές περιπτώσεις συγκρούστηκε με ορισμένες από τις βασικές αρχές της νεοφιλελεύθερης ιδεολογίας, ειδικά με την αρχή της προτεραιότητας των οικονομικών συμφερόντων έναντι όλων των άλλων (κοινωνικών) συμφερόντων, συμπεριλαμβανομένης της δημόσιας υγείας. Η επιτυχής προσέγγιση εξάλειψης μιας τέτοιας υγειονομικής κρίσης απαιτεί, όπως αποδείχτηκε, αποφασιστική, επιστημονικά υποστηριζόμενη ηγετική δράση και εξαιρετική επικοινωνία για να δημιουργηθεί η απαραίτητη κοινωνική συναίνεση για μια αποτελεσματική αντιμετώπιση.

Ο κανόνας της ηγεσίας που αναφέρεται στην επίδειξη εμπιστοσύνης στους ειδικούς βρήκε εφαρμογή σε διεθνές επίπεδο με τον ΠΟΥ, ο οποίος, ως ο πλέον ειδικός επιστημονικός οργανισμός, ανέλαβε βασικό συντονιστικό ρόλο στην ανθρωπιστική κρίση και αναδείχτηκε σε κομβικό σημείο της προσπάθειας.

Διακυβέρνηση

Κάθε κρίση αποτελεί ευκαιρία για εφαρμογή αλλαγών. Έτσι, τα αναγκαία μέτρα κοινωνικής αποστασιοποίησης που εφαρμόστηκαν για την καταπολέμηση της διασποράς της πανδημίας είχαν καθοριστικό ρόλο στην επιτάχυνση μετασχηματισμού του τρόπου λειτουργίας των οργανισμών και ιδιαίτερα στην μαζική μετακίνησή τους σε εικονικές πλατφόρμες και ψηφιακούς τρόπους λειτουργίας. Αν και η μετάβαση αποτέλεσε αρχικά παροδικό στόχο, παρόλα αυτά επιτάχυνε διαδικασίες που υπό κανονικές συνθήκες θα απαιτούνταν χρόνια για την ολοκλήρωση και εφαρμογή τους. Ενδιαφέρον παραμένει το γεγονός ότι σημαντικός αριθμός των νέων διαδικασιών αποκτούν μόνιμο χαρακτήρα.

Η λεγόμενη υβριδική διπλωματία υιοθετήθηκε ταχέως, αλλά και αναπτύχθηκε ως ο εξ ανάγκης νέος τρόπος απομακρυσμένης διεξαγωγής διαδικασιών αποφάσεων και λοιπών διεργασιών των οργανισμών. Άλλωστε, η τεχνική προσαρμογή είναι ευκολότερη από την προσαρμογή διοικητικών ή διαδικασιών εκπροσώπησης.

Η δύναμη και τα εθνικά συμφέροντα των κρατών μελών των διεθνών οργανισμών και ιδιαιτέρως εκείνων που αποτελούν φορείς άσκησης δικαιώματος αρνησικυρίας, μπορούν να περιορίσουν και να επηρεάσουν το πεδίο δράσης των διεθνών οργανισμών, καθώς και την αποτελεσματικότητά τους στη διαχείριση κρίσεων.

Ομοίως, η οργάνωση της δομής διακυβέρνησης των Διεθνών Οργανισμών έχει καταλυτικό ρόλο στη διαδικασία λήψης αποφάσεων και επομένως στη διαχείριση κρίσεων. Ως εκ τούτου, υψηλότερη πολυπλοκότητα σημαίνει δυσκολότερη διαχείριση.

Οι διεθνείς οργανισμοί δραστηριοποιούνται προς την κατεύθυνση ενίσχυσης της λογοδοσίας τους. Παρόλα αυτά επικρίνονται για ελλιπή επίδειξη της ευθύνης τους έναντι της κοινωνίας των πολιτών. Υπό αυτό το πρίσμα μπορούν να οικοδομήσουν εμπιστοσύνη με τις ομάδες της κοινωνίας των πολιτών, προκειμένου να ενισχύσουν τους μηχανισμούς λογοδοσίας τους, βελτιώνοντας και καθιστώντας αποτελεσματικότερη την παγκόσμια διακυβέρνηση.

Οι παγκόσμιοι θεσμοί, τα διεθνικά δίκτυα και οι διάφοροι μη κρατικοί δρώντες εξακολουθούν να διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο, παρόλα αυτά δεν

διαφαίνεται ότι η παγκόσμια αυτή κρίση θα επιφέρει μια δραματική και διαρκή αύξηση της παγκόσμιας διακυβέρνησης ή σημαντικά υψηλότερα επίπεδα διεθνούς συνεργασίας.

Μετεξέλιξη

Η εμπειρία της πανδημίας δημιούργησε με βίαιο τρόπο την εμπειρία για την αντιμετώπισή της. Σχέδια και εναλλακτικές δοκιμάστηκαν, απέτυχαν και δημιουργήθηκαν καινούργια. Η ανάγκη προετοιμασίας αντιμετώπισης της επόμενης έκτακτης ανάγκης είναι εμφανής. Αν αποτύχουμε να προετοιμαστούμε, τότε ετοιμαζόμαστε να αποτύχουμε. Η προετοιμασία είναι πολύπλευρη και περιλαμβάνει ηγετικές ικανότητες, ανάλυση και έγκαιρη εκτίμηση κατάστασης, οργάνωση διακυβέρνησης και διαθεσιμότητα πόρων.

Επιπρόσθετα, προκύπτει η ανάγκη δημιουργίας μια πολιτικής παγκόσμιας ασφάλειας δημόσιας υγείας. Οι ακολουθούμενες πολιτικές των διεθνών οικονομικών οργανισμών μέχρι σήμερα υπονομεύουν έμμεσα τα συστήματα δημόσιας υγείας, επιτρέποντας σε δισεκατομμύρια ανθρώπους να παραμένουν χωρίς επαρκή υγειονομική περίθαλψη. Η COVID-19 είναι μια ευκαιρία να επανεξεταστούν τα θέματα διαφορετικά.

Μέσα από την παγκόσμια κρίση της πανδημίας προέκυψαν μεγάλες ευκαιρίες για τους οργανισμούς και τα κράτη, να επανεξετάσουν τα οργανωτικά και λειτουργικά τους στοιχεία και διαδικασίες, ώστε να καταστούν αποτελεσματικότεροι. Οι συνθήκες των κρίσεων δημιουργούν ευκαιρίες αναγέννησης.

Επίλογος

«Ποτέ μην αφήνεις μια καλή κρίση να πάει χαμένη», είπε ο Τσόρτσιλ στο τέλος του Β' ΠΠ. Αν λοιπόν θα πρέπει να διδαχθούμε κάτι από αυτή την πανδημία, είναι ότι αφενός η αντιμετώπιση των κρίσεων μπορεί να επιτευχθεί μέσα από τη συντονισμένη συνεργασία αρμοδίων φορέων και ότι αφετέρου η καθυστέρηση στη λήψη αποφάσεων εν μέσω κρίσεων μπορεί να έχει εκθετικά αρνητικές επιπτώσεις σε σχέση με το χρόνο.

Η πανδημία πρέπει να αποτελέσει την αφετηρία αναθεώρησης και δημιουργίας πολιτικών αντιμετώπισης των δυσχερειών που αντιμετωπίστηκαν, ενώ επιπρόσθετα η υλοποίηση μιας πολιτικής εξασφάλισης της παγκόσμιας υγείας

εκτιμάται ότι αποτελεί αναγκαία συνθήκη, καθώς επιβάλλεται από την αλληλεπίδραση και στενή διασύνδεση των κρατών.

Τέλος, ας μην αφήσουμε να μας διαφύγει το γεγονός ότι η covid-19 είναι η πρώτη παγκόσμια κρίση, όπου παρατηρήθηκε ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής, ως υπερδύναμη, δεν ηγήθηκε της προσπάθειας αντιμετώπισής της, γεγονός που μας επιβεβαιώνει ότι το «πολυκεντρικό διεθνές σύστημα», σύμφωνα με τον καθηγητή Αρβανιτόπουλο, αναζητά την ισορροπία προς την τελική του κατάσταση.

Νικόλαος Κορομηλάς

Πηγές – Βιβλιογραφία

Πηγές

Ιστοσελίδες

- CDC. (2020). *CDC Media Telebriefing: Update on COVID-19*. Ανάκτηση 13/1/2023, από Centers for Disease Control and Prevention: <https://www.cdc.gov/media/releases/2020/t0225-cdc-telebriefing-covid-19.html>
- IMF. (2020a). *World Economic Outlook, April 2020: The Great Lockdown*. Washington DC: International Monetary Fund. Ανάκτηση 10/11/2022, από <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2020/04/14/weo-april-2020#Introduction>
- IMF. (2020b). *World Economic Outlook, June 2020: A Crisis Like No Other, An Uncertain Recovery*. Washington DC: International Monetary Fund. Ανάκτηση 10/11/22, από <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2020/06/24/WEOUpdateJune2020>
- IMF. (2020c). *Greening the Recovery*. Washington DC: International Monetary Fund. Ανάκτηση 15/11/22, από <https://www.imf.org/~media/Files/Publications/covid19-special-notes/en-special-series-on-covid-19-greening-the-recovery.ashx?la=en>
- IMF. (2020d). *WTO and IMF heads call for lifting trade restrictions on medical supplies and food*. Ανάκτηση 15/11/2022, από International Monetary Fund: <https://www.imf.org/en/News/Articles/2020/04/24/pr20187-wto-and-imf-joint-statement-on-trade-and-the-covid-19-response>
- IMF. (2020e). *IMF Annual Report 2020*. Washington DC: International Monetary Fund. Ανάκτηση 20/11/2022, από <https://www.imf.org/external/pubs/ft/ar/2020/eng/downloads/imf-annual-report-2020.pdf>
- IMF. (2020f). *Press Release No. 20/116: IMF Enhances Debt Relief Trust to Enable Support for Eligible Low-Income Countries in the Wake of the COVID-19 Pandemic*. Ανάκτηση 10/11/22, από International Monetary Fund:

<https://www.imf.org/en/News/Articles/2020/03/27/pr20116-imf-enhances-debt-relief-trust-to-enable-support-for-eligible-lic-in-wake-of-covid-19>

- IMF. (2021a). *Regional Economic Outlook for Sub-Saharan Africa: Navigating a Long Pandemic*. Ανάκτηση 21/11/22, από International Monetary Fund: <https://www.imf.org/en/Publications/REO/SSA/Issues/2021/04/15/regional-economic-outlook-for-sub-saharan-africa-april-2021>
- IMF. (2021b). *IMF Annual Report 2021*. Washington DC: International Monetary Fund. Ανάκτηση 20/11/2022, από <https://www.imf.org/external/pubs/ft/ar/2021/eng/>
- IMF. (2021c). *IMF Conditionality*. Ανάκτηση 5/11/22, από International Monetary Fund: <https://www.imf.org/en/About/Factsheets/Sheets/2016/08/02/21/28/IMF-Conditionality>
- IMF. (2021d). *Factsheet: Catastrophe Containment and Relief Trust*. Ανάκτηση 5/11/22, από International Monetary Fund: <https://www.imf.org/en/About/Factsheets/Sheets/2016/08/01/16/49/Catastrophe-Containment-and-Relief-Trust>
- IMF. (2021e). *Stand-By Arrangement (SBA)*. Ανάκτηση 20/12/2022, από International Monetary Fund: <https://www.imf.org/en/About/Factsheets/Sheets/2016/08/01/20/33/Stand-By-Arrangement>
- IMF. (2021f). *Extended Fund Facility (EFF)*. Ανάκτηση 20/12/2022, από International Monetary Fund: <https://www.imf.org/en/About/Factsheets/Sheets/2016/08/01/20/56/Extended-Fund-Facility>
- IMF. (2021g). *Flexible Credit Line (FCL)*. Ανάκτηση 20/12/2022, από International Monetary Fund: <https://www.imf.org/en/About/Factsheets/Sheets/2016/08/01/20/40/Flexible-Credit-Line>
- IMF. (2021h). *Precautionary and Liquidity Line (PLL)*. Ανάκτηση 20/12/2022, από International Monetary Fund:

<https://www.imf.org/en/About/Factsheets/Sheets/2016/08/01/20/45/Precautionary-and-Liquidity-Line>

IMF. (2022a). *FactSheet: Rapid Credit Facility (RCF)*. Ανάκτηση 5/11/22, από International Monetary Fund:

<https://www.imf.org/en/About/Factsheets/Sheets/2016/08/02/21/08/Rapid-Credit-Facility>

IMF. (2022b). *Factsheet: Rapid Financing Instrument (RFI)*. Ανάκτηση 5/11/22, από International Monetary Fund:

<https://www.imf.org/en/About/Factsheets/Sheets/2016/08/02/19/55/Rapid-Financing-Instrument>

IMF. (2022c). *Short-term Liquidity Line (SLL)*. Ανάκτηση 2/1/2023, από International Monetary Fund:

<https://www.imf.org/en/About/Factsheets/Sheets/2020/04/17/short-term-liquidity-line#:~:text=As%20demand%20for%20liquidity%20has>

IMF. (2022d). *Facksheet: IMF Support for Low-Income Countries*. Ανάκτηση 5/11/22, από International Monetary Fund:

<https://www.imf.org/en/About/Factsheets/IMF-Support-for-Low-Income-Countries>

IMF. (2022e). *Extended Credit Facility (ECF)*. Ανάκτηση 20/12/2022, από International Monetary Fund:

<https://www.imf.org/en/About/Factsheets/Sheets/2016/08/02/21/04/Extended-Credit-Facility>

IMF. (2022f). *COVID-19 Financial Assistance and Debt Service Relief*. Ανάκτηση 13/11/22, από Serving Member Countries IMF Financing and Debt Service Relief:

<https://www.imf.org/en/Topics/imf-and-covid19/COVID-Lending-Tracker#CCRT>

Reuters. (2021). *IMF headquarters to start phased return to in-person work on June 1* - spokesman. Ανάκτηση 10/12/2022, από REUTERS:

<https://www.reuters.com/business/imf-headquarters-start-phased-return-in-person-work-june-1-spokesman-2021-05-20/>

WHA. (2020). *WHA73.1 Covid-19 response*. Geneva: WHO. Ανάκτηση 10/1/2023, από <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad>

=rja&uact=8&ved=2ahUKEwjT4bPAzqP9AhXUVfEDHZOKBGQQFnoECA0QAQ&
url=https%3A%2F%2Fapps.who.int%2Fgb%2Febwha%2Fpdf_files%2FWHA73
%2FA73_R1-en.pdf&usg=AOvVaw30x0FarXwVku64dMxQDKXe

WHO. (2020a). *A world in disorder: Global Preparedness Monitoring Board annual report 2020*. Geneva: World Health Organization. Ανάκτηση 20-04-2023, από <https://apps.who.int/iris/handle/10665/351720>

WHO. (2020b). *WHO, China leaders discuss next steps in battle against coronavirus outbreak*. Ανάκτηση 12/1/2023, από World Health Organization: <https://www.who.int/news/item/28-01-2020-who-china-leaders-discuss-next-steps-in-battle-against-coronavirus-outbreak>

WHO. (2020c). *A guide to WHO's guidance on COVID-19*. Ανάκτηση 7/1/2023, από World Health Organization: <https://www.who.int/news-room/feature-stories/detail/a-guide-to-who-s-guidance>

WHO. (2020d). *ACT-Accelerator update*. Ανάκτηση 8/1/2023, από World Health Organization: <https://www.who.int/news-room/detail/26-06-2020-act-accelerator-update>

WHO. (2022e). *ACT-Accelerator Outcomes Report, 2020-22*. Ανάκτηση 11/1/2023, από World Health Organization: <https://www.who.int/publications/m/item/act-accelerator-outcomes-report-2020-22>

WHO. (2023a). *WHO Coronavirus (COVID-19) Dashboard*. Ανάκτηση 13/1/2023, από World Health Organization: <https://covid19.who.int/>

WHO. (2023b). *How WHO is funded*. Ανάκτηση 5/1/2023, από World Health Organization: <https://www.who.int/about/funding#:~:text=WHO%20gets%20its%20fundin g%20from,Member%20States%20and%20other%20partners.>

WHO/IMF. (2020). *Joint Press Briefing WHO/IMF with MD Georgieva*. Ανάκτηση 10/1/2023, από <https://mediacenter.imf.org/news/joint-press-briefing-who-imf-with-md-georgieva/s/722e6dcd-7cdc-4467-a97b-15b4277c96e7>

World Bank Group. (2022). *World Bank Group's Operational Response to COVID-19 (coronavirus) – Projects List*. Ανάκτηση 8/1/2023, από The World Bank:

Βιβλιογραφία

α. Ελληνόγλωσση

Ζαχαριάδης-Σούρας, Δ. (2004). *Διεθνείς Οικονομικοί Οργανισμοί*. Αθήνα: Σταμούλη ΑΕ.

Μπότσιου, Κ. (2022). Οι επιπτώσεις της πανδημίας Covid-19 στις αμερικανικές και ευρωπαϊκές εκλογές (2020, 2021): Μια συγκριτική ανάλυση. Στο Ε. Χειλά (επιμ.), *Covid-19 και η "επόμενη ημέρα"*. (σ. 217-234). Αθήνα: Ευρασία.

Νάσκου-Περράκη, Π. (2002). *Το δίκαιο των Διεθνών Οργανισμών. Η θεσμική διάσταση*. Αθήνα-Κομοτηνή: Σάκκουλα.

Ρουμελιώτης, Π. (2022). Η εικόνα της παγκόσμιας οικονομίας μετά την πανδημία. Στο Ε. Χειλά (επιμ.), *Covid-19 και η "επόμενη ημέρα"* (σ. 101-110). Αθήνα: Ευρασία.

Σπηλιόπουλος, Ο. (2004). *Διεθνείς Οικονομικοί Οργανισμοί*. Αθήνα: Διόνικος.

Στασινόπουλος, Γ. (2023). *Η απομάγευση των διεθνών θεσμών. Η συστημική αποτυχία της διαχείρισης της παγκόσμιας οικονομίας*. Αθήνα: Gutenberg.

Ψαλιδόπουλος, Μ. (2022). COVID-19 και η "επόμενη μέρα". Στο Ε. Χειλά (επιμ.), *Covid-19 και η "επόμενη ημέρα"*. (σ. 131-142). Αθήνα: Ευρασία.

Haass, R. (2022). *Ο κόσμος σήμερα. Μια σύντομη εισαγωγή στην παγκόσμια πολιτική* (μτφ και επιμ. Γ. Αποσκίτης). (σ. 314-316). Αθήνα: Ασίνη

β. Ξενόγλωσση

Allen, T. (2018). *What Is the Difference Between Management and Leadership?*
Ανάκτηση 18/11/2022, από Forbes:
<https://www.forbes.com/sites/terinaallen/2018/10/09/what-is-the-difference-between-management-and-leadership/?sh=18f969bb74d6>

Atkinson, A. B. (1999). *The Economic Consequences of Rolling Back the Welfare State*. Cambridge: The MIT Press.

Beqiraj, J., & Ippolito, F. (2021). COVID-19 and International Organizations: Challenges and Opportunities from the Perspective of Good Governance and the Rule of

- Law. *International Organizations Law Review* (σ. 293-306). Brill Nijhoff. Ανάκτηση 24/12/2022, από https://brill.com/view/journals/iolr/18/3/article-p293_293.xml?language=en
- Bjola, C., & Manor, I. (2022). The rise of hybrid diplomacy: from digital adaptation to digital adoption. *International Affairs*, 98(2), (σ. 471-491).
- Boin, A. (2005). *The Poitics of Crisis Management*. Cambridge: Cambridge Univercity Press.
- Byttebier, K. (2022). *Covid-19 and Capitlalism. Success and Failure of the Legal Methods for Dealing with a Pandemic*. Brussels: Springer Cham.
- Conforto, E., & Vargas, R. (2020). *Digital transformation in the wake of a crisis: focus on people*. Ανάκτηση 4/1/2023, από LSE Business Review: <https://blogs.lse.ac.uk/businessreview/2020/06/03/digital-transformation-in-the-wake-of-a-crisis-focus-on-people/>
- Debre, M., & Dijkstra, H. (2021). Covid-19 and Policy Responses by International Organizations: Crisis of Liberal International Order or Window of Opportunity. *Global Policy*, 12(4), (σ. 443-454). Ανάκτηση 10/1/2023, από <https://doi.org/10.1111/1758-5899.12975>
- Ferejohn, J. (1999). Accountability and Authority: Toward a Theory of Political Accountability. Στο A. Przeworski, S. Stokes, & B. Manin, *Democracy, Accountability and Representation*. (σ. 131-153). Cambridge: Cambridge University.
- Fukuyama, F. (2020). The Pandemic and Political Order: It Takes a State. *Foreign Affairs*, 99(4), (σ.26-32).
- Gallagher, K., & Carlin, F. (2020). The role of IMF in the fight against COVID-19: The IMF COVID RESPONSE INDEX. *COVID ECONOMICS*(42), (σ.112-124).
- Gallagher, K., Ocampo, J., & Volz, U. (2020). Special Drawing Rights: International Monetary Support for Developing Countries in Times of the COVID-19 Crisis. *The Economists' Voice*, 17(1), (σ. 20200012). Ανάκτηση 15/12/2022, από <https://doi.org/10.1515/ev-2020-0012>
- Georgieva, K. (2020a). *Confronting the Crisis: Priorities for the Global Economy*. Ανάκτηση 8/1/2023, από International Monetary Fund:

- <https://www.imf.org/en/News/Articles/2020/04/07/sp040920-SMs2020-Curtain-Raiser>
- Georgieva, K. (2020b). *Confronting the Crisis: Priorities for the Global Economy*. Ανάκτηση 15/11/22, από International Monetary Fund: <https://www.imf.org/en/News/Articles/2020/04/07/sp040920-SMs2020-Curtain-Raiser>
- Georgieva, K. (2020c). *Managing Director's Opening Remarks at the Petersberg Climate Dialogue XI*. Ανάκτηση 15/11/22, από International Monetary Fund.: <https://www.imf.org/en/News/Articles/2020/04/29/sp042920-md-opening-remarks-at-petersberg-event>
- Giustiniano, L., Pina e Cunha, M., Simpson, A., Rego, A., & Clegg, S. (2020). Resilient Leadership as Paradox Work: Notes from COVID-19. *Management and Organization Review*, 16(5), (σ. 971-975). Ανάκτηση 5/1/2023, από: <https://www.cambridge.org/core/journals/management-and-organization-review/article/resilient-leadership-as-paradox-work-notes-from-covid19/24BA0047E8C86DBBE6799741DBCD799B>
- Gono, T., & April, K. (2022). Adaptive Leadership during Covid-19 pandemic. *Effective Executive*, 25(2), (σ. 46-79). Ανάκτηση 5/11/22, από: <https://www.proquest.com/openview/41f74dad5cef2d8bee5e6c8b3efdfc21/1?pq-origsite=gscholar&cbl=2029988>
- Gostin, L., & Wetter, S. (2020). *Using COVID-19 to Strengthen the WHO: Promoting Health and Science Above Politics*. Ανάκτηση 11/1/2023, από SSRN: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3627672
- Harper, R. (1997). *Inside the IMF*. London: Taylor and Franis.
- Hooper, A. (2022). Leadership in a National Crisis. Στο M. Witzel (επιμ.), *Post-pandemic leadership. Exploring solutions to a Crisis* (σ. 49-58). New York: Routledge.
- IMF. (2004). *Health and Development: A Compilation of Articles from Finance & Development*. Washington DC: IMF Publication Services. Ανάκτηση 20-04-2023, από <http://www.imf.org/external/pubs/ft/health/eng/hdwi/hdwi.pdf>
- Johnson, T. (2020). Ordinary Patterns in an Extraordinary Crisis: How International Relations Makes Sense of the COVID-19 Pandemic. *International Organization*, 74(S1), (σ. E148–E168). Ανάκτηση 10/12/2022, από:

<https://www.cambridge.org/core/journals/international-organization/article/ordinary-patterns-in-an-extraordinary-crisis-how-international-relations-makes-sense-of-the-covid19-pandemic/A60FE7F0D747EDA8B7F921ABE0CA761B>

Kavanagh, M., Singh, R., & Pillinger, M. (2021). PLAYING POLITICS: The World Health Organization's Response to COVID-19. Στο S. Greer, E. King, E. da Fonseca, & A. Peralta-Santos (επιμ.), *Coronavirus Politics: The Comparative Politics and Policy of COVID-19* (σ. 34–50). University of Michigan Press. Ανάκτηση 28/12/2022, από: <http://www.jstor.org/stable/10.3998/mpub.11927713.4>

Kentikelenis, A. (2017). Structural adjustment and health: A conceptual framework and evidence on pathways. *Social Science & Medicine*, 187, (σ.296-305). Ανάκτηση 10/1/2023, από: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0277953617301107>

Kentikelenis, A., Gabor, D., Ortiz, I., Stubbs, T., McKee, M., & Stuckler, D. (2020). Softening the blow of the pandemic: will the International Monetary Fund and World Bank make things worse? *The Lancet. Global Health*, 8(6), (σ. E758-E759). Ανάκτηση 10/1/2023, από: [https://www.thelancet.com/journals/langlo/article/PIIS2214-109X\(20\)30135-2/fulltext](https://www.thelancet.com/journals/langlo/article/PIIS2214-109X(20)30135-2/fulltext)

Kreuder-Sonnen, C. (2019). *Emergency Powers of International Organizations*. Oxford: Oxford University Press.

Kuhlmann, S., Bouckaert, G., Galli, D., Reiter, R., & Hecke, S. (2021). Opportunity management of the COVID-19 pandemic: testing the crisis from a global perspective. *International Review of Administrative Sciences*, 87(3), (σ.497-517). Ανάκτηση 5/1/2023, από: <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/0020852321992102>

Lancet commission. (2013). Global Health 2035: A World Converging within a Generation. *The Lancet Commission*, 382(9908), (p.1898-1955). Ανάκτηση 18-04-2023, από The Lancet: <https://www.thelancet.com/commissions/global-health-2035>

- Lancet commission. (2022). The Lancet Commission on lessons for the future from the COVID-19 pandemic. *The Lancet Commissions*, (σ.1224-1280). doi:[https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(22\)01585-9](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(22)01585-9)
- Landers , C., & Aboneaaj, R. (2021). *World Bank Budget Support in the Time of COVID: Crisis Finance... with Strings Attached*. Ανάκτηση 11/1/2023, από Center for Global Development: <https://www.cgdev.org/publication/world-bank-budget-support-time-covid-crisis-finance-strings-attached#:~:text=Budget%20support%20is%20an%20essential,and%2For%20a%20national%20emergency>.
- Malcorra, S. (2021). *Leadership challenges in a COVID-19 environment*. Ανάκτηση 10/12/2022, από United Nations System Staff College: <https://www.unssc.org/sites/default/files/media/files/Leadership%20challenges%20in%20a%20COVID-19%20environment.pdf>
- Munevar, D. (2020). *IMF Debt Relief: Implications for developing countries*. Ανάκτηση 22/12/2022, από european network on debt and development: https://www.eurodad.org/imf_debt
- Nebehay, S. (2020). *WHO says new China coronavirus could spread, warns hospitals worldwide*. Ανάκτηση 13/1/2023, από Reuters: <https://www.reuters.com/article/us-china-health-pneumonia-who-idUSKBN1ZD16J>
- Ruger, J. P. (2003, August 30). Health and Development. *The Lancet*, 362, (σ.678). Ανάκτηση 20/4/2023, από <https://ssrn.com/abstract=950878>
- Ruger, J. P. (2005). The Changing Role of the World Bank in Global Health. *American Journal of Public Health*, 95(1), (σ.60-70). doi:10.2105/AJPH.2004.042002
- Sawant, I. (2020). *The IMF introduces the short-term liquidity line to redeem itself*. Ανάκτηση 2/1/2023, από Research and advisory on international affairs: <https://raiagroup.org/the-imf-introduces-the-short-term-liquidity-line-to-redeem-itself>
- Scholte, J. (2008). *Civil Society and IMF Accountability*. Warwick: Centre for the Study of Globalisation and Regionalisation.
- Schwab, K., & Malleret, T. (2020). *COVID-19: The great reset*. Forum Publishing.

- Singh, S., McNab, C., McKeon Olson, R., Bristol, N., Nolan, C., Bergstrøm, E., . . . et al. (2021). How an outbreak became a pandemic: a chronological analysis of crucial junctures and international obligations in the early months of the COVID-19 pandemic. *The LANCET*, 398(10316), (σ.2109-2124). Ανάκτηση 10/1/2023, από <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0140673621018973#sec1>
- Stelzenmüller, C. (2021). *The Singular Chancellor*. Ανάκτηση 8/1/2023, από Foreign Affairs: <https://www.foreignaffairs.com/articles/europe/2021-04-20/angela-merkel-singular-chancellor>
- Stern, S. (2022). Calling time on leadership myths. Στο M. Witzel (επιμ.), *Post-pandemic leadership. Exploring solutions to a Crisis* (σ.72-79). New York: Routledge.
- Taylor, A. (2022). Amid conspiracy and conflict, WHO's Tedros plans for the next pandemic. *Washington Post*. Ανάκτηση 15/11/2022, από <https://www.washingtonpost.com/world/2022/09/26/who-tedros-covid-19-pandemic/>
- Walt, S. M. (2020). *The Global Order after Covid19*. Ανάκτηση 15-04-2023, από Institut für Sicherheitspolitik: <https://www.belfercenter.org/publication/global-order-after-covid-19>
- Woods, N. (2001). Making the IMF and the World Bank more accountable. *International Affairs*, (σ. 83-100).
- Woods, N., & Narlikar, A. (2008). *Governance and the Limits of Accountability: The WTO, the IMF, and the World Bank*. *International Social Science Journal*, (σ.569-583).
- World Bank. (1993). *World Development Report 1993: Investing in Health*. New York: Oxford University Press.
- Yamey, G., Schäferhoff, M., Pate, M., Chawla, M., Ranson, K., Zhao, F., . . . Wilder, R. (2020). *Funding the development and manufacturing of COVID-19 vaccines: Background paper for the World Bank/CEPI financing COVID-19 vaccine development consultation on February 20, 2020*. The Center for Policy Impact in Global Health. Ανάκτηση 5/1/2023, από

<http://centerforpolicyimpact.org/our-work/our-publications/funding-development-and-manufacturing-of-covid-19-vaccines/>

Παράρτημα «Α»

Πίνακας

Αποσπασμάτων Συνεντεύξεων Διευθύνουσας Συμβούλου ΔΝΤ σε Σχέση με Χαρακτηριστικά Ηγεσίας

α. Διευθύνουσα Σύμβουλος ΔΝΤ

Κα Katalina Georgieva

Έναρξη θητείας: Οκτώβριος 2019

Προηγούμενη θέση: Διευθύνουσα Σύμβουλος Παγκόσμιας Τράπεζας έως 2019.

α/α	ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΟ	ΔΗΛΩΣΕΙΣ	ΠΑΡ/ΣΕΙΣ
	Ικανότητα αναγνώρισης κρίσης	4-3-2020 «We know the disease is spreading quickly with over 1/3 of our membership affected directly, this is no longer a regional issue, it is a global problem calling for a global response». Πηγή: https://www.unmultimedia.org/avlibrary/asset/2538/2538293/ 16-3-2020 «...As the virus spreads, the case for a coordinated and synchronized global fiscal stimulus is becoming stronger by the hour...» Πηγή: https://www.reuters.com/article/health-coronavirus-imf-idINKBN2132XE 9-4-2020 Today we are confronted with <i>a crisis like no other</i>. Covid-19 has disrupted our social and economic order at lightning speed and on a scale that we have not seen in living memory. Πηγή: https://www.imf.org/en/News/Articles/2020/04/07/sp040920-SMs2020-Curtain-Raiser	
	Αξιοπιστία-εμπιστοσύνη (εσωτερική)	4-3-2020 «...The Fund is fully committed to supporting our member countries, particularly the most vulnerable; We have the tools to help; and We are coordinating closely with our partner institutions. ...»	

α/α	ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΟ	ΔΗΛΩΣΕΙΣ	ΠΑΡ/ΣΕΙΣ
		Πηγή: https://www.imf.org/en/News/Articles/2020/03/04/sp030420-imf-makes-available-50-billion-to-help-address-coronavirus	
	Εμπιστοσύνη ηγεσίας στους ειδικούς	3-4-2020 «...Thank you very much, Dr Tedros, for the invitation but most importantly for the work you and your staff do. I want to express from the bottom of my heart gratitude to all health workers who are on the front line to save lives, sometimes risking their own....» Πηγή: https://www.who.int/docs/default-source/documents/covid-19-virtual-press-conference-transcript-3-april-2020.pdf? 9-4-2020 «...Our doctors and nurses are fighting it around the clock, often risking their lives to save the lives of others. Our scientists will come up with solutions to break COVID-19's grip...» Πηγή: https://www.imf.org/en/News/Articles/2020/04/07/sp040920-SMs2020-Curtain-Raiser 8-5-2020 «... with no immediate medical solutions more adverse scenarios might unfortunately materialize for some economies. Assuming we will see treatment and vaccines no earlier than 2021 then we can count on recovery.» Πηγή: https://youtu.be/pzoiOCnnfaQ?t=878 online συνέντευξη στους Financial Times.	
	Έγκαιρη λήψη αποφάσεων	9-4-2020 «... These are the times for which the IMF was created—we are here to deploy the strength of the global community, so we can help shield the most vulnerable people and revitalize the economy. The actions we take now will determine the speed and strength of our recovery...» Πηγή: https://www.imf.org/en/News/Articles/2020/04/07/sp040920-SMs2020-Curtain-Raiser 9-4-2020 «... What Needs to be Done: a 4-Point Plan. My next point is about building the bridge to recovery.... shield affected people and firms with large, timely, targeted fiscal and financial sector measures. This varies according to country circumstances,» Πηγή: https://www.imf.org/en/News/Articles/2020/04/07/sp040920-SMs2020-Curtain-Raiser	

α/α	ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΟ	ΔΗΛΩΣΕΙΣ	ΠΑΡ/ΣΕΙΣ
	Προσαρμοστικότητα	4-3-2020 «...Το ΔΝΤ και ο Όμιλος της Παγκόσμιας Τράπεζας ανακοίνωσαν τη λήψη πρόσθετων μέτρων για τον περιορισμό των επιπτώσεων του ιού Corona στην παγκόσμια οικονομία και υγεία...» Πηγή: https://www.unmultimedia.org/avlibrary/asset/2538/2538293/ 27-3-2020 «...So how can we meet these challenges? First, we are proposing to double our emergency financial capacity, simplify our processes, fill the gap in our concessional financing. Second, we are reviewing our lending instruments to see what might be missing in the context of this crisis so that we can respond appropriately....» Πηγή: https://www.imf.org/en/News/Articles/2020/03/27/tr032720-transcript-press-briefing-kristalina-georgieva-following-imfc-conference-call 8-5-2020 «... Assuming we will see treatment and vaccines no earlier than 2021 then we can count on recovery. But let me make it very clear. We are thinking not of calendars for the next stages, we thinking of a roadmap, in other words data dependent assessment as to how moving from stabilization to restart, to recovery will go....» Πηγή: https://youtu.be/pzoIOCnnfaQ?t=878	
	Συλλογή πληροφοριών	4-3-2020 «...We know that the disease is spreading quickly. With over one-third of our membership affected directly, this is no longer a regional issue – it is a global problem calling for a global response. ...» Πηγή: https://www.imf.org/en/News/Articles/2020/03/04/sp030420-imf-makes-available-50-billion-to-help-address-coronavirus 27-3-2020 «...We have seen an extraordinary spike in requests for IMC emergency financing. Over 80 countries have placed requests. And more are likely to come. And normally we will never have had more than a handful of requests at any one time. Yesterday, our executive board approved the first of those requests for the Kyrgyz republic in a record first disbursement...»	

α/α	ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΟ	ΔΗΛΩΣΕΙΣ	ΠΑΡ/ΣΕΙΣ
		Πηγή: https://www.imf.org/en/News/Articles/2020/03/27/tr032720-transcript-press-briefing-kristalina-georgieva-following-imfc-conference-call	
	Ψυχικό σθένος	14-2-2020 «... She has warned of the dangers of the outbreak since it was still largely contained to China, telling hundreds of policymakers at the Munich Security Conference in mid-February: “We have to pray for the best and prepare for the worst.” ...» Πηγή: https://www.reuters.com/article/us-health-coronavirus-imf-georgieva-idINKCN21VOX6 9-4-2020 «...There is no question that 2020 will be exceptionally difficult..... But again, I stress there is <i>tremendous uncertainty around the outlook: it could get worse</i> depending on many variable factors, including the duration of the pandemic. And crucially, everything depends on the <i>policy actions</i> we take now.» Πηγή: https://www.imf.org/en/News/Articles/2020/04/07/sp040920-SMs2020-Curtain-Raiser	
	Δημιουργία ομάδων συλλογικής σκέψης	Το χαρακτηριστικό αυτό αφορά εσωτερική διαδικασία του οργανισμού και δεν κατέστη δυνατή η ανεύρεση σχετικών δηλώσεων σε μέσα μαζικής ενημέρωσης.	
	Συμπόνια και ενσυναίσθηση	4-3-2020 «...The number one priority in terms of fiscal response is ensuring front-line health-related spending to protect people’s wellbeing, take care of the sick, and slow the spread of the virus. I can’t emphasize enough the urgency of stepping up health-related measures—and the need to ensure the production of medical supplies so that supply is at par with demand.....» Πηγή: https://www.imf.org/en/News/Articles/2020/03/04/sp030420-imf-makes-available-50-billion-to-help-address-coronavirus 7-4-2020 «...And just as the health crisis hits vulnerable people hardest, the economic crisis is expected to hit vulnerable countries hardest». Πηγή: https://www.imf.org/en/News/Articles/2020/04/07/sp040920-SMs2020-Curtain-Raiser 27-3-2020	

α/α	ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΟ	ΔΗΛΩΣΕΙΣ	ΠΑΡ/ΣΕΙΣ
		«...So how can we support emerging markets and developing economies? One, we are mobilizing for them the one trillion dollars lending capacity our shareholders have equipped us with. Two, we are concentrating on rapid response to the emergency financing requests we are receiving ... And three, we are working specifically on the tremendous burden that is falling on the shoulders of low-income countries of poor countries.....» Πηγή: https://www.imf.org/en/News/Articles/2020/03/27/tr032720-transcript-press-briefing-kristalina-georgieva-following-imfc-conference-call	
	Υιοθέτηση ψηφιακών δυνατοτήτων	27-3-2020 «...the governing body of the IMF, the International Monetary and Financial Committee, representing our 189 members met today virtually to discuss the unprecedented challenge posed to the world by Covid -19 ...» Πηγή: https://www.imf.org/en/News/Articles/2020/03/27/tr032720-transcript-press-briefing-kristalina-georgieva-following-imfc-conference-call	

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ

Τα αποσπάσματα των συνεντεύξεων διατηρήθηκαν στην αγγλική γλώσσα, προκειμένου να είναι αμετάβλητο το περιεχόμενό τους, ανεξάρτητο από επιλογές μετάφρασης.

Παράρτημα «Β»

Πίνακας

Αποσπασμάτων Συνεντεύξεων Γενικού Διευθυντή ΠΟΥ σε Σχέση με Χαρακτηριστικά Ηγεσίας

Γενικός Διευθυντής ΠΟΥ

Dr. Tedros Adhanom Ghebreyesus

Έναρξη θητείας: Μάιος 2017

Προηγούμενη θέση: Υπουργός Εξωτερικών Αιθιοπίας έως 2016.

α/α	ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΟ	ΔΗΛΩΣΕΙΣ	ΠΑΡ/ΣΕΙΣ
	Ικανότητα αναγνώρισης κρίσης	23-1-2020 «...WHO's risk assessment is that the outbreak is a very high risk in China, and a high risk regionally and globally. ...» Πηγή: https://www.who.int/news-room/speeches/item/who-director-general-s-statement-on-the-advice-of-the-ihf-emergency-committee-on-novel-coronavirus 30-1-2020 «...Our greatest concern is the potential for the virus to spread to countries with weaker health systems, and which are ill-prepared to deal with it.» Πηγή: https://www.who.int/news-room/speeches/item/who-director-general-s-statement-on-ihf-emergency-committee-on-novel-coronavirus-(2019-ncov)	
	Αξιοπιστία- εμπιστοσύνη (εσωτερική)	11-3-2020 «...WHO has been in full response mode since we were notified of the first cases. ...» https://www.who.int/director-general/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-covid-19---11-march-2020	

α/α	ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΟ	ΔΗΛΩΣΕΙΣ	ΠΑΡ/ΣΕΙΣ
		28-12-2020 «...For the past year, WHO and our partners have worked relentlessly to support all countries as they respond to the virus. Staff have worked around the clock to accelerate science, provide solutions on the ground and build solidarity. ...» Πηγή: https://www.who.int/news-room/speeches/item/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-covid-19---28-december-2020	
	Εμπιστοσύνη ηγεσίας στους ειδικούς	29-1-2020 «...Now more than ever is the time for being guided by the science and making rational, evidence-based decisions.» Πηγή: https://www.who.int/news-room/speeches/item/press-briefing-on-who-mission-to-china-and-novel-coronavirus-outbreak 15-2-2020 «...We're encouraged that the global research community has come together to identify and accelerate the most urgent research needs for diagnostics, treatments and vaccines...» Πηγή: https://www.who.int/director-general/speeches/detail/munich-security-conference	
	Έγκαιρη λήψη αποφάσεων	30-1-2020 «...We must act now to help countries prepare for that possibility. For all of these reasons, I am declaring a public health emergency of international concern over the global outbreak of novel coronavirus.» Πηγή: https://www.who.int/news-room/speeches/item/who-director-general-s-statement-on-ihr-emergency-committee-on-novel-coronavirus-(2019-ncov) 6-2-2020 «...Having the genetic sequence of the virus has enabled the rapid development of tests, and as I mentioned yesterday, we have shipped 250,000 tests to more than 70 laboratories around the world, and we're training lab workers to use them. ...» Πηγή: https://www.who.int/news-room/speeches/item/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-2019-novel-coronavirus	

α/α	ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΟ	ΔΗΛΩΣΕΙΣ	ΠΑΡ/ΣΕΙΣ
		11-3-2020 «...WHO has been assessing this outbreak around the clock and we are deeply concerned both by the alarming levels of spread and severity, and by the alarming levels of inaction. We have therefore made the assessment that COVID-19 can be characterized as a pandemic. Pandemic is not a word to use lightly or carelessly. It is a word that, if misused, can cause unreasonable fear, or unjustified acceptance that the fight is over, leading to unnecessary suffering and death....» Πηγή: https://www.who.int/news-room/speeches/item/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-covid-19---11-march-2020	
	Προσαρμοστικότητα	3-2-2020 «...That's exactly why WHO has established a new division of Emergency Preparedness. In March, we will bring together ministers of health, finance and foreign affairs at the Marrakech Meeting on Health Diplomacy, to discuss what can be done to improve preparedness globally. ...» Πηγή: https://www.who.int/news-room/speeches/item/report-of-the-director-general-146th-meeting-of-the-executive-board	
	Συλλογή πληροφοριών	23-1-2020 «... Let me talk about what we know. We know that this virus can cause severe disease, and that it can ... At this time, there is no evidence of human-to-human transmission outside China, but that doesn't mean it won't happen.... WHO has a full package of information on its website.» Πηγή: https://www.who.int/news-room/speeches/item/who-director-general-s-statement-on-the-advice-of-the-ihc-emergency-committee-on-novel-coronavirus 15-2-2020 «....We're concerned about the levels of rumors and misinformation that are hampering the response....» Πηγή: https://www.who.int/director-general/speeches/detail/munich-security-conference	
	Ψυχικό σθένος	15-2-2020 «We're concerned by the lack of urgency in funding the response from the international community....We're concerned about the severe disruption in the market for personal protective equipment The world spends billions of dollars preparing for a terrorist attack, but relatively little	

α/α	ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΟ	ΔΗΛΩΣΕΙΣ	ΠΑΡ/ΣΕΙΣ
		preparing for the attack of a virus, which could be far more deadly and far more damaging economically, politically and socially. This is frankly difficult to understand, and dangerously short-sighted.» Πηγή: https://www.who.int/director-general/speeches/detail/munich-security-conference 15-2-2020 «...Much has been written and said about my praise for China. I have given credit where it's due, and I will continue to do that, as I would and I did for any country that fights an outbreak aggressively at its source to protect its own people and the people of the world, even at great cost to itself.» Πηγή: https://www.who.int/director-general/speeches/detail/munich-security-conference 18-6-2021 «...Being a member state organization doesn't mean we just do whatever the member states ask us. For instance, the problem between WHO and the former U.S. administration was that we said no to something. No is no because it's not the right thing to do. ...» Πηγή: https://www.science.org/content/article/i-m-still-feeling-we-re-failing-exasperated-who-leader-speaks-out-about-vaccine	
	Δημιουργία ομάδων συλλογικής σκέψης	22-1-20 «...There was an excellent discussion during the committee today, but it was also clear that to proceed, we need more information. For that reason, I have decided to ask the Emergency Committee to meet again tomorrow to continue their discussion, ... The decision about whether or not to declare a public health emergency of international concern is one I take extremely seriously, and one I am only prepared to make with appropriate consideration of all the evidence.» Πηγή: https://www.who.int/director-general/speeches/detail/who-director-general-s-statement-on-ihr-emergency-committee-on-novel-coronavirus	
	Συμπόνια και ενσυναίσθηση	30-1-2020	

α/α	ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΟ	ΔΗΛΩΣΕΙΣ	ΠΑΡ/ΣΕΙΣ
		«...I also offer my profound respect and thanks to the thousands of brave health professionals and all frontline responders, who in the midst of the Spring Festival, are working 24/7 to treat the sick, save lives and bring this outbreak under control....» Πηγή: https://www.who.int/news-room/speeches/item/who-director-general-s-statement-on-ihr-emergency-committee-on-novel-coronavirus-(2019-ncov) 30-1-2020 «...In total, there are now 7834 confirmed cases, including 7736 in China, representing almost 99% of all reported cases worldwide. 170 people have lost their lives to this outbreak, all of them in China. We must remember that these are people, not numbers. ...» Πηγή: https://www.who.int/news-room/speeches/item/who-director-general-s-statement-on-ihr-emergency-committee-on-novel-coronavirus-(2019-ncov) 18-6-2021 «...I feel like I know where I belong: in a poor country called Ethiopia, in a poor continent, Africa. With the privileges I have here, maybe I had a chance to have it first. I don't want to use that, because I want to be reminded every day that vaccination should start in Africa. I wanted to wait until Africa and other countries in other regions, low-income countries, started vaccination.» Πηγή: https://www.science.org/content/article/i-m-still-feeling-we-re-failing-exasperated-who-leader-speaks-out-about-vaccine	
	Υιοθέτηση ψηφιακών δυνατοτήτων	15-2-2020 «...That's why we're also working with search and media companies like Facebook, Google, Pinterest, Tencent, Twitter, TikTok, YouTube and others to counter the spread of rumours and misinformation.....» Πηγή: https://www.who.int/director-general/speeches/detail/munich-security-conference	

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ

Τα αποσπάσματα των συνεντεύξεων διατηρήθηκαν στην αγγλική γλώσσα, προκειμένου να είναι αμετάβλητο το περιεχόμενό τους, ανεξάρτητο από επιλογές μετάφρασης.

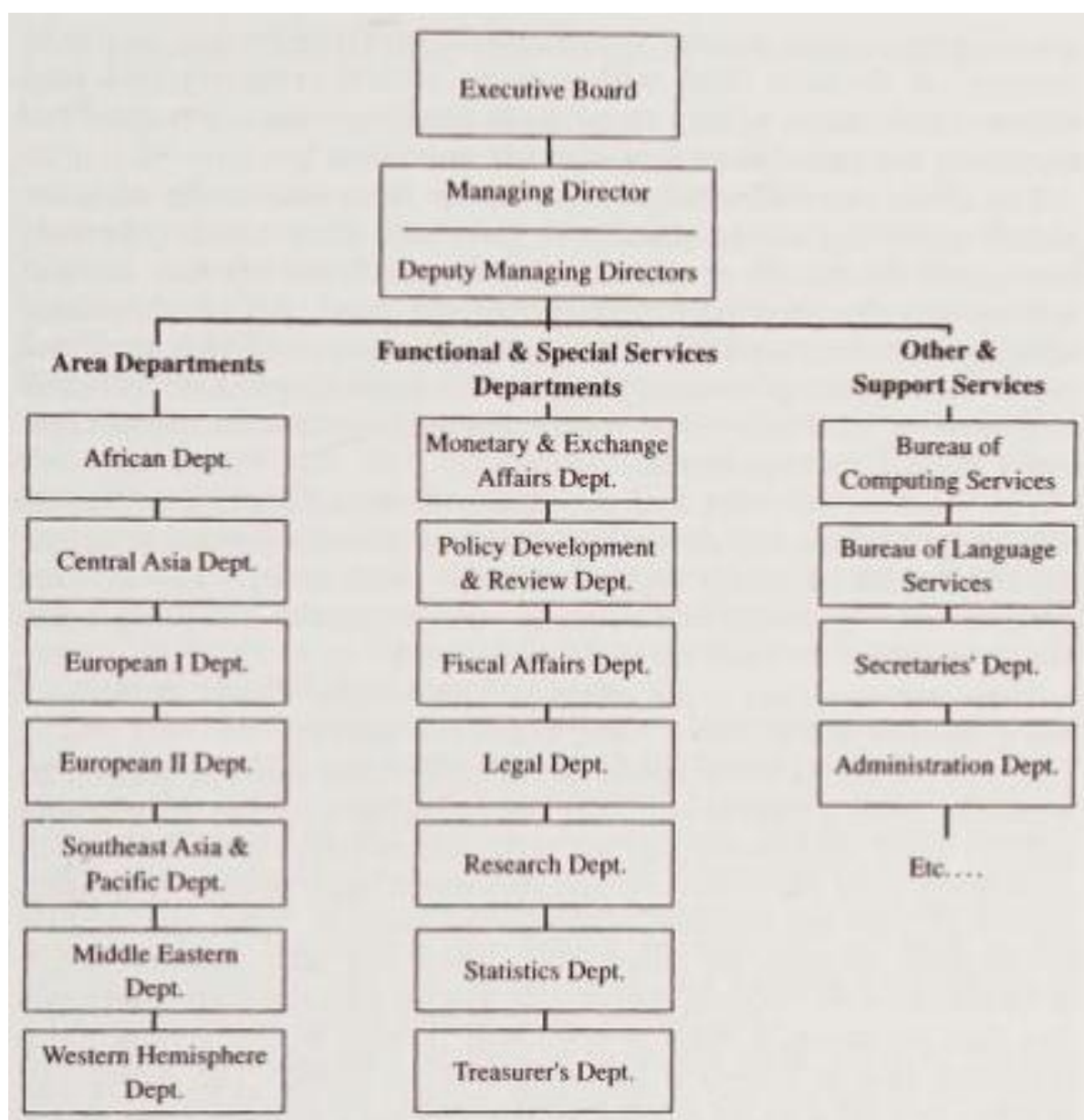
Παράρτημα «Γ»
Οργανόγραμμα
Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου

Πηγή: Ιστοσελίδα ΔΝΤ

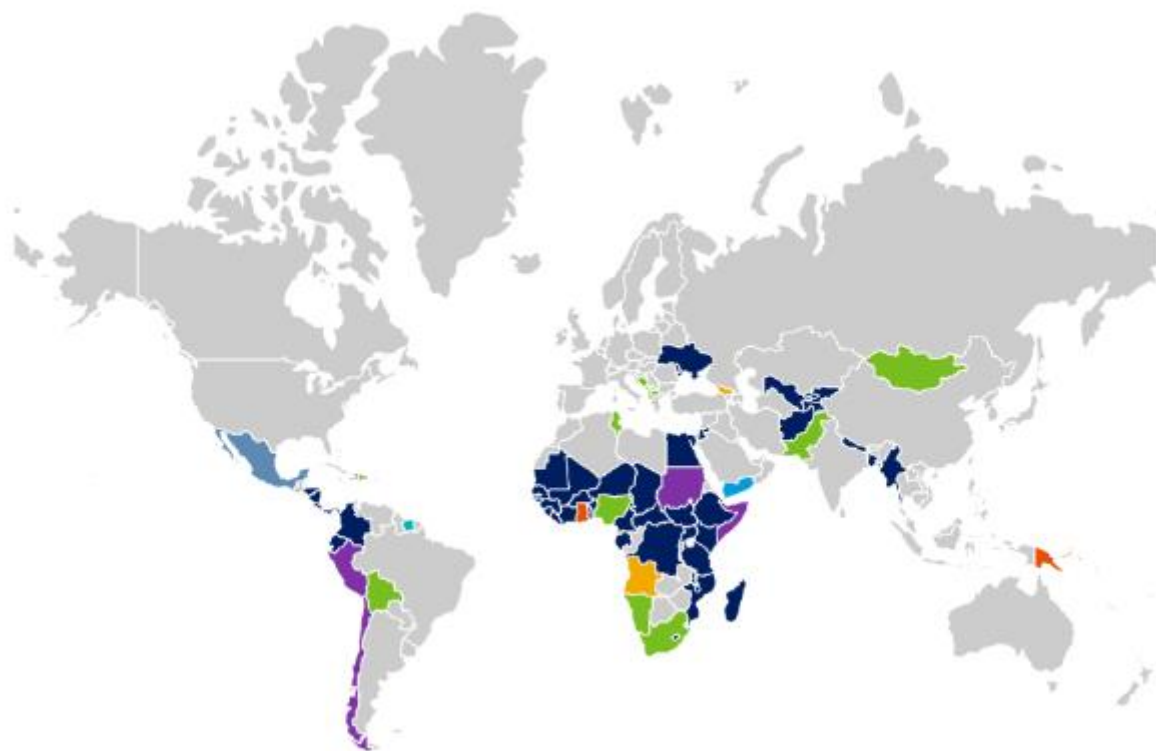
<https://www.imf.org/en/About/Organization-Chart>

Απλοποιημένο οργανόγραμμα του Ταμείου

Πηγή: Harper R. (1997) *Inside the IMF*. London: Taylor and Francis (Harper, 1997)

Παράρτημα «Δ»
Χάρτης
Χωρών που Λαμβάνουν Βοήθεια και
Ελαφρύνσεις για την Εξυπηρέτηση του Χρέους

Πηγή: Ιστοσελίδα ΔΝΤ

<https://www.imf.org/en/Topics/imf-and-covid19/COVID-Lending-Tracker#EUR>

Παράρτημα «Ε»

Πίνακας

Δικαιούχων Ελάφρυνσης Χρέους από το ΔΝΤ:
Εξυπηρέτηση του Δημοσίου Εξωτερικού Χρέους,
Δάνεια & Πληρωμές του ΔΝΤ (2020)

Country	Risk of debt distress	External public debt service 2020 (US\$ million)				IMF credit (US\$ million)
		Total debt service	Bilateral debt service	Private debt service	IMF payments & charges	
Afghanistan	High	23	9	0	6	-
Benin	Moderate	165	124	5	19	182
Burkina Faso	Moderate	215	145	2	24	224
Central African Republic	High	18	8	0	8	234
Chad	High	380	104	260	3	389
Comoros	Moderate	4	1	0	2	-
Congo, Democratic Republic of	Moderate	551	70	8	30	-
Gambia, The	In debt distress	43	35	2	5	-
Guinea	Moderate	191	129	17	33	329
Guinea-Bissau	Moderate	5	0	0	3	-
Haiti	High	56	43	3	10	-
Liberia	Moderate	33	4	0	24	218
Madagascar	Low	968	578	84	9	-
Malawi	Moderate	91	58	0	15	239
Mali	Moderate	147	107	0	17	342
Mozambique	In debt distress	684	398	193	28	-
Nepal	Low	479	316	0	4	-
Niger	Moderate	374	323	0	15	273
Rwanda	Low	65	8	23	22	-
São Tomé and Príncipe	In debt distress	0	0	-	0	9
Sierra Leone	High	63	30	0	26	357
Solomon Islands	Moderate	6	5	0	0	-
Tajikistan	High	0	0	-	16	-
Togo	Moderate	56	41	8	7	215
Yemen, Republic of	Moderate	0	0	-	36	-
Total		4617	2937	606	363	3011